

SYNTHETISCHE DRUGS EN PRECURSOREN

Criminaliteitsbeeldanalyse 2012

Synthetische drugs en precursoren

Criminaliteitsbeeldanalyse 2012

KLPD - Dienst Nationale Recherche

Uitgave

Korps landelijke politiediensten (KLPD)
Dienst Nationale Recherche
Postbus 11
3970 AA Driebergen

Woerden, maart 2012
Copyright © 2012 KLPD/DNR

Colofon

Vormgeving OSAGE / communicatie en ontwerp, Utrecht
Druk Thieme MediaCenter, Rotterdam

Copyright

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen, alsmede behoudens voorzover in deze uitgave nadrukkelijk anders is aangegeven, mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het KLPD.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de auteur(s), redactie en het KLPD geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Inhoud

1	Onderzoeksopzet	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Doelstelling, probleemstelling en onderzoeksvragen	6
1.3	Bronnen en onderzoeksmethoden	8
2	Ontwikkelingen op de synthetische drugsmarkt	11
2.1	Criminele bedrijfsproces	11
2.1.1	Precursoren	12
2.1.2	Chemicaliën	29
2.1.3	Hardware	30
2.1.4	Locaties	32
2.1.5	Productie	33
2.1.6	Dumpen afvalstoffen	37
2.1.7	Afzet: bestemmingslanden en smokkelroutes	38
2.2	Nieuwe psychoactieve stoffen	42
2.3	Internet	52
2.4	Geweld	52
2.5	Corruptie / verwevenheid boven- en onderwereld	56
2.6	Bruggenbouwers	58
2.7	Afscherming	59
2.8	Financieel	61
3	Omvang van het criminele verschijnsel	66
3.1	De gebruikersmarkt	66
3.1.1	De consumptie van synthetische drugs in Nederland	66
3.1.2	De wereldwijde consumptie van synthetische drugs	75
3.2	Productie van synthetische drugs in Nederland	79
3.2.1	Grondstoffen en hardware	79
3.2.2	Productielocaties	80
3.2.3	Hoeveelheid in beslag genomen synthetische drugs	82
3.2.4	Afvaldumpingen in Nederland	83
3.2.5	Hoeveelheid in Nederland geproduceerde synthetische drugs MDMA	83
3.3	Productie van synthetische drugs in het buitenland	87

3.4	Prijzen en opbrengst	88
3.4.1	Prijzen van precursoren	88
3.4.2	Prijzen van synthetische drugs	89
4	Kenmerken van personen en CSV's	94
4.1	Natuurlijke personen en criminele samenwerkingsverbanden.	94
4.2	Rechtspersonen	98
5	Gevolgen voor de Nederlandse samenleving	102
5.1	Samenleving	102
5.2	Gevolgen voor gebruikers	106
5.3	Rangorde van schadelijkheid	110
6	Toekomstverwachtingen	114
6.1	Omvang synthetische drugsmarkt	114
6.2	Werkwijzen	119
6.3	Betrokkenen	123
7	Conclusies	125
	Bronnen	133
	Bijlage 1	140
	Lijst met afkortingen	140
	Bijlage 2	142
	Bestudeerde opsporingsonderzoeken	142
	Bijlage 3	143
	Overzicht van synthetische drugs en hun precursoren	143

1

Onderzoeksopzet

1.1 Inleiding

De Dienst Nationale Recherche (DNR) schrijft op elk aandachtsgebied elke vier jaar een CBA. De laatste CBA op het aandachtsgebied synthetische drugs en precursoren is geschreven in 2007. De CBA's hebben een tweeledig doel. Enerzijds dienen zij als basis voor de strategievorming op de afzonderlijke aandachtsgebieden door het Landelijk Parket (LP) van het Openbaar Ministerie (OM) en de DNR. Anderzijds zijn het deelrapporten bij het Nationaal Dreigingsbeeld Georganiseerde Criminaliteit (NDB), op grond waarvan het College van Procureurs Generaal bepaalt welke aandachtsgebieden moeten worden geprioriteerd. In elk tweede tussenliggend jaar verschijnt een CBA-monitor. De laatste CBA-monitor op het aandachtsgebied synthetische drugs en precursoren is geschreven in 2009. Naast deze rapportages zijn er de afgelopen jaren nog enkele strategische documenten over het aandachtsgebied synthetische drugs en precursoren geschreven door Team Strategisch Onderzoek (TSO) van de DNR. Vanaf september 2009 verschijnt elk half jaar de halfjaarlijkse basisrapportage synthetische drugs en precursoren, met daarin de meest recente ontwikkelingen op het aandachtsgebied. Tenslotte verschijnt elk jaar een jaarverslag van het Expertisecentrum Synthetische Drugs en Precursoren (ESDP), met daarin cijfers over aantallen en hoeveelheden inbeslagnemingen, ontmantelde productieplaatsen en aangetroffen dumpingen en trends en ontwikkelingen.

In de CBA Synthetische drugs en precursoren 2012 worden uitsluitend de NDB-onderzoeksvragen beantwoord. TSO zal daarnaast een overkoepelende rapportage schrijven getiteld: CBA georganiseerde drugscriminaliteit. Dit is een rapportage waarin ondermeer de raakvlakken van verschillende aandachtsgebieden zoals synthetische drugs en precursoren, cocaïne, georganiseerde hennepsteelt en Hollandse netwerken worden beschreven.

1.2 Doelstelling, probleemstelling en onderzoeksvragen

Omdat deze CBA deel uit zal maken van het in 2012 te verschijnen NDB, is wat doelstelling en opzet betreft aansluiting gezocht bij het NDB. In de Richtlijnen Plan van Aanpak Deelprojecten Nationaal Dreigingsbeeld is de volgende overkoepelende doelstelling opgenomen:

‘Het primaire doel van het NDB is het verschaffen van inzicht in de (toekomstige) ontwikkeling van criminele verschijnselen op het terrein van de georganiseerde criminaliteit, waarmee onderbouwing mogelijk wordt voor politie en justitie bij het vaststellen van prioriteiten in de aanpak van de georganiseerde criminaliteit op nationaal besturingsniveau. Het secundaire doel bestaat uit het identificeren van criminele verschijnselen als witte vlekken voor de komende vier jaar.’¹

Het doel van deze CBA synthetische drugs en precursoren is:

- Het inzichtelijk maken van de ontwikkeling van de productie van en handel in synthetische drugs en precursoren;
- Het verschaffen van inzicht in de ontwikkeling van de maatschappelijke effecten van de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit;
- Het bijdragen aan het beleid dat politie en justitie op het aandachtsgebied formuleren, teneinde opsporings- en tegenhoudstrategieën verder te ontwikkelen.

De probleemstelling voor deze CBA synthetische drugs en precursoren luidt:

Hoe heeft de zware- of georganiseerde criminaliteit op het aandachtsgebied synthetische drugs en precursoren zich in Nederland ontwikkeld en wat zijn de verwachtingen voor de toekomst?

Om de probleemstelling te kunnen beantwoorden, zijn in samenspraak met de Dienst Internationale Politiesamenwerking (Ipol, verantwoordelijk voor het opstellen van het NDB) vijf onderzoeksvragen opgesteld.

¹ Richtlijnen Plan van Aanpak Deelprojecten NDB2012, opgesteld door de Projectleiding NDB d.d. 12 januari 2011.

Onderzoeksvraag 1

Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de wijze waarop die criminaliteit wordt gepleegd?

Centraal staan hier de wijze van organisatie en uitvoering van de criminele activiteiten. Voor beantwoording van deze onderzoeksvraag worden de zeven deelprocessen gebruikt uit het barrièremodel synthetische drugs en precursoren, dat als bijlage is toegevoegd. Per deelproces zal worden aangegeven wat de ontwikkelingen zijn in de onderzoeksperiode.

Onderzoeksvraag 2

Hoe heeft de omvang van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld?

De omvang van aan Nederland gerelateerde zware criminaliteit op het gebied van synthetische drugs en precursoren wordt geschetst aan de hand van een inschatting van de omvang van de Nederlandse gebruikersmarkt en een beschrijving van de rol van Nederland als productie- en exportland. Daarnaast wordt een indicatie gegeven van de omvang van de productie van synthetische drugs in Nederland, onder andere door te kijken naar aantallen aangetroffen en ontmantelde productieplaatsen, aangetroffen dumpingen van productieafval, hoeveelheid in beslag genomen synthetische drugs en precursoren in binnen- en buitenland.

Onderzoeksvraag 3

Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de kenmerken van personen respectievelijk criminele samenwerkingsverbanden die van (betrokkenheid bij) het plegen daarvan worden verdacht?

Voor beantwoording van deze onderzoeksvraag wordt de situatie zoals beschreven in de CBA 2007 en CBA-monitor 2009 als uitgangspunt genomen. Ontwikkelingen op dit gebied worden vastgesteld op basis van verdachten in de bestudeerde zaaksdossiers, informatie van de criminele Inlichtingen Eenheid (CIE), buitenlandse rechtshulpverzoeken en informatie uit lopende onderzoeken voor zover relevant.

Onderzoeksvraag 4

Wat zijn de gevolgen van het criminele verschijnsel voor de Nederlandse samenleving?

Ten aanzien van 'de gevolgen voor de samenleving' spelen twee vragen een rol. Allereerst *welke* gevolgen zich hebben voorgedaan (A). Ten tweede wat de ernst (reikwijdte, omvang) ervan is (B).

Onderzoeksvraag 5

Wat zijn de verwachtingen over omvang, werkwijze, betrokkenen en maatschappelijke gevolgen van het criminele verschijnsel in de komende jaren?

Deze vraag wordt beantwoord door de in de voorgaande vragen beschreven ontwikkelingen waar mogelijk te extrapoleren.

1.3 Bronnen en onderzoeksmethoden

In de CBA Synthetische Drugs en Precursoren 2012 ligt de focus op de jaren 2009, 2010 en 2011. De stand van zaken op het aandachtsgebied 2007-2008 is reeds geanalyseerd en gerapporteerd in de CBA monitor synthetische drugs en precursoren die begin 2010 is verschenen (KLPD, 2010c). Per vraag worden alleen de geconstateerde ontwikkelingen besproken. Als op basis van de beschikbare informatie de situatie ongewijzigd lijkt, wordt verwezen naar eerdere rapportages. De volgende stappen worden ondernomen om de NDB-onderzoeksvragen te beantwoorden.

Opsporingsonderzoeken

In totaal zijn 21 grootschalige opsporingsonderzoeken geïnventariseerd voor deze CBA, waarvan er vier ook zijn behandeld in de CBA monitor 2009. Van de 21 opsporingsonderzoeken die voor deze CBA zijn bestudeerd zijn veertien onderzoeken uitgevoerd door de DNR, vijf door politieregio's, één door de Belgische politie en één door de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD), in Nederland verantwoordelijk voor het toezicht op en de opsporing van precursoren. Deze 21 onderzoeken zijn geselecteerd in samenspraak met het

ESDP/Flexibele Informatie & Expertise Team² (FIET) 3 van de DNR, dat alle onderzoeken op het aandachtsgebied synthetische drugs en precursoren monitord. Deze onderzoeken zijn geselecteerd omdat zij volgens het ESDP/FIET een representatief en evenwichtig overzicht en inzicht geven van de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit in de onderzoeksperiode. Het ESDP/FIET heeft een landelijk overzicht van uitgevoerde opsporingsonderzoeken op het aandachtsgebied, aangezien binnen deze afdeling goede contacten bestaan met alle belangrijke partners op het aandachtsgebied, waaronder het LP, de politie-regio's, de Landelijke Faciliteit ondersteuning Ontmanteling (LFO) en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI). De LFO is zeer goed geïnformeerd als het gaat om synthetische drugsonderzoeken in Nederland, aangezien zij in de meeste gevallen wordt geraadpleegd en/of ingezet bij het aantreffen van productie-plaatsen, grondstoffen, dumpingen en opslagplaatsen. Daarnaast werken bij het ESDP/FIET twee materiedeskundigen van de afdeling Dieptespecialisme & Innovatie (D&I) van de DNR, die vaak door rechteerteams in het land worden bevroegd om expertise te leveren in lopende onderzoeken op het gebied van synthetische drugs. Tenslotte zijn ook informatierechercheurs en experts van de FIOD en Douane werkzaam bij het ESDP/FIET, waardoor zaken op het gebied van precursoren, smokkel en inbeslagnemingen centraal bijgelopen kunnen worden. Op basis van deze werkzaamheden beschikt het ESDP/FIET over veel informatie over synthetische drugsonderzoeken en bestaat er landelijk een redelijk compleet beeld van alle opsporingsonderzoeken op het aandachtsgebied. Op basis van dit inzicht wordt er vanuit gegaan dat de geselecteerde 21 opsporingsonderzoeken een goede weergave bieden van de stand van zaken op het aandachtsgebied in Nederland. Waar nodig en voor zover relevant zullen ontwikkelingen uit andere opsporingsonderzoeken worden beschreven.

Interviews

Voor deze CBA zijn diverse inhoudsdeskundigen op het aandachtsgebied synthetische drugs en precursoren benaderd. Bij de DNR is contact gezocht met experts bij het ESDP/FIET, FIOD, Douane, LP, CIT-internationaal (Centrale Intake) en de CIE. Daarnaast zijn teamleiders, analisten en/of dossiervormers benaderd voor interviews over de geselecteerde opsporingsonderzoeken, zowel bij de DNR als in de regio's en bij de FIOD. Voor inhoudelijke vragen is zo nodig contact opgenomen met het Trimbos-instituut en het NFI.

² Het ESDP is een samenwerkingsverband tussen de DNR, FIOD en Douane en is geplaatst bij het FIET 3 van de DNR. Waar het zwaartepunt van het ESDP ligt op het gebied van het criminele bedrijfsproces van synthetische drugs, focust het FIET 3 meer op betrokken subjecten.

Vertrouwelijke (interne) rapportages

Voor deze CBA worden diverse vertrouwelijke (interne) rapportages gebruikt zoals CBA's, basisrapportages en rapportages/jaarverslagen van buitenlandse politie- en douanediensden. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van enkele bestuurlijke adviezen die opgesteld zijn op het gebied van synthetische drugs en precursoren en rapportages die zijn opgesteld door de materie-experts in het kader van projecten voortkomende uit het barrièremodel. Ook vertrouwelijke rapportages van Europol zijn bestudeerd.

Weekly

Een andere waardevolle bron van informatie zijn de zogenaamde *weekly's* van het ESDP/FIET in Son. Hierin worden wekelijks de belangrijkste ontwikkelingen op het aandachtsgebied en in lopende opsporingsonderzoeken beschreven en besproken. Wekelijks is er een korte bijeenkomst waarbij medewerkers van o.a. DNR, FIOD, LP, CIT-internationaal, CIE en de LFO aanwezig zijn. Vanuit alle disciplines wordt hierbij de laatste stand van zaken in lopende onderzoeken en algemene ontwikkelingen op het aandachtsgebied besproken. In 2010 en 2011 zijn in deze wekelijkse overzichten ruwweg 125 synthetische drugsonderzoeken besproken die in deze periode zijn uitgevoerd door opsporingsdiensten in binnen- en buitenland. Het bestuderen van deze *weekly's* geeft een waardevolle aanvulling op het inzicht in de materie.

Open bronnen

Diverse open bronnen en wetenschappelijke publicaties zijn geraadpleegd. Met name rapportages van Europol, de United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), International Narcotics Control Board (INCB), het Trimbos-instituut en het European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) geven een goed beeld van de (inter)nationale stand van zaken op het aandachtsgebied. Daarnaast is veel informatie beschikbaar uit de periodieke mediascan synthetische drugs en precursoren die binnen het ESDP/FIET bijgehouden wordt.

2

Ontwikkelingen op de synthetische drugsmarkt

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraag:

Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de wijze waarop die criminaliteit wordt gepleegd?

Op het aandachtsgebied synthetische drugs en precursoren hebben zich vanaf 2008 enkele belangrijke veranderingen voorgedaan. Het is een dynamische periode geweest, die zich kenmerkt door vele nieuwe ontwikkelingen en verschuivingen. Met name de tijdelijke afname in beschikbaarheid van PMK en daardoor MDMA,³ de ontwikkelingen op het gebied van nieuwe psychoactieve stoffen en de opkomst van nieuwe soorten en verschijningsvormen van precursoren zijn drie belangrijke ontwikkelingen geweest. Ook op andere fronten hebben zich verschuivingen voorgedaan, zoals op het gebied van werkwijzen, gebruikte grondstoffen en soorten synthetische drugs. Hieronder zal per onderwerp dieper worden ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen, waarbij de zeven stappen van het criminele bedrijfsproces als leidraad worden genomen: het verwerven van precursoren, chemicaliën en hardware, het regelen van opslag- en productielocaties, de productie, het dumpen van afvalstoffen en de afzet van eindproducten. Per deelproces worden kort de belangrijkste ontwikkelingen en veranderingen in werkwijze beschreven.

2.1 Criminele bedrijfsproces

In de vorige CBA (KLPD, 2008a) en de CBA-monitor (KLPD, 2010c) is uitvoerig beschreven hoe criminele organisaties te werk gaan bij het uitvoeren van het criminele bedrijfsproces op het gebied van synthetische drugs. In dit rapport zullen alleen belangrijke ontwikkelingen uit de onderzoeksperiode worden beschreven.

³ 3,4-MethyleenDioxyMethylAmfetamine, de werkzame stof in de meeste XTC-tabletten.

2.1.1 Precursoren

De grootste veranderingen op het gebied van synthetische drugs hebben zich voorgedaan op het gebied van precursoren (de belangrijkste grondstoffen voor synthetische drugs). Amfetamine en MDMA zijn in Nederland de meest geproduceerde synthetische drugs en de belangrijkste precursoren hiervoor zijn respectievelijk BMK en PMK. BMK komt van oudsher uit China en – vooral de laatste jaren – uit Rusland en vond zijn weg naar Nederland via diverse voormalige Oostbloklanden. PMK komt al jaren uit China. In de afgelopen jaren zijn CSV's steeds meer gebruik gaan maken van (meestal) niet-gecontroleerde derivaten⁴ van PMK en BMK en verschillende chemische stoffen van waaruit drugsproducenten zelf precursoren kunnen vervaardigen, de zogenaamde pre-precursoren en/of precursoren in gemaskeerde vorm. In het vervolg van deze paragraaf zullen deze begrippen nader aan de orde komen.

Schaarste aan PMK

De hoeveelheid MDMA die wereldwijd in beslag wordt genomen met een relatie naar Nederland heeft jarenlang in de pas gelopen met de hoeveelheid in beslag genomen precursor PMK: ongeveer rond de dertig miljoen XTC-tabletten tegenover tussen de vijf- en tienduizend liter PMK. Vanaf 2006 is de hoeveelheid in beslag genomen PMK in Nederland (en wereldwijd) echter ineens nagenoeg nihil, terwijl de hoeveelheid in beslag genomen XTC stabiel blijft. Tijdens de Syndec conferentie van 2007 heeft een analist van de DNR dan ook een presentatie gegeven met als titel *'The X-files'*. De centrale vraag van deze presentatie was: hoe kan het dat we nog steeds veel MDMA in beslag nemen, terwijl de stroom PMK lijkt opgedroogd? Vanaf 2008 bleek tevens de wereldwijde hoeveelheid in beslag genomen MDMA sterk terug te lopen. Ook in Nederland nam het aantal aangetroffen productieplaatsen van MDMA af van tien stuks in 2004 tot slechts één in 2009. Deze waarnemingen konden op dat moment niet direct verklaard worden.

Naar aanleiding hiervan is in 2009 is de Taskforce Precursoren in het leven geroepen door de stuurgroep MIAMI, welke bestaat uit de landelijk coördinerend Officier van Justitie synthetische drugs en precursoren van het LP en vertegenwoordigers van het ministerie van Veiligheid en Justitie en de verschillende uitvoerende diensten op het gebied van synthetische drugs en precursoren (Douane, DNR, FIOD). De Taskforce kreeg als opdracht om (inter)

⁴ Een afgeleide stof met overeenkomstige structuur.

nationaal zoveel mogelijk informatie te verzamelen omtrent precursoren, zodat weer zicht verkregen zou worden op de belangrijkste trends en ontwikkelingen, zowel op het gebied van bronlanden, smokkelmethoden, werkwijzen en betrokken CSV's. Uit bevindingen van deze Taskforce bleek dat Nederlandse criminele groeperingen vanaf medio 2008 problemen kregen om PMK te bemachtigen. Dit bleek onder andere uit het feit dat Nederlandse criminele groeperingen steeds meer moeite deden om zelf voet aan de grond te krijgen in China, om zo rechtstreeks bij de bron PMK te verkrijgen. Voorheen werd PMK door Chinese groeperingen naar Nederland gesmokkeld. Tevens was in 2009 een prijsstijging waar te nemen van PMK. Uit CIE informatie bleek dat een liter PMK in het criminele milieu was gestegen van gemiddeld € 800,- per liter naar € 1600,- tot wel € 3000,- per liter. De oorzaak van deze schaarste is waarschijnlijk gelegen in het feit dat China in 2008 nieuwe wetgeving en verscherpte controles heeft ingevoerd om illegale productie van PMK te voorkomen. Als gevolg van deze schaarste aan PMK was er wereldwijd een afname waar te nemen van de beschikbaarheid in MDMA. Dit aspect zal verder worden behandeld in paragraaf 2.1.5.

Safrol als alternatief

Criminele organisaties waren vanaf 2008 naarstig op zoek naar alternatieven voor PMK om MDMA te kunnen blijven produceren. In eerste instantie was men vooral op zoek naar pre-precursoren⁵ zoals sassafras-olie en safrol-houdende oliën.⁶ Safrol is een grondstof voor PMK en/of MDMA en is, net als PMK een gecontroleerde stof. Echter, safrol-houdende oliën kennen wereldwijd meer legale toepassingen dan PMK, wat strikte controle op de vervoersstromen bemoeilijkt. Safrol is een natuurlijke, olieachtige substantie die gewonnen kan worden uit onderdelen van verschillende planten- en boomsoorten. Illegale safrol-winning vindt met name plaats in landen in Zuidoost Azië, zoals Cambodja, China, Thailand en Indonesië (UNODC, 2006). De UNODC heeft in 2006 een uitgebreid onderzoek verricht, gefinancierd door de Nederlandse

-
- ⁵ Pre-precursoren is een verzamelnaam voor allerhande stoffen die vóórlopers zijn van bekende precursoren zoals PMK en BMK en die op zichzelf ook bekende chemische stoffen zijn, meestal met een legale toepassing. Safrol en piperonal zijn bijvoorbeeld stoffen waarmee PMK gemaakt kan worden en zijn daarmee pre-precursoren voor MDMA.
- ⁶ Safrol is een stof die vermeld staat op Lijst 1 van de United Nations Convention Against Illicit Trafficking in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances van 1988. De International Narcotics Control Board (INCB) definieert safrol-houdende oliën als: 'any mixtures or natural products containing safrole present in such a way that it can be used or recovered by readily applicable means' (INCB, 2010:1). Op basis hiervan en op basis van EG verordening 273/2004 is safrol ook een categorie I stof voor de Nederlandse Wet Voorkoming Misbruik Chemicaliën (WVMC).

overheid, naar de productie, handel en gebruik van safrol-houdende oliën. De onderzoekers schatten de omvang van de jaarlijkse productie van safrol-houdende oliën in die regio destijds op 1360-1620 ton, waarvan 800 ton in China, 230-490 ton in Myanmar en 250 ton in Cambodja, 45 ton in Laos en 35 ton in Indonesië. Hoewel safrol van oudsher enkele legale toepassingen kent in Azië, is de winning en verkoop van safrol-houdende oliën in de meeste genoemde landen sinds enkele jaren illegaal of op zijn minst gereguleerd. Vooral Cambodja staat bekend als bronland van (illegale) safrol. De International Narcotics Control Board (INCB) schrijft in een recent verschenen rapport dat *“Cambodia (...) is the only country that has been associated with larger-scale seizures of safrole and safrole-rich oils in recent years. Following seizures of 570 liters in 2006, 3,260 liters in 2007 and 4,740 liters in June 2009, Cambodian authorities, with the assistance of the Australian Federal Police, destroyed 13,600 liters of safrole-rich oils in February 2010. The amount represented all known stocks of safrole-rich oil in Cambodia and was the second-largest amount destroyed since the Cambodian authorities made the oil illegal in 2007”* (INCB, 2011a:10).

Sinds 2008 zijn criminele organisaties in Nederland bezig met safrol als preprecursor, om zelf PMK te produceren of om rechtstreeks MDMA mee te maken. Eerst relatief kleinschalig, kennelijk zoekend naar de juiste syntheses en de beste mogelijkheden. In Nederland wordt voor de omzetting van safrol naar PMK vooral gebruik gemaakt van de peroxymerenmethode en de Wacker-methode. In onderzoek *Meteoor7* (2008) bleek hoofdverdachte *Juan* eigenhandig te *googelen* naar de Wackermethode en daarbij behorende recepten. In de loop van 2009 werden bij invallen in productie- en opslaglocaties voor het eerst grondstoffen aangetroffen die benodigd zijn bij het omzetten van safrol naar PMK, zoals benzoquinone en palladiumdichloride. Het eerste conversielaboratorium waar safrol werd omgezet in PMK middels de Wackermethode werd in Nederland aangetroffen in oktober 2009, in een onderzoek gerelateerd aan onderzoek *Windows*. Sindsdien zijn nog eens drie in werking zijnde safrol-conversielabs aangetroffen en zijn talloze aanwijzingen aangetroffen van de conversie van safrol naar PMK. Tegenwoordig wordt safrol op grootschaliger wijze gebruikt bij de productie van MDMA. Een voorbeeld daarvan werd medio 2011 aangetroffen, toen in het Zeeuwse dorpje IJzendijke een zeer grootschalige opslagplaats werd aangetroffen van chemicaliën en hardware. In totaal werden bijna 25.000 liter en 20.000 kilo chemicaliën aangetroffen, waarvan het merendeel gebruikt kon worden voor de conversie van safrol naar PMK.

⁷ Alle namen van opsporingsonderzoeken en verdachten in dit rapport zijn fictief.

Ook werd diverse grootschalige hardware aangetroffen voor dit proces. Deze inbeslagname kon gerelateerd worden aan een CSV uit de regio Arnhem dat al jarenlang actief is op het gebied van synthetische drugs.

Een tweede opmerkelijk voorbeeld van grootschalig gebruik van safrol is de inbeslagname van een partij van 12.000 liter safrol in de Antwerpse haven in oktober 2011. Deze partij, verscheept vanuit Thailand, was uiteindelijk bestemd voor een (dekmantel)bedrijf in Nederland. De partij is gecontroleerd doorgeleverd en in Nederland zijn vier verdachten aangehouden. Het rendement van safrol bij conversie is ongeveer 60-70%, waardoor met 12.000 liter safrol minimaal 7200 liter PMK kan worden geproduceerd. Dit is voldoende voor de productie van 8640 kilo MDMA, voldoende voor ongeveer 86 miljoen XTC tabletten. Of safrol in de toekomst gebruikt zal blijven worden als precursor voor PMK is de vraag. De UNODC schrijft dat de hoeveelheid in beslag genomen safrol-houdende oliën in Cambodja al jaren afneemt, van 42 ton in 2008, 14,2 ton in 2009 tot 2 ton in 2010 (UNODC, 2011c:67). Dit is het gevolg van nieuwe wetgeving en verscherpte controles met betrekking tot illegale winning van safrol.

De werkwijze van CSV's bij het verwerven van safrol en het produceren van MDMA verschilt in sommige opzichten ten opzichte van het werken met PMK. Ten eerste moeten mogelijk nieuwe contacten en netwerken in nieuwe bronlanden worden aangeboord. Onderzoek *Garnaal* is hiervan een mogelijk voorbeeld. In dit onderzoek werd in 2007 een grote partij MDMA gepakt in Australië. De politie verwachtte dat een tweede zending georganiseerd zou gaan worden. Er ontstonden ontmoetingen en onderhandelingen tussen Nederlandse aanbieders, Belgische tussenhandelaren en Australische afnemers. Het observatieteam nam begin 2008 ontmoetingen waar tussen Nederlandse betrokkenen en een Chinese vrouw, eigenaresse van een Chinees restaurant in Nederland en al jaren bekend als belangrijke leverancier van PMK. Niet lang daarna vertrok één van de Belgische tussenpersonen, samen met een lid van het Australische CSV, naar Cambodja, waar zij contacten onderhielden met voormalig overheidsfunctionarissen en zich verplaatsten onder begeleiding van een gewapende escorte.⁸ Op dat moment had het onderzoeksteam geen idee wat deze Belg in Cambodja uitvoerde. Terugkijkend, gezien de schaarste aan PMK op dat moment en de rol van Cambodja als belangrijk bronland van safrol, zou een mogelijk verklaring kunnen zijn dat de groepering op zoek was naar

⁸ Aldus informatie die door het onderzoeksteam werd ontvangen van Australische collega's.

grondstoffen voor de productie van MDMA-tabletten, om deze vervolgens naar Australië te smokkelen.

Een tweede verschil bij het werken met safrol in plaats van PMK is dat producenten speciale chemicaliën nodig hebben om safrol om te zetten naar PMK, zoals benzoquinone en palladiumdichloride. Beide chemicaliën hebben een brede legale toepassing, en vallen niet onder (inter)nationale precursorenwetgeving. Hierdoor is het voor CSV's relatief makkelijk om deze stoffen te verkrijgen, voornamelijk bij Belgische chemiebedrijven. Via de competente autoriteiten in Nederland en omliggende landen is ondertussen wel gewerkt aan bewustwording bij de chemiebranche dat dergelijke chemicaliën ook misbruikt kunnen worden voor illegale productie van synthetische drugs. Na omzetting van safrol naar PMK verloopt het productieproces van MDMA vervolgens op normale wijze.

PMK-glycidaat

Een tweede belangrijke nieuwe precursor voor de productie van MDMA is PMK-glycidaat⁹, een verschijningsvorm van PMK in vaste vorm. PMK-glycidaat wordt niet zozeer gebruikt om PMK mee te produceren, maar de PMK wordt uit de PMK-glycidaat gehaald middels een relatief eenvoudig chemisch proces. In dit geval spreken we over een gemaskeerde precursor, omdat PMK-glycidaat in feite niets meer is dan een stof die gemaakt is om de werkelijke aard van de stof te verhullen of te verbergen.¹⁰ PMK-glycidaat is wereldwijd tweemaal eerder aangetroffen, namelijk in 2004 en 2005 in Australië, waarbij in totaal drie ton van de stof in beslag werd genomen door de Australian Federal Police (AFP) (Europol, 2010). In Nederland werd de stof voor het eerst gesignaleerd in april 2010, toen een bekende laborant werd aangehouden met 500 gram PMK-glycidaat in zijn bezit. In oktober dat jaar werd in Slowakije een Nederlandse man aangehouden met 200 kilo PMK-glycidaat in zijn auto, afkomstig uit China en bestemd voor Nederland. Hij verklaarde al eerder 300 kilo PMK-glycidaat naar Nederland te hebben vervoerd en een week na zijn aanhouding werd nog eens 600 kilo in Slowakije onderschept. Dit betekent dat in totaal 1100 kilo PMK-glycidaat in Slowakije is binnen gekomen, bestemd voor Nederland. Nog geen twee weken later werd door de Douane op Schiphol een partij van 1000 kilo van dezelfde stof aangetroffen, verzonden als *camphanic acid* en afkomstig uit

⁹ (3'4'-(methylenedioxy(phenyl-2-methyl)glycidaat, afgekort tot MMDMG, wordt gemaakt uit piperonal en kan eenvoudig worden omgezet naar PMK (Europol, 2010).

¹⁰ Zie bijlage 3 voor een schematisch overzicht van de meest voorkomende synthetische drugs en hun voorlopers.

China. Uit onderzoek bleek dat sinds augustus 2009 al zeven partijen *camphanic acid* voor dezelfde ontvanger waren geïmporteerd. In 2009, 2010 en 2011 is in totaal zicht gekregen op 7704 kilo PMK-glycidaat dat is binnen gekomen c.q. zou komen in Nederland. Een deel hiervan is in beslag genomen. Uitgaande van 60% rendement is dat voldoende voor de productie van ruim 4600 liter PMK en circa 5520 kilo MDMA poeder of 55 miljoen MDMA-tabletten.

PMK-glycidaat komt in alle bekende gevallen uit China. Aangezien het om een geheel nieuwe stof gaat, zonder CAS-nummer¹¹ en waarvan geen legale toepassing bekend is, bestaat het sterke vermoeden dat de stof speciaal voor de productie van synthetische drugs is ontwikkeld. De werkwijze bij het verwerven van deze gemaskeerde precursor is in veel gevallen identiek. In de bestudeerde gevallen is de PMK-glycidaat geproduceerd in China en vervolgens naar Europa vervoerd per luchtvracht onder een andere benaming, zoals *camphanic acid*. De luchthaven van bestemming was in een enkel geval Schiphol, maar in de meeste gevallen werd de stof eerst via luchtvracht vervoerd naar een ander Europees land, zoals Denemarken, Slowakije of Estland. Vanuit daar werd de zending vervolgens via lucht- of wegtransport naar Nederland vervoerd. Voor de ontvangst van de goederen, zowel in Nederland als in de andere Europese landen, werd in de meeste gevallen gebruik gemaakt van bestaande (dekmantel) firma's. Er is geen diepgaande analyse gedaan naar deze bedrijven, maar het lijkt erop dat het meestal om (kort voor de inbeslagnemingen opgerichte) eenmanszaken gaat waarvan de eigenaren direct betrokken zijn bij de import van de (illegale) goederen. Deze eigenaren doen dit niet op eigen initiatief, maar worden hiervoor benaderd door personen die (in)direct zijn te relateren aan bestaande Nederlandse CSV's op het gebied van synthetische drugs.

Op juridisch gebied is PMK-glycidaat een ander verhaal dan safrol, dat onder internationale wetgeving valt en gelijk is gesteld aan bijvoorbeeld PMK. PMK-glycidaat is een nieuwe stof en (nog) niet (inter)nationaal gecontroleerd. Aangezien geen legale toepassing van PMK-glycidaat bekend is, is de stof waarschijnlijk speciaal ontwikkeld als vervanger van PMK. Verderop in dit hoofdstuk is een aparte paragraaf gewijd aan juridische aspecten van nieuwe vormen van precursoren.

¹¹ Een CAS-nummer (CAS staat voor Chemical-Abstract-Service) is een uniek identificatienummer voor chemische elementen, componenten, polymeren en legeringen.

In 2010 is in Nederland in totaal 1200 kilo PMK-glycidaat in beslag genomen (KLPD, 2011a:17). Tijdens een landelijke themadag synthetische drugs en precursoren in november 2011 heeft de FIOD een presentatie verzorgd over onder andere PMK-glycidaat. Tijdens deze presentatie werd verteld dat in Nederland vanaf 2010 in totaal zicht is verkregen op de invoer van 5585 kilo PMK-glycidaat. Uitgaande van een rendement van 60% bij conversie (UNODC, 2011d) is de opbrengst hiervan ongeveer 3350 liter PMK, voldoende om ruim 4000 kilo MDMA poeder te produceren. Hiermee kunnen vervolgens ongeveer 40 miljoen XTC tabletten gemaakt worden.

Gezien de heropleving van de MDMA productie in Nederland in de loop van 2011, lijkt er momenteel geen sprake meer van een schaarste aan precursoren voor deze drug. Analyse van aangetroffen productielocaties, dumpingen en eindproducten wijst erop dat zowel safrol als PMK-glycidaat worden gebruikt als precursoren voor MDMA productie in Nederland.

BMK

De beschikbaarheid van BMK, de belangrijkste precursor voor de productie van amfetamine, is een ander verhaal dan PMK. In tegenstelling tot PMK, lijkt er de afgelopen jaren geen sprake geweest te zijn van schaarste aan BMK in het Nederlandse criminele milieu. Hoewel de hoeveelheid in beslag genomen BMK de afgelopen jaren relatief laag is ten opzichte van enkele jaren geleden, wijzen tal van signalen op voldoende beschikbaarheid van deze precursor, niet in de laatste plaats vanwege het feit dat er in 2008 en 2009 relatief veel Nederlandse amfetamine in beslag is genomen.

Ten eerste zijn in 2010 twee partijen BMK in beslag genomen die behoren tot de grootste partijen die ooit zijn aangetroffen. In augustus 2010 werd in de haven van Antwerpen 4710 liter BMK aangetroffen in vijf IBC-containers¹² die op papier raapzaadolie zouden bevatten. De BMK was verscheept vanuit Vietnam, maar vermoedelijk afkomstig uit China. De zending BMK was op papier bestemd voor een bedrijf in Duitsland, net over de grens met Nederland. Het sterke vermoeden bestaat dat deze partij uiteindelijk bestemd was voor Nederlandse amfetamineproducenten. Dit werd ook in een proces-verbaal van de CIE aangegeven. In oktober 2010 werd in de haven van Vancouver, Canada

¹² *Intermediate Bulk Container*: vierkante plastic containers, ommanteld met een gegalvaniseerd frame en een inhoud van 1000 liter.

5280 liter BMK aangetroffen, verstopt in een container met sportschoenen uit China. Zoals eerder beschreven, komt BMK de afgelopen jaren met name uit Rusland en vond jarenlang zijn weg naar West-Europa via verschillende voormalige Oostbloklanden, met name Litouwen en Polen. Sinds het sluiten van twee belangrijke BMK-fabrieken in Rusland in 2009, zijn vanuit Rusland geen grote partijen BMK meer in beslag genomen. Mogelijk is de rol van China als BMK leverancier hierdoor weer toegenomen. Naast deze grote partijen BMK uit China, spelen Litouwen, Polen en mogelijk Oekraïne nog steeds een rol bij de aanvoer van BMK naar Nederland. Dit komt onder andere tot uiting in diverse inbeslagnemingen in Litouwen en Polen van BMK, bestemd voor Nederland.¹³ In onderzoek *Sparta* is zicht gekregen op een Litouws CSV in Nederland, verantwoordelijk voor de smokkel van BMK uit Oost-Europa naar Nederland. Vanuit een opslagplaats in Noord-Brabant werden diverse Nederlandse CSV's voorzien van BMK. In een Litouws onderzoek naar BMK smokkel vanuit Litouwen naar Nederland blijkt dat een Litouws CSV de BMK betreft uit Oekraïne. De BMK wordt vervolgens per vrachtwagen door Wit-Russische chauffeurs vanuit Oekraïne naar Litouwen gereden, vanwaar het verder wordt vervoerd naar Nederland. Ten derde laten ook Europese cijfers zien dat in de onderzoeksperiode geen sprake lijkt van schaarste aan BMK. Hoewel het aantal inbeslagnemingen in Europa daalde van vijftien in 2009 tot negen in 2010, nam de totale hoeveelheid BMK die daarbij in beslag werd genomen aanzienlijk toe, van 863 liter in 2009 tot 7493 liter in 2010 (EC, 2011).

Hoewel deze signalen wijzen op ruime beschikbaarheid van BMK in het Nederlandse criminele milieu, speelt hierbij tevens dezelfde ontwikkeling als beschreven voor PMK: de opkomst van verschillende (niet gecontroleerde) derivaten van BMK. Deze zullen hieronder behandeld worden.

BMK bisulfiet adduct

In 2008 werd in Nederland een groot drugslaboratorium aangetroffen in een loods op een industrieterrein in Breda. In de loods bleek men op grote schaal bezig met een productieproces dat experts in eerste instantie niet precies konden duiden. Gezien de omvang van de aangetroffen hardware werd wel duidelijk dat het om grootschalige productie ging. Onderzoek wees uit dat men doende was met het omzetten van BMK bisulfiet adduct, een nooit eerder

¹³ De kans is echter groot dat deze BMK in deze landen wordt geproduceerd uit pre-precursoren, zoals APAAN. Een monster van een partij Oekraïense BMK die in juli 2011 in beslag werd genomen in Polen bleek te zijn geproduceerd uit APAAN (voor uitleg over APAAN, zie verderop in dit rapport).

aangetroffen stof, naar BMK in vloeibare vorm. BMK bisulfiet adduct is een vorm van BMK in vaste vorm, zonder bekende legale toepassing, die waarschijnlijk speciaal voor illegale doeleinden is ontwikkeld om wetgeving en controlemaatregelen te omzeilen. Tot die tijd werd immers vooral naar vloeibare vormen van BMK uitgekeken door controlediensten. BMK in zoutvorm, bisulfiet adduct, was tot dat moment een niet bekende stof en dus ook niet als zodanig benoemd als drugsprecursor in (inter)nationale wetgeving. BMK bisulfiet adduct kan, net als PMK-glycidaat, gezien worden als een gemaskeerde precursor. De stof dient slechts ter maskering van de ware aard van de stof, BMK. Middels een relatief eenvoudig chemisch proces kan BMK bisulfiet adduct worden omgezet in vloeibare BMK. BMK bisulfiet adduct is in Nederland slechts enkele malen aangetroffen en na 2009 niet meer. Vooruitlopend op de paragraaf over juridische aspecten over nieuwe vormen van precursoren, kan hier alvast vermeld worden dat recente jurisprudentie uitwijst dat BMK bisulfiet adduct wel degelijk onder de WVMC kan vallen.

APAAN

In de loop van 2010 werd door de regiopolitie Midden- en West Brabant onderzoek *Perzië* uitgevoerd, met raakvlakken naar DNR onderzoek *Glacier*. In *Glacier* spreekt de hoofdverdachte regelmatig over 'B-korrels' die omgezet moeten worden. binnen het onderzoeksteam wordt aanvankelijk gedacht aan BMK-bisulfiet adduct, aangezien dit ook in poeder- of korrelvorm is aangetroffen. In onderzoek *Perzië* krijgen de verdachten in juli 2010 een partij jacuzzi's en douchecabines binnen vanuit China, die in een zeecontainer worden verscheept vanuit China naar de haven van Antwerpen. In een verstrekt CIE proces verbaal wordt aangegeven dat deze goederen mogelijk dienen als deklading voor een partij precursoren. Het team krijgt het idee dat het wel eens om precursoren in vaste vorm kan gaan, mogelijk BMK-bisulfiet adduct. De container wordt op verzoek van het onderzoeksteam door de Belgische Douane gecontroleerd en er blijkt, tussen de jacuzzi's en douchecabines, een partij van een nieuwe onbekende stof verborgen te liggen. Het gaat om twee ton alpha-phenylacetoacetonitrile, afgekort tot APAAN.

Alpha-phenylacetoacetonitrile (ook bekend onder de namen acetyl benzen-acetonitrile, acetylphenylacetonitrile of 2-acetyl-2-phenylacetonitrile) is een niet gecontroleerde pre-precursor voor amfetamine, die middels een zeer eenvoudig proces omgezet kan worden naar BMK. Het rendement bij conversie naar BMK is ongeveer 70%, waardoor een kilo APAAN ongeveer 0,7 liter BMK oplevert. APAAN werd voor het eerst aangetroffen in 2008 in een illegaal methamfetaminelab in China (INCB, 2009). Een jaar later werd dezelfde stof aangetroffen

in een grootschalige amfetamineproductieplaats in Turkije, waar, naast vijf ton APAAN tevens vierhonderd kilo amfetamine en zeshonderd liter BMK werd aangetroffen (UNODC, 2009b). Vanaf 2010 is APAAN ook voor Nederlandse CSV's een belangrijke grondstof om zelf BMK te produceren. De eerste kennisgeving met APAAN voor Nederlandse opsporingsdiensten was de hierboven beschreven in beslag name van twee ton APAAN in onderzoek *Perzië*, welke bestemd was voor een criminele groepering in Waalwijk. Vervolgens werd in september 2010 in Polen het eerste conversielaboratorium in Europa ontmanteld waar APAAN werd omgezet naar BMK. In de eerste twee maanden van 2011 werden ook in Nederland twee grootschalige conversielabs ontmanteld, waar APAAN werd omgezet naar BMK, waarbij 1125 kilo APAAN, 100 liter BMK en 50 kilo amfetamine in beslag werd genomen. Uit onderzoek bleek dat een verdachte van één van de conversielabs eerder al ruim 400 kilo APAAN had geïmporteerd. In 2011 werd in Nederland in totaal ruim 2800 kilo APAAN in beslag genomen, voldoende om 1960 liter BMK mee te produceren, goed voor de productie van ruim 2000 kilo amfetamine. In Nederland zijn tot op heden in totaal zes APAAN conversielabs aangetroffen, waarbij CSV's op steeds grotere schaal zelf BMK produceren. Hierbij moet worden opgemerkt dat de prijs van deze zelfgemaakte BMK uit APAAN mogelijk vele malen lager is dan traditionele BMK. Zie voor meer informatie hierover paragraaf 3.4.1.

Het werken met nieuwe vormen van precursoren betekent voor criminele organisaties dat zij zich aan moeten passen. Ten eerste zullen zij in contact moeten treden met producenten en leveranciers van dergelijke nieuwe stoffen. Aangezien de aangetroffen APAAN in Nederland in alle gevallen afkomstig blijkt uit China, kunnen CSV's mogelijk gebruik maken van bestaande contacten en netwerken die zij vanuit het verleden al hadden met (illegale) producenten van precursoren. Na bestelling van de APAAN moet deze naar Nederland worden vervoerd. Hoewel het in principe niet om een illegale stof gaat, worden partijen APAAN wel gesmokkeld met behulp van een deklading of mislabeled (verzonden onder een andere/fictieve goederencode). Het vervoer gebeurt in de meeste gevallen per luchtvracht of zeecontainer naar een Europese (lucht)haven. CSV's maken ook gebruik van zogenaamde *grey market traders*; legale bedrijven die willens en wetens facilitair zijn aan CSV's door voor hen partijen benodigde grondstoffen en chemicaliën te bestellen bij groothandelaren.

Juridische aspecten van gemaskeerde- en pre-precursoren¹⁴

Dergelijke incidenten laten zien dat CSV's op grote schaal gebruik maken van diverse soorten niet-gecontroleerde gemaskeerde- en pre-precursoren. Hoewel deze ontwikkeling waarschijnlijk in eerste instantie is ontstaan vanuit noodzaak (er was immers sprake van schaarste aan PMK en producenten waren naarstig op zoek naar alternatieven), wijst alles erop dat CSV's momenteel andere motieven hebben, zoals het ontduiken van internationale wetgeving en verkleinen van het risico op ontdekking van grondstoffen door nieuwe stoffen te gebruiken in vaak nieuwe verschijningsvormen. Stoffen als PMK-glycidaat, BMK bisulfiet adduct en APAAN zijn immers nieuwe stoffen en vallen niet zonder meer onder enige (inter)nationale wetgeving. Toch zijn er tot op heden twee belangrijke rechterlijke uitspraken gedaan op het gebied van deze problematiek die een en ander in een ander daglicht stellen en toch mogelijkheden bieden om dergelijke gemaskeerde- en pre-precursoren juridisch aan te pakken.

In de eerste plaats is in april 2011 door de Rechtbank te Breda uitspraak gedaan in de zaak Mosselbank.¹⁵ Hierin heeft de rechtbank bepaald dat de stof BMK bisulfiet adduct een mengsel is dat de geregistreerde stof BMK bevat, welke laatste gemakkelijk en met eenvoudige middelen uit BMK bisulfiet adduct kan worden geëxtraheerd, en dat de stof daarmee een geregistreerde stof is in de zin van Verordening nr. 273/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 11 februari 2004 inzake drugsprecursoren, en daarmee vergelijkbaar met BMK, een categorie I stof. Op grond van artikel 2 onder a van de Wet voorkoming misbruik chemicaliën (WVMC) juncto artikel 3 lid 2 van de EG verordening nr. 273/2004 is het strafbaar om zonder vergunning een dergelijke stof in het bezit te hebben en/of in de handel te brengen. Aangezien de verdachten in Mosselbank BMK bisulfiet adduct aan het omzetten waren naar BMK, en niet in het bezit waren van een benodigde vergunning hiervoor, zijn zij veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaren op grond van de WVMC.

Een tweede belangrijke rechterlijke uitspraak op dit gebied is te vinden in een vonnis van de rechtbank te Haarlem van 28 juli 2011. In deze zaak stond een verdachte terecht voor de invoer van diverse partijen PMK-glycidaat onder de naam *camphanic acid* (het voorbeeld dat hierboven beschreven staat). PMK-glycidaat is, net als BMK bisulfiet adduct, niet genoemd in bijlage 1 bij de EG

¹⁴ Deze paragraaf is grotendeels ontleend aan informatie uit een nieuwsbrief over dit onderwerp van het Landelijk Parket (OM/LP, 2011).

¹⁵ LJN BQ2998: <http://zoeken.rechtspraak.nl/detailpage.aspx?ljn=BQ2998>.

verordening nr. 273/2004. In tegenstelling tot BMK bisulfiet adduct, dat van de precursor BMK gemaakt wordt, wordt PMK-glycidaat niet van PMK gemaakt, maar van piperonal. Overigens is piperonal, net als PMK een categorie 1 stof. Aan verdachte is onder andere het overtreden van artikel 2 WVMC ten laste gelegd: *“dat hij als marktdeelnemer PMK-glycidaat, zijnde een categorie I stof, voorhanden heeft gehad en/of in de handel heeft gebracht.”* Het Openbaar Ministerie stelde zich ook in deze zaak op het standpunt dat uit PMK-glycidaat op eenvoudige en economisch rendabele wijze PMK te extraheren is, en het daarom ook een categorie I stof is. De Officier van Justitie heeft in deze zaak tevens betoogd dat in de originele Engelse tekst¹⁶ van de Verordening het woord “containing” staat. In de Nederlandse versie is dit vertaald met “bevatten”. To contain is echter een breder begrip. Uit de Van Dale blijkt dat “to contain/ containing” naast bevatten, ook omvatten, kunnen bevatten, behelzen kan betekenen. Een synoniem van omvatten is bijvoorbeeld bestrijken. De originele tekst van de Verordening is dus veel ruimer dan de vertaling “bevatten”. Deze ruime uitleg past ook bij de strekking en bedoeling van de Verordening. De Rechtbank gaat mee in deze redenering en is met het Openbaar Ministerie van oordeel dat ook PMK-glycidaat een geregistreerde stof is. Zij overweegt: *“Deze conclusie (PMK-glycidaat kan worden aangemerkt als geregistreerde stof van categorie 1 van bijlage 1 van de Verordening) is in overeenstemming met de ratio van de Verordening. Uit de considerans van de Verordening blijkt immers dat de Verordening ten doel heeft het toezicht op de handel in stoffen die vaak voor de vervaardiging van verdovende middelen worden gebruikt (drugs-precursoren) te harmoniseren. Gezien de snelheid waarmee de synthetische drugsproductie zich ontwikkelt, is het echter niet mogelijk om iedere stof die mogelijk gebruikt kan worden bij de vervaardiging van een verdovend middel, te vermelden in bijlage I. Dit zou een te grote belemmering van het handelsverkeer opleveren gezien de vereiste vergunning. Ook uit de Memorie van toelichting bij de Wijziging van de Wet voorkoming misbruik chemicaliën (Kamerstukken II, 2005-2006, 30 329, nr 3) valt af te leiden dat voorkomen moet worden dat grondstoffen terecht komen bij producenten van verdovende middelen.”* (OM/LP, 2011).

¹⁶ Scheduled substance means any substance listed in Annex I, including mixtures and natural products containing such substances. This excludes medicinal products as defined by Directive 2001/83/EC of the European Parliament and of the Council of 6 November 2001 on the Community code relating to medicinal products for human use(13), pharmaceutical preparations, mixtures, natural products and other preparations containing scheduled substances that are compounded in such a way that they cannot be easily used or extracted by readily applicable or economically viable means.

Hoewel tegen het vonnis in Mosselbank nog hoger beroep openstaat, biedt deze jurisprudentie goede hoop op uitbreiding van juridische mogelijkheden in de strijd tegen de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit. Met betrekking tot de pre-precursor APAAN zal door het OM een vergelijkbaar standpunt worden ingenomen. De toekomst moet uitwijzen of de rechtspraak ook hierin de redenering van het OM zal volgen. Op het moment dat dergelijke uitspraken in hoger beroep zijn bevestigd, zal vervolging voor handel in en bezit van vergelijkbare, nog niet eerder aangetroffen gemaskeerde- en pre-precursoren makkelijker worden. Dit biedt de bestrijding van synthetische drugsproductie in Nederland nieuwe kansen.

Dat CSV's vooruit denken en anticiperen op strafbaarstelling van stoffen als APAAN en PMK-glycidaat blijkt uit een afgeluisterd gesprek tussen twee conversie-laboranten, waarbij zij zich afvragen of APAAN nog niet 'op de lijst geplaatst is'. De ene laborant zegt dat dat nog niet het geval is, maar waarschijnlijk wel zal gaan gebeuren. Hij geeft daarbij echter meteen aan dat hij in dat geval al een nieuw alternatief heeft: een stof die nog beter is dan APAAN om zelf BMK te produceren en waar ze voorlopig weer mee vooruit kunnen.

Overige precursoren

Naast bovengenoemde voorbeelden van nieuwe vormen en alternatieven voor PMK en BMK, bestaan er nog vele andere soorten precursoren die Nederlandse drugsproducenten gebruiken bij de productie van synthetische drugs. Hieronder zullen de meest voorkomende en belangrijkste varianten worden behandeld.

Analogen van BMK

Naast enkele hierboven beschreven precursoren en derivaten van BMK, worden ook verschillende BMK-analogen¹⁷ gebruikt om synthetische drugs te produceren. De laatste jaren zijn in Nederland stoffen aangetroffen zoals para- (of 4-)fluor-BMK, para- (of 4-)methyl-BMK en para-methoxy-BMK en zijn ook hiermee geproduceerde eindproducten aangetroffen, respectievelijk (para- of 4-)fluoramfetamine, (para of 4-)methyldamfetamine en paramethoxyamfetamine (PMA) of paramethoxymethamfetamine (PMMA). Zoals in het schema in bijlage drie is te zien, vallen deze BMK-analogen (en zelfs enkele eindproducten) niet onder enige wetgeving in Nederland of daarbuiten. Het vermoeden bestaat dan ook dat voornamelijk buitenlandse CSV's in deze stoffen handelen om

¹⁷ Chemische stoffen die vergelijkbaar zijn met BMK.

internationale wetgeving te omzeilen. De productie en smokkel van deze stoffen is immers niet strafbaar. In Nederland zijn in verschillende amfetaminelabs ook resten aangetroffen van productie van fluor- en methylamfetamine en PMMA. Het vermoeden bestaat dat Nederlandse drugsproducenten niet in alle gevallen op de hoogte zijn van het feit dat zij, in plaats van normale BMK, een BMK-analoog geleverd hebben gekregen. Met het blote oog is geen verschil waar te nemen en ook het productieproces en het eindproduct zijn identiek aan het werken met normale BMK. Gebruikers zien dan ook geen verschil tussen normale amfetamine en deze analogen daarvan, met alle gevaren van dien. Daarbij zijn vooral 4-methylamfetamine, PMA en PMMA op zichzelf schadelijker dan normale amfetamine. Met name door deze laatste drie stoffen zijn in Nederland en ons omringende landen de afgelopen twee jaar enkele gebruikers overleden.

Piperonal

Piperonal is, net als PMK en BMK, een internationaal gecontroleerde drugs-precursor. Naast illegale toepassingen als pre-precursor voor MDMA, wordt de stof op grote schaal gebruikt voor legale toepassingen, vooral als geur- en smaakstof. Piperonal is daarnaast het belangrijkste ingrediënt van de hierboven beschreven precursor PMK-glycidaat. Tot op heden zijn er daarnaast geen concrete aanwijzingen dat deze stof als zodanig daadwerkelijk gebruikt wordt bij de productie van MDMA in Nederland. Echter, piperonal wordt wel aangetroffen in een beperkt aantal monsters tabletten en poeders, die door gebruikers zijn aangeboden bij de verschillende DIMS-teststations¹⁸ in Nederland (DIMS, 2010). Er bestaan signalen dat piperonal in sommige landen waar MDMA-productie plaatsvindt een mogelijke vervanger wordt van safrol als belangrijkste precursor, nu safrol door strengere controles en nieuwe wetgeving mogelijk schaarser wordt.

¹⁸ Het Drugs Informatie en Monitoring Systeem (DIMS) onderzoekt welke stoffen aanwezig zijn in drugsmonsters die gebruikers bij instellingen voor verslavingszorg anoniem kunnen laten testen. Het doel is om inzicht te krijgen in de markt van recreatieve drugs in Nederland en de veranderingen die zich daar voordoen, om op die manier vast te stellen welke stoffen op de markt voorkomen en wat de gezondheidsrisico's zijn.

Fenylazijnzuur

Fenylazijnzuur (inclusief derivaten daarvan) is een internationaal gecontroleerde stof, die op grote schaal wordt gebruikt voor verschillende legale toepassingen, onder andere als geur- en smaakstof en als grondstof voor de productie van penicilline. De stof kan tevens gebruikt worden als precursor voor BMK (en daarmee als pre-precursor voor onder andere amfetamine en methamfetamine). Fenylazijnzuur, en diverse derivaten daarvan, worden op grote schaal gebruikt voor de illegale productie van methamfetamine, met name in Mexico (UNODC, 2009b; INCB, 2010). Mede veroorzaakt door strengere wetgeving en toegenomen internationale controles op efedrine en pseudo-efedrine kiest men steeds vaker voor de route fenylazijnzuur à BMK à methamfetamine. Regelmatig vinden er grote inbeslagnemingen plaats van illegale partijen fenylazijnzuur, die vanuit China naar Mexico worden gesmokkeld. In Nederland is eind 2011 een grote partij fenylazijnzuur binnengekomen in de haven van Rotterdam, welke op papier bestemd was voor een bedrijf in Polen. Deze partij is gecontroleerd doorgeleverd en in Duitsland in beslag genomen. Daarnaast is bekend dat een Nederlandse leverancier van chemicaliën (een zogenaamde *grey market trader*) recent een bestelling heeft geplaatst voor een derivaat van fenylazijnzuur bij een bedrijf in China. Dergelijke incidenten wijzen op een mogelijke interesse voor deze stoffen van Nederlandse CSV's. Het verdient aanbeveling om dit nauwgezet te monitoren.

Propiofenon

Propiofenon – een niet-gecontroleerde stof die legaal gebruikt wordt als geurstof in onder andere de parfumindustrie – wordt recentelijk regelmatig aangetroffen in relatie tot de productie van synthetische drugs, zowel in amfetamineproductieplaatsen als op andere plaatsen. Propiofenon wordt in het criminele milieu gebruikt om BMK mee te versnijden (de BMK wordt dan verdund), maar de stof kan ook gebruikt worden om efedrine en norefedrine te vervaardigen, precursoren voor respectievelijk methamfetamine en amfetamine. Propiofenon kan tevens gebruikt worden bij de productie van cathinone en methcathinone.

GBL

Tenslotte de precursor GBL (Gamma-butyrolactone), welke gebruikt wordt voor de productie van GHB (GammaHydroxyBoterzuur). GBL is internationaal een niet-gecontroleerde stof. Het valt in Nederland niet direct onder enige wet - of regelgeving en is vrij en ongelimiteerd te verkrijgen en te verhandelen. In veel

andere landen is GBL echter onderhevig aan vergunningstelsels of opgenomen in bijvoorbeeld de opiumwetgeving of Geneesmiddelenwet. Aangezien het voorhanden hebben en/of het verhandelen van GBL in Nederland in principe niet strafbaar is, kan officieel geen onderscheid worden gemaakt in legale en/of illegale handel in deze stof. Echter, bij het ESDP/FIET zijn in de onderzoeksperiode steeds meer signalen binnengekomen over oneigenlijk gebruik van deze stof voor de productie van GHB. Het gaat hierbij vaak om Nederlandse individuen die duizenden liters/kilo's GBL uit China importeren en deze via internet (wereldwijd) te koop aanbieden. Er bestaan sterke vermoedens dat deze grote hoeveelheden GBL aangewend worden voor productie van GHB. Zo kwam in augustus 2010 een CIE proces-verbaal binnen over een persoon die 40.000 liter GBL in voorraad zou hebben en deze zou verkopen aan GHB producenten.¹⁹ Daarnaast werd medio 2011 een persoon aangehouden die verklaarde via zijn webshop GBL te verkopen aan GHB producenten. Uit onderzoek bleek dat de verdachte in totaal ruim 17.000 liter GBL had besteld bij een bedrijf in China. Hiervan werd bij zoekingen slechts 3600 liter aangetroffen.

Het meldpunt verdachte transacties chemicaliën (MVTG) heeft in de onderzoeksperiode regelmatig meldingen gekregen van bedrijven die vrijwillig verdachte bestellingen van GBL melden. Daarnaast is sprake van een toenemend aantal meldingen van buitenlandse opsporingsdiensten die te maken krijgen met inbeslagname van GBL die veelal via postpakketten verstuurd is vanuit Nederland. Hierbij speelt internet in veel gevallen een centrale rol. In 2010 is GBL afkomstig uit Nederland in minstens 14 landen aangetroffen, waaronder in Duitsland, Griekenland, Hongarije, Groot-Brittannië, Spanje, Nieuw-Zeeland en Australië (KLPD, 2011a:8). Ook Finland en Canada noemen Nederland als bronland van oneigenlijke handel in GBL (NBI, 2011; CBSA, 2010). Om meer inzicht te krijgen in de legale en oneigenlijke handel in GBL in Nederland is op verzoek van een onderzoeker van het Team Strategische Onderzoeken (TSO) van de DNR een onderzoek uitgevoerd door een studente van de politieacademie. Dit onderzoek (Veenker, 2011) heeft zich met name gericht op het verkrijgen van inzicht in de aard en omvang van de GBL markt in Nederland en mogelijke manieren om de stof te reguleren. Uit het onderzoek bleek onder andere hoe de GBL markt in Nederland in elkaar steekt en dat diverse Europese landen zelfstandige wet- en regelgeving op het gebied van GBL hebben ingevoerd. Ook kwam uit het rapport naar voren hoe groot de winstmarges zijn van oneigenlijke handel in GBL. De (legale) inkoopprijs van een liter GBL kostte in 2010 rond de

¹⁹ 40.000 liter GBL is voldoende om ongeveer 8 miljoen gebruikerseenheden GHB te produceren.

€ 4,- per liter, terwijl een liter GBL ten behoeve van illegaal gebruik in 2010 tussen de € 60,- en € 75,- lag (ibid:32).

In de loop van 2011 heeft de minister van VWS gevraagd om een nieuwe risicobeoordeling uit te voeren voor de drug GHB aan het Coördinatiepunt Assessment en Monitoring nieuwe drugs (CAM). In juli 2011 heeft het CAM het eindrapport van deze risicobeoordeling aan de minister verstuurd, waarna de minister dit rapport in september 2011 aan de Tweede kamer heeft verzonden (TK, 2010-2011, 24077, nr. 262 / TK 2010-2011 bijlage bij kamerstuk 24077, nr 262 TK). Op basis van dit rapport heeft de minister besloten om GHB te verplaatsen van lijst II naar lijst I behorende bij de Opiumwet (OW). Het wetsvoorstel hiertoe was ten tijde van het schrijven van deze CBA in behandeling bij de Raad van State (TK 2011-2012, 33044, nr. A/1). Naar verwachting zal dit wetsvoorstel in het eerste kwartaal van 2012 van kracht worden.²⁰ Zodra GHB op lijst I geplaatst wordt, kan artikel 10A OW van toepassing worden op de handel in GBL. Artikel 10A lid 1 OW stelt:

“Hij die om een feit, bedoeld in het 4e of 5e lid van art. 10, voor te bereiden of te bevorderen:

1. een ander tracht te bewegen om dat feit te plegen, te doen plegen, mede te plegen of uit te lokken, om daarbij behulpzaam te zijn of om daartoe gelegenheid, middelen of inlichtingen te verschaffen,
2. zich of een ander gelegenheid, middelen of inlichtingen tot het plegen van dat feit tracht te verschaffen,
3. voorwerpen, vervoermiddelen, stoffen, gelden of andere betaalmiddelen voorhanden heeft, waarvan hij weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat zij bestemd zijn tot het plegen van dat feit, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.”

De handel in GBL kan in de nabije toekomst worden vervolgd op basis van dit artikel. Hiermee krijgen politie en justitie een belangrijk nieuw instrument in handen om vooral de grootschalige, oneigenlijke handel in GBL aan te pakken.

²⁰ Op 8 mei 2012 is de wetswijziging gepubliceerd in het Staatsblad (stb-2012-201 ISSN 0920 - 2064 's-Gravenhage 2012), waardoor GHB, net als mephedrone, vanaf 9 mei 2012 op lijst I van de Opiumwet staat.

2.1.2 Chemicaliën

Bij de productie van synthetische drugs zijn, naast precursoren, diverse andere chemicaliën benodigd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in essentiële chemicaliën (chemicaliën die benodigd zijn bij de daadwerkelijke synthese van de precursor, zoals monomethylamine bij MDMA en formamide en mierenzuur bij amfetamine) en overige chemicaliën (meer algemene chemicaliën die kunnen worden gebruikt bij het neutraliseren en kristalliseren van het tussenproduct, zoals natronloog, aceton, methanol en zoutzuur). Ook bij de conversie van pre-precursoren zijn chemicaliën benodigd. Essentiële chemicaliën zijn niet makkelijk inwisselbaar voor andere soorten chemicaliën, terwijl voor overige chemicaliën vaak verschillende alternatieven bestaan.

Het verkrijgen van chemicaliën gebeurde in de vorige onderzoeksperiode over het algemeen door gespecialiseerde dienstverleners op dat gebied, die bij reguliere chemiebedrijven, met name in België, de benodigde chemicaliën aankochten. Dat bleek vooral duidelijk uit de onderzoeken *Vederlicht* en *Hazeldonk* (KLPD, 2010), waarin enkele personen in beeld kwamen die zich specifiek richtten op het aankopen van chemicaliën om hiermee diverse CSV's te voorzien. Ook in de huidige onderzoeksperiode worden synthetische drugsproducenten op deze manier voorzien van chemicaliën, met als grootste verschil dat Polen steeds meer in beeld komt als belangrijkste bronland van chemicaliën. In diverse productielocaties van synthetische drugs zijn de afgelopen jaren Poolse chemicaliën aangetroffen. In onderzoek *Purple* en onderzoek *Kever* is zicht verkregen op twee criminelen, *Willy* en *Harry*, die op regelmatige basis met een busje heen en neer rijden vanuit Nederland naar Polen om diverse soorten chemicaliën aan te schaffen en deze te leveren aan drugsproducenten in Nederland. Uit afgeluisterde gesprekken blijkt dat *Harry* en *Willy* zich gedurende langere tijd gespecialiseerd hebben in dit werk en dat zij verschillende samenwerkingsverbanden van chemicaliën voorzien, onder andere groeperingen in Tilburg en Limburg. Uit onderzoek blijkt dat zij in 2010 en 2011 in totaal meer dan 100 ton chemicaliën geleverd hebben aan diverse Nederlandse CSV's. De werkwijze hierbij is dat producenten aan een tussenpersoon laten weten welke chemicaliën en welke hoeveelheid zij op dat moment nodig hebben. De tussenpersoon laat dit op zijn beurt aan *Willy* en *Harry* weten, waarna zij met een gehuurde bus naar Polen rijden om de bestelde chemicaliën in te kopen, waarbij zij zelf de aanschafprijs betalen. Vervolgens transporteren zij deze chemicaliën naar Nederland en verkopen zij deze, met een dikke winst, door aan de afnemers. Betalingen vinden steeds in contanten plaats. Naar eigen zeggen verdienen *Willy* en *Harry* met hun activiteiten ongeveer vijfduizend euro per week. Uit een afgeluisterd gesprek blijkt dat *Willy* en *Harry* leveren aan enkele

grote, bekende misdaadondernemers, waaronder *Paul*, hoofdverdachte uit onderzoek *Pluto* en *Morgenstond* en *Frans*, één van de hoofdverdachten uit onderzoek *Ratelslang*. Misdaadondernemers maken op hun beurt gebruik van verschillende leveranciers die op deze manier werken.

Naast Polen lijken ook andere landen in opkomst als bronland van chemicaliën. Zo zijn er al diverse grote partijen chemicaliën naar Nederland gekomen vanuit of via onder andere Slowakije, Tsjechië, Hongarije, China en Rusland.

Wat verder opvalt op het gebied van chemicaliën is de grootschaligheid waarmee criminele organisaties chemicaliën verzamelen. In 2011 werden binnen enkele maanden twee partijen formamide geïmporteerd uit China van in totaal bijna dertig ton. Niet lang daarna kwam wederom een zending van bijna achttien ton naar België, vermoedelijk bestemd voor Nederlandse drugsproducenten. Deze drie partijen, die in het criminele milieu zijn beland, zijn voldoende voor de productie van bijna 38.000 kilo amfetamine. In het al eerder aangehaalde voorbeeld van de opslagplaats in IJzendijke werden bijna 25.000 liter en 20.000 kilo chemicaliën aangetroffen voor de grootschalige conversie van safrol en de productie van MDMA. Dergelijke incidenten wijzen mogelijk op een toenemende omvang van de productie van synthetische drugs in Nederland.

Bij het leveren van chemicaliën aan criminele organisaties zijn dienstverleners essentieel. In onderzoek *Sparta* werden drugsproducenten voorzien van chemicaliën door een facilitator, *Raymond*, met een eenmanszaak in chemicaliën. *Raymond* duikt al jaren op in de zijlijn van synthetische drugsonderzoeken. Hij bestelt op grote schaal chemicaliën bij bonafide chemiebedrijven in Europese landen, die hij deels voor legale en deels voor illegale doeleinden doorverkoopt. Backtracking heeft aangetoond dat bij dumpingen van synthetische drugsafval jerrycans zijn aangetroffen van partijen die *Raymond* in het buitenland heeft besteld. Voor zijn rol in onderzoek *Sparta* zal *Raymond* worden vervolgd. Zie tevens paragraaf 4.2, waarin een andere casus van een dienstverlener op het gebied van chemicaliën wordt beschreven.

2.1.3 Hardware

Op het gebied van hardware die gebruikt wordt voor de productie van synthetische drugs hebben zich niet veel ontwikkelingen voorgedaan. De belangrijkste ontwikkelingen betreffen het gebruik van nieuwe bronlanden voor glasinstrumenten en het gebruik van hardware voor de conversie van gemaskeerde en pre-precursoren.

In 2007 is de DNR gestart met het project Athena, wat als doel heeft om barrières op te werpen op het gebied van de verkrijgbaarheid van benodigde glasinstrumenten bij de productie van synthetische drugs. Hiertoe wordt door medewerkers van het ESDP/FIET voorlichting gegeven aan Nederlandse glasinstrumentenmakers over zowel de toepasbaarheid van glasinstrumenten bij de productie van synthetische drugs als over de eventuele juridische aspecten van hun werkzaamheden. In 2010 werd een bestuurlijke brief geformuleerd voor de branchegroep van glasinstrumentmakers waarin nogmaals uitgebreid gewezen werd op artikel 10a Opiumwet. Verder werden verschillende pogingen ondernomen om glaswerk onzichtbaar te merken, om als instrument voor de opsporing te kunnen gaan gebruiken. Internationaal komt er steeds meer informatie over specifieke glasinstrumenten vrij, middels vrijwillige meldingen van bedrijven aan betreffende politiediensten. Op deze manier wordt de verkrijgbaarheid van glaswerk voor drugsproducenten steeds moeilijker, waardoor zij genoodzaakt zijn om uit te wijken naar het buitenland om glasinstrumenten te verkrijgen. In 2008 is in onderzoek *Wortel* een container aangetroffen met ruim 500 20-liter rondbodemkolven, afkomstig uit China. Deze kolven bleken van inferieure kwaliteit en waren niet geschikt voor het productieproces. In de loop van de jaren is steeds vaker buitenlands glaswerk aangetroffen, met name uit Duitsland en Polen, waarvan de kwaliteit wel goed was. Project Athena probeert op deze ontwikkelingen te anticiperen, bijvoorbeeld door nauwe samenwerking met het Duitse Bundes Kriminalamt (BKA).

De tweede ontwikkeling betreft hardware die specifiek gebruikt wordt voor de conversie van gemaskeerde- en pre-precursoren, zoals APAAN en PMK-glycidaat. Voor dit relatief nieuwe bedrijfsproces zijn ook nieuwe soorten materialen nodig. In onderzoek *Perzië* werden in een actief APAAN-conversielab voor het eerst speciaal voor dit proces gemodificeerde destillatieketels aangetroffen, welke door een zeer bekende hardwareproducent waren aangepast voor dit werk. Hetzelfde was het geval in een onderzoek in 2011, waarbij een zeer geavanceerd kunststof vat werd aangetroffen voor de grootschalige conversie van APAAN naar BMK. Ook dit vat bleek gemaakt te zijn door een bekende hardwareproducent en speciaal gemodificeerd voor het conversieproces. CSV's zijn kennelijk nog zoekende naar de beste conversiemethode met het hoogste rendement. In de aangetroffen conversielabs zijn minstens drie verschillende productiemethoden met bijbehorende hardware aangetroffen.

Over de omvang van de aangetroffen hardware kan gesteld worden dat de productiecapaciteit van aangetroffen hardware over het algemeen toeneemt, hoewel hierin veel verschil zit. Soms worden zeer grote reactievaten en drukketels aangetroffen, terwijl in een volgend lab juist sprake is van een relatief

kleinschalige labopstelling. Dit verschilt niet significant ten opzichte van de voorgaande jaren.

2.1.4 Locaties

Op het gebied van opslag- en productielocaties is in de huidige onderzoeksperiode niet veel veranderd. Dit aspect wordt uitvoerig beschreven in de CBA-monitor (KLPD, 2010c:35). Net zoals in voorgaande jaren vindt productie van synthetische drugs vooral plaats in loodsen, bedrijfspanden en schuren op industrieterreinen of in landelijke gebieden. De opslag van grondstoffen, hardware en eindproducten vindt met name plaats in garageboxen die vaak op naam van katvangers zijn gehuurd. Bij het regelen van een opslag- of productie-locatie is het sociale netwerk van producenten en misdaadondernemers steeds van groot belang. Er worden huurcontracten afgesloten op naam van bekende katvangers, familieleden of van speciaal daarvoor opgerichte bedrijfjes. In toenemende mate vormen zogenaamde *self storage* opslagplaatsen een veilig heenkomen voor criminelen. Zij gebruiken deze opslagplaatsen voor het opslaan van allerlei illegale en potentieel gevaarlijke goederen, zoals chemicaliën, gasflessen en verdovende middelen. Er worden zelfs compleet ingerichte XTC-laboratoria in aangetroffen (CCV, 2010). Het gebruik van dergelijke *self storage* faciliteiten is erg veilig voor criminelen, omdat er nauwelijks controle plaatsvindt. Naar aanleiding van diverse incidenten in het verleden, heeft de regiopolitie Utrecht een bestuurlijk dossier over deze problematiek opgemaakt (ibid).

In voorgaande onderzoeksperioden bleken noodlijdende, vervallen boerenbedrijven een gewild doelwit van CSV's als productie- en opslaglocatie. Dat is nog steeds zo. Men koopt of huurt een oude, vervallen boerderij of huurt slechts een deel van een oude boerenschuur, die men vervolgens naar wens kan inrichten voor het criminele bedrijfsproces. Het risico hierbij is dat de, doorgaans bonafide, verhuurders ongewild betrokken kunnen raken bij dergelijke criminele activiteiten. In sommige gevallen blijkt dat zij achteraf wel in de gaten hadden dat er zich op hun terrein zaken afspeelden die niet door de beugel konden. In sommige gevallen kan dit zelfs leiden tot de vervolging van de verhuurder. In onderzoek *Rodeo* verhuurde een loonwerker een deel van zijn terrein aan onbekenden. Zij plaatsten daar twee zeecontainers op, die zij vervolgens inrichtten als complete methamfetamine-productieplaats. Na enkele maanden werd het laboratorium aangetroffen en werd de verhuurder, een hardwerkende loonwerker, als verdachte gezien en onder andere vervolgd voor deelname aan een criminele organisatie. Uiteindelijk werd hij vrijgesproken. In onderzoek

Perzië kocht dienstverlener *Frank21* enkele in onbruik geraakte kippenschuren en knapte deze gedurende enkele maanden voor veel geld op. Op deze manier leek het voor de buitenwereld alsof er een bonafide ondernemer gevestigd was. Bij een inval op deze locatie werd ruim 300 liter MDMA olie in beslag genomen die op dat moment gekristalliseerd werd. Tevens bestond het vermoeden dat *Frank* voorbereidingen trof om in de schuren een grootschalige hennepkwekerij in te richten.

2.1.5 Productie

In de vorige CBA is de werkwijze van criminele organisaties bij de productie van synthetische drugs uitvoerig beschreven (KLPD, 2008a:147 e.v.). In de bestudeerde dossiers is hierin niet veel verandering waargenomen. Echter, op het gebied van productie zijn de afgelopen periode twee ontwikkelingen waargenomen. In de eerste plaats hebben CSV's door het gebruik van nieuwe soorten precursoren, zoals APAAN en PMK-glycidaat, hun werkwijze enigszins moeten aanpassen. In deze gevallen is er een extra productiestap bijgekomen, namelijk de conversie naar bruikbare precursoren. Het beeld wat tot nu toe naar voren komt is dat min of meer aparte CSV's lijken te ontstaan die gespecialiseerd zijn in de conversie ten behoeve van producerende CSV's. Personen die bij deze conversie zijn betrokken, komen echter in veel gevallen al jarenlang voor in synthetische drugsonderzoeken en werken nauw met producenten samen. De conversie vindt doorgaans plaats in speciale conversielabs, dus niet op dezelfde locaties als waar de daadwerkelijke productie van synthetische drugs plaatsvindt. In de tweede plaats lijkt een verschuiving op te treden op het gebied van het soort synthetische drugs dat geproduceerd wordt in Nederlandse productieplaatsen. Het aantal aangetroffen productieplaatsen van amfetamine en vooral MDMA lijkt de laatste tien jaar af te nemen. Tegelijkertijd neemt het aantal productieplaatsen van andere soorten synthetische drugs juist licht toe, zoals methamfetamine, mCPP, 2C-B, mephedrone, LSD en 4-methylamfetamine. Deze ontwikkeling, die nader wordt besproken in hoofdstuk drie, paragraaf 3.2.2, sluit aan bij het beeld dat wordt waargenomen op de gebruikersmarkt; vanaf medio 2008 is er een sterke afname zichtbaar van beschikbare MDMA op de gebruikersmarkten in binnen- en buitenland. Tegelijkertijd waren er meer tabletten op de markt met (een mix van) andere werkzame stoffen, zoals mCPP en 2C-B of in het geheel geen werkzame stof. Wellicht om deze reden zag het DIMS een grote toename van het aantal aangeboden tabletten bij de verschillende testlocaties: 3775 tabletten in 2008 tegen 8764 tabletten in 2009

²¹ Tevens verdachte in onderzoek *Whiskey* (KLPD, 2010c:33).

(Trimbos-instituut, 2011:138). De toename kan erop duiden dat gebruikers minder vertrouwen hebben in de juiste samenstelling van gekochte tabletten.

De productie van synthetische drugs vindt regelmatig plaats in productieplaatsen net over de grens in België en Duitsland, waarbij in veel gevallen betrokkenheid vastgesteld of vermoed wordt van Nederlandse misdaadondernemers, soms als daadwerkelijke organisator, soms als opdrachtgever aan buitenlandse laboranten. Tijdens een vergadering van het Nationaal Netwerk Drugsexpertise (NND) in december 2011 verklaarde een Belgische collega dat 90% van de productielocaties in België een Nederlandse betrokkenheid hebben.²² Een groot opsporingsonderzoek in Duitsland naar de productie van amfetamine illustreert goed hoe dit georganiseerd wordt. In de afgelopen jaren zijn in de Duitse grensstreek diverse amfetaminelabs ontmanteld, met Nederlandse en Duitse laboranten. De Nederlandse misdaadondernemer *Theo* wordt door verdachten in deze zaak genoemd als de grote man achter deze labs. Hij leverde zo nodig ook de benodigde chemicaliën en hardware. Onder Duitse laboranten was bekend dat *Theo* alle amfetamineolie af wilde nemen die zij konden produceren. Deze olie werd dan naar Nederland gebracht, waar vervolgens het verdere productieproces plaatsvond (destilleren en kristalliseren). Het eindproduct zou dan voor de export bestemd zijn. In dezelfde periode dat dit speelde, is *Theo* op heterdaad aangehouden in een actief amfetaminelab in het Belgische Tessenderlo. In een loods, die al weken door de Belgische politie geobserveerd werd, hadden enkele Belgen in opdracht van *Theo* wekenlang gewerkt aan een zeer geavanceerd en grootschalig mobiel amfetaminelab. *Theo* kwam regelmatig polshoogte nemen of alles naar wens verliep. Ten tijde van de inval in de loods was *Theo* ook aanwezig om de eerste proefdraaien met het nieuwe lab bij te wonen. Ook in het Belgische onderzoek *Mikado* werd in de Belgische grensstreek een amfetaminelab opgerold, waar waarschijnlijk geproduceerd werd voor een Nederlands CSV. De vier Belgische verdachten werden veroordeeld tot in totaal 21 jaar gevangenisstraf.

Methamfetamine

In de huidige onderzoeksperiode zijn acht productieplaatsen aangetroffen van methamfetamine, waarbij de productie op verschillende manieren plaatsvond, namelijk met BMK via de reductieve aminering en met efedrine via de zogenaamde jood-fosfor- en hypofosfor-methode. Daarnaast werd op vier andere locaties door sporenonderzoek vermoed dat er ook productie van

²² Persoonlijke communicatie, 02-01-2012.

methamfetamine had plaatsgevonden. Hoewel vanaf 2008 vaker methamfetamine-productieplaatsen worden aangetroffen in Nederland komt de productie van deze drug nog aanzienlijk minder vaak voor dan de productie van bijvoorbeeld amfetamine en MDMA. Verder zijn er weinig verschillen te zien qua werkwijzen en betrokken personen. Het verkrijgen van grondstoffen en hardware gebeurt grotendeels op dezelfde wijze als bij andere soorten synthetische drugs en ook productieplaatsen zijn op dezelfde wijze ingericht, met soortgelijke hardware en op soortgelijke locaties. Het enige verschil is dat productie van methamfetamine vaker op kleinere schaal gebeurt dan de productie van bijvoorbeeld amfetamine en MDMA.

Uit afgeluisterde gesprekken in onderzoek *Love* spreekt men over de productie van methamfetamine via de Leuckart methode middels de precursor BMK met behulp van methylformamide en de jood-fosfor methode met behulp van de precursor efedrine, rode fosfor en jood/waterstofjodide. Verdachten geven aan dat ze methamfetamine willen maken in de vorm van *crystal meth* of *ice*, dit zijn grote kristallen die gerookt kunnen worden. Eén van de verdachten in deze zaak is een chemiestudent die de andere verdachte van advies voorziet over benodigde chemicaliën en synthesemethoden. Het is niet duidelijk of het daadwerkelijk tot productie van methamfetamine is gekomen in deze zaak.

GHB

De productie van GHB in Nederland lijkt vooralsnog vooral op kleine schaal plaats te vinden. Meestal gaat het om gebruikers die voor eigen gebruik en verkoop in kleine kring produceren. De betrokkenheid van georganiseerde misdaad hierbij lijkt vooralsnog mee te vallen. Toch zijn er ook aanwijzingen dat GHB steeds meer geproduceerd wordt voor verkoop op grotere schaal. Steeds vaker worden bij invallen bij drugsdealers (detailhandelniveau), naast andere soorten drugs, enkele tot tientallen liters GHB aangetroffen voor de verkoop. In 2011 werd op basis van een Belgisch onderzoek naar grootschalige smokkel van amfetamine en XTC vanuit Nederland naar België een inval gedaan in Eindhoven. Bij die actie werd onder andere enkele kilo's amfetamine, 200.000 XTC tabletten en 250 liter GHB aangetroffen. Dergelijke grote hoeveelheden GHB komen niet vaak voor. Zeker in combinatie met de amfetamine en XTC, wijst het op de betrokkenheid van georganiseerde misdaad bij de productie van en handel in GHB. Vanwege de grote winsten die te behalen zijn, al dan niet gestimuleerd door verplaatsing van GHB van lijst II naar lijst I van de Opiumwet, is het niet ondenkbaar dat de productie van en handel in GHB in de toekomst een meer georganiseerd karakter krijgt.

LSD

In de vorige CBA wordt over LSD geschreven dat het "...*vermoedelijk wereldwijd weinig wordt geproduceerd, onder andere omdat het een complex en riskant productieproces is en omdat de grondstoffen moeilijk te verkrijgen zijn. ... de binnenlandse markt voor LSD is klein. In het buitenland (zoals in Groot-Brittannië) is het LSD-gebruik echter aanzienlijk groter. Daardoor hoeven de hoeveelheden LSD en hardware, die in 2005 en 2007 in Amsterdam en in België (maar afkomstig uit Nederland) zijn aangetroffen, niet opmerkelijk te zijn.*" (KLPD, 2008a:87). Deze beschrijving is ook van toepassing op de huidige onderzoeksperiode. Hoewel jaarlijks zeer weinig incidenten plaatsvinden met betrekking tot LSD productie, vindt in Nederland wel productie plaats; in de huidige onderzoeksperiode werd één actieve LSD-productieplaats aangetroffen, namelijk in oktober 2009. Tijdens een zoeking in onderzoek *Windows* werd een productieplaats voor MDMA, 2C-B en LSD aangetroffen en ontmanteld in Rotterdam. De eigenaar en laborant van deze productieplaats bleek *Laurens* te zijn, een arrestantenbewaarder van de politieregio Haaglanden. *Laurens* kwam in beeld als vermoedelijke leverancier van synthetische drugs aan de hoofdverdachte, die het onder andere doorverkocht aan Litouwse afnemers. In onderzoek *Trailer* werd door de verdachten in afgeluisterde gesprekken ook gesproken over de productie van LSD zegels.

In onderzoek *Wortel* zijn vele gesprekken afgeluisterd tussen verdachten. Hieruit bleek dat men zich onder andere bezighield met de productie van LSD en de export hiervan naar "*bijna heel de wereld*", waaronder Brazilië. LSD is kennelijk een seizoensdrug, want de verdachten bespreken in juni 2008 dat ze echt LSD moeten gaan produceren want: "*alle festivals staan voor de deur en als we te laat zijn missen we een heel seizoen*". De export van LSD vanuit Nederland naar Brazilië komt in de loop van 2011 ook weer naar voren in het Braziliaanse onderzoek *Traffic*.

Uit de geanalyseerde weekly's komen nog meer LSD-gerelateerde incidenten naar voren. Hierbij valt vooral het aantal incidenten op waarbij koeriers LSD vanuit Nederland naar Brazilië smokkelden, vaak via Portugese luchthavens. Ook werd LSD vanuit Nederland gesmokkeld via postpakketten naar onder andere de Verenigde Staten, Colombia, Zweden, Nieuw-Zeeland en Finland. Nieuw-Zeeland geeft zelfs aan dat Nederland in alle gevallen het bronland is voor LSD in het land, althans in alle gevallen waarin een bronland kan worden vastgesteld (UNODC, 2011c:111).

Een ander opvallend incident deed zich voor in juni 2010, toen een zending van vijftigduizend Cafergot tabletten werd onderschept door de Douane op Schiphol. Deze tabletten bevatten een hoeveelheid ergotamine, de belangrijkste grondstof voor LSD, waarmee theoretisch twee miljoen LSD zegels geproduceerd zouden kunnen worden. De betrokken personen bleken enkele Nigerianen uit Amsterdam te zijn.

2.1.6 Dumpen afvalstoffen

Bij de productie van synthetische drugs komen veel afvalstoffen vrij. Per kilo amfetamine kan (afhankelijk van gebruikte productiemethoden en hergebruik van grondstoffen) ongeveer zeven liter chemisch afval vrijkomen. Dit afval wordt niet op goede/legale wijze verwerkt, maar gedumpt, geloosd of opgeslagen. Enerzijds kan dit gevaar opleveren voor mens en milieu,²³ anderzijds kan het veel informatie opleveren voor opsporingsdiensten. Het geeft bijvoorbeeld indicaties over de aard en omvang van geproduceerde synthetische drugs, gebruikte productiemethoden en grondstoffen, maar het kan ook concrete tactische aanwijzingen opleveren. Dit wordt ook wel *backtracken* genoemd: middels UN-codes en etiketten op jerrycans kan worden uitgezocht waar chemicaliën zijn aangeschaft. Via de boekhouding van deze bedrijven kan dan mogelijk meer informatie over de koper worden achterhaald. In het verleden zijn hiermee enkele opmerkelijke successen behaald door politie en justitie. In de CBA-monitor werd al beschreven dat criminele organisaties, waarschijnlijk naar aanleiding van dit succes, voorzichtiger zijn geworden met het dumpen van afvalstoffen (KLPD 2010c:38). Hoewel jaarlijks nog steeds rond de vijfendertig 'ouderwetse' dumpingen worden aangetroffen, waarbij gevulde vaten en jerrycans ergens langs de kant van de weg of in de natuur worden aangetroffen, worden ook regelmatig aanwijzingen gevonden voor andere verwerkingsmethoden van het afval.

Ten eerste slaan CSV's het afval op in vaten en IBC's. Dit werd onder andere aangetroffen in de onderzoeken *Vederlicht* en *Brandkast* (KLPD, 2010c) en *Perzië*. In dit laatste onderzoek werd bij een inval in een loods bijna drieduizend liter chemisch afval aangetroffen, afkomstig van de conversie van APAAN naar BMK en/of amfetamineproductie en opgeslagen in IBC's. Het is onbekend hoe men dit afval verder wilde verwerken.

²³ Zie ook paragraaf 5.1.

Een tweede mogelijke nieuwe verwerkingsmethode van synthetische drugsafval kwam in april 2010 aan het licht. Tijdens een milieucontrole werden bij een bedrijf in Limburg negen IBC's aangetroffen, gevuld met in totaal negenduizend liter synthetische drugsafval. In de mutatie over dit voorval staat: *"Inmiddels blijken drie van de IBC's leeg te zijn. In een van deze drie stak een dikke slang van het type dat aan giertonnen kan worden gekoppeld. Op het pand zou een mevrouw X wonen. Haar zoon (...) is werkzaam bij een loonwerker. Het vermoeden bestaat dat deze de inhoud van de IBC's al dan niet vermengd met gier uit rijdt op akkers dan wel injecteert in weilanden met materieel van zijn werkgever."*

Tenslotte spelen afvalverwerkingsbedrijven mogelijk een rol. Sinds 2007 wordt in de jaarverslagen van het ESDP gemeld dat er 'aanwijzingen' en 'signalen' zijn dat producenten van synthetische drugs het chemisch afval aanbieden bij reguliere afvalverwerkingsbedrijven, die hier al dan niet van op de hoogte zouden zijn (KLPD, 2008b, 2010e en 2011a). In de bestudeerde onderzoeken zijn hiervan echter geen voorbeelden te vinden en hiernaar is tot op heden ook geen verdiepend onderzoek gedaan, waardoor dit een blinde vlek blijft.

2.1.7 Afzet: bestemmingslanden en smokkelroutes

De afzet van Nederlandse synthetische drugs vindt met name plaats naar het buitenland. Daar bevinden zich de grootste gebruikersmarkten en kunnen de grootste winstmarges worden behaald. Zoals ook blijkt uit hoofdstuk drie, zijn er veel verschillen in gebruikersmarkten van verschillende soorten synthetische drugs. Zo wordt amfetamine vooral gebruikt in Groot-Brittannië en in Scandinavië en is Australië een grote afzetmarkt voor Nederlandse XTC. Ten opzichte van de voorgaande CBA's zijn de belangrijkste afzetlanden grotendeels hetzelfde gebleven.

Groot-Brittannië is nog steeds een belangrijk bestemmingsland voor drugs uit Nederland, aangezien daar een grote gebruikersmarkt is. Dit geldt niet alleen voor XTC en amfetamine, maar ook voor heroïne, cocaïne en cannabis. Deze drugs worden vaak in zogenaamde cocktailpartijen gesmokkeld (verschillende soorten drugs die in één lading vervoerd worden). In de meeste gevallen worden de drugs uit Nederland naar Groot-Brittannië gesmokkeld in vrachtwagens die via de kanaaltunnel of ferry-diensten naar Engeland gaan. Hierbij worden verschillende methoden gehanteerd. Sommige smokkelorganisaties maken gebruik van criminele dienstverlenende transportbedrijven, die soms speciaal voor dit doel lijken opgericht. In andere gevallen wordt gebruik gemaakt van bonafide transportbedrijven uit Nederland of Groot-Brittannië, meestal zonder

dat de chauffeur op de hoogte is van de smokkelwaar. Als deklading wordt hierbij gebruik gemaakt van allerlei gangbare goederen. Cocktailpartijen naar Groot-Brittannië bestaan meestal uit grote partijen van enkele honderden kilo's. Uit een recente analyse blijkt dat Groot-Brittannië ook een van de belangrijkste afzetlanden is voor in Nederland geproduceerde methamfetamine.

Scandinavische landen zijn vooral bestemmingslanden voor Nederlandse amfetamine, al dan niet in combinatie met cannabis. Deze wordt doorgaans gesmokkeld in wat kleinere partijen, van enkele tientallen tot honderd kilo per keer, waarbij de drugs worden vervoerd met vrachtwagens, bestelauto's of personenauto's. Soms wordt een partij gebracht door Nederlandse koeriers, maar het komt ook voor dat de partij wordt opgehaald door koeriers uit de bestemmingslanden.

Spanje is ook al jaren een belangrijk exportland voor Nederlandse synthetische drugs. Er is echter niet veel bekend over betrokken personen of gebruikte smokkelmethoden. In de bestudeerde onderzoeken komt geen export naar Spanje voor, maar in de onderzoeksperiode zijn enkele mediaberichten verschenen over grote opsporingsonderzoeken in Spanje, waarbij tientallen tot honderden kilo's XTC en amfetamine uit Nederland in beslag zijn genomen. Door moeizame informatie-uitwisseling met de Spaanse autoriteiten is maar weinig over deze zaken bekend geworden. In een van de zaken werden geprepareerde auto's gebruikt voor smokkelwaar naar Spanje. In een ander geval werd een vrachtwagen gebruikt met een dubbele laadvloer waarin 118 kilo amfetamine en 21 kilo MDMA poeder was verstopt. In 2011 heeft in Spanje een onderzoek gelopen naar een Chinese criminele groepering die methamfetamine vanuit Nederland naar Madrid smokkelde om daar te verkopen aan de Chinese gemeenschap.

Buurlanden België en Duitsland blijven net als voorgaande jaren belangrijke bestemmingslanden voor Nederlandse synthetische drugs. Export naar deze landen vindt meestal plaats door koeriers in gehuurde auto's of bestelauto's en meestal gaat het om relatief kleinere partijen van enkele tot enkele tientallen kilo's per keer.

Australië is zoals hierboven al aangegeven van oudsher een belangrijk exportland voor Nederlandse XTC. Tussen 2000 en 2007 werden regelmatig grote partijen van enkele miljoenen XTC tabletten in beslag genomen die van Nederland naar Australië gesmokkeld werden. Meestal werd hiervoor gebruik gemaakt van zeetransport, waarbij de tabletten verstopt werden in allerlei gangbare goederen, zoals pizza-ovens, natuurstenen tegels of ingeblikt in

blikken tomatenpuree. Medio 2007 is de grootste partij XTC ooit in beslag genomen in Australië, bestaande uit 15 miljoen tabletten uit Nederland.²⁴ Sindsdien zijn geen grote partijen XTC meer in beslag genomen die vanuit Nederland gesmokkeld werden. Toch zijn opsporingsdiensten in beide landen ervan overtuigd dat Nederlandse en Australische criminele organisaties hun samenwerking continueren en dat er nog steeds op grote schaal synthetische drugs naar Australië gesmokkeld wordt. Wellicht dat de MDMA dip tussen 2008 en 2010 voor een tijdelijke vermindering in gesmokkelde drugs heeft gezorgd, maar volgens intelligence in beide landen bestaan er nog smokkellijnen. Dit wordt overigens ook bevestigd in onderzoek *Tuna*, waarin voor het eerst sprake is van grootschalige smokkel van methamfetamine naar Australië door Nederlandse misdaadondernemers die al jaren betrokken zijn bij de smokkel van onder andere XTC naar dat land. Hoewel in het onderzoek nooit is vast komen staan of de methamfetamine ook daadwerkelijk uit Nederland afkomstig was, geeft het wel aan dat CSV's in beide landen nog nauw samenwerken.

Aziatische landen lijken in opkomst als het gaat om bestemmingslanden voor Nederlandse synthetische drugs. Eind 2010 werd op Schiphol een zending van twee industriële lasapparaten gecontroleerd, die vanuit Nederland via luchtvracht werden verzonden naar Kuala Lumpur, Maleisië. In de apparaten bleek honderdveertig kilo MDMA tabletten verstopt te zitten, circa 470.000 stuks. Onderzoek wees uit dat dezelfde verzender in de maanden daarvoor al acht maal vergelijkbare apparaten had verzonden naar Kuala Lumpur en Singapore. In onderzoek *Sparta* werd de export van XTC tabletten naar Indonesië vastgesteld. Uit analyse van CIE informatie blijkt ook dat Nederlandse methamfetamine naar Aziatische landen als Japan en Indonesië gesmokkeld wordt. Het is niet bekend in hoeverre Aziatische landen daadwerkelijk de eindbestemming zijn voor Nederlandse drugs of dat zij fungeren als doorvoerland naar bijvoorbeeld Australië. Dit laatste zou deels een verklaring kunnen geven voor het feit dat er nauwelijks meer grote partijen XTC worden gezien die vanuit Nederland naar Australië gesmokkeld worden.

Het voorbeeld van de smokkel in industriële lasapparaten is een MO die vaker wordt toegepast bij grootschalige drugssmokkel. Drugs wordt dan verstopt in grote industriële machines, zoals graafmachines, landbouwwerktuigen, generatoren of offshore-werktuigen en op die manier verscheept naar bestemmingslanden. Door de vorm, gewicht en omvang en het vele metaal

²⁴ Onderzoek *Garnaal*, in deze CBA al kort beschreven in paragraaf 2.1.1.

zijn dergelijke apparaten moeilijk te scannen of op andere wijze te controleren door de Douane.

In de vorige CBA wordt Turkije benoemd als belangrijk afzetland voor Nederlandse synthetische drugs. Dit komt in de huidige onderzoeksperiode in geen van de bestudeerde dossiers naar voren. Wel vinden er regelmatig inbeslagnemingen plaats in Turkije van XTC uit Nederland. Eind 2011 werden bij twee acties in Turkije in totaal 300.000 XTC tabletten uit Nederland in beslag genomen. Ook worden regelmatig Turkse Nederlanders met XTC-tabletten in hun auto aangehouden in landen die liggen op de route naar Turkije, zoals Servië en Bulgarije. Sommigen verklaren dat zij de drugs naar Turkije wilden smokkelen, in andere gevallen bestaat dit vermoeden. In juni 2011 is een artikel verschenen in een Servische krant naar aanleiding van een in beslagname van 100.000 XTC pillen op de grens van Servië met Kroatië. Een Turkse Nederlander wilde deze partij naar Turkije smokkelen. In het artikel wordt gesteld dat *"terwijl heroïne uit Turkije zijn weg vindt naar de landen van de Europese Unie, gaan in West-Europa geproduceerde ecstasy-pillen naar Turkije en het Midden-Oosten."* XTC handel met Turkije zou vaak bestaan uit ruilhandel tegen heroïne. Hier is echter niet veel informatie over te vinden en dit komt ook in geen van de bestudeerde onderzoeken voor. In 2007 is wel een opsporingsonderzoek uitgevoerd waarin ruilhandel voorkwam van XTC tegen heroïne.

Opkomende economieën vormen in toenemende mate nieuwe afzetmarkten voor synthetische drugs uit Nederland. Een goed voorbeeld hiervan is Brazilië. Daar is sprake van een toenemende problematiek op het gebied van gebruik van XTC en LSD, maar ook van de smokkel van deze drugs vanuit Europa door zogenaamde *narco-turistas*: dit zijn meestal studenten uit relatief hogere sociale klassen, die zichzelf als toerist voordoen en naar Europa reizen. Op retourvluchten naar Brazilië worden dan drugs gesmokkeld, met name vanuit Nederland en België. In juli 2011 werd in Brazilië een CSV opgepakt dat maandelijks dertigduizend XTC tabletten vanuit Nederland importeerde op deze manier. Een Braziliaanse politiewoordvoerder stelt dat *"synthetic drugs are slowly replacing cocaine consumption"*. Binnenkort zal zelfs een film verschijnen over de veranderingen op de Braziliaanse drugsmarkt, genaamd *Artificial Paradises*, waarin de Braziliaanse 'ecstasy generatie' centraal staat.²⁵ In Nederland zijn in 2010 en 2011 verschillende inbeslagnemingen en signalen van smokkel van XTC en LSD vanuit Nederland naar Brazilië bekend geworden (KLPD, 2011a). Ook in

²⁵ <http://www.guardian.co.uk/world/2011/dec/18/brazil-ecstasy-synthetic-drug-mules> (laatst geraadpleegd op 21-12-2011).

andere Zuid-Amerikaanse landen, zoals Peru, lijkt het gebruik van XTC onder jongeren toe te nemen (UNODC, 2011a).

2.2 Nieuwe psychoactieve stoffen

Een belangrijke ontwikkeling die zich vooral vanaf 2009 manifesteert is de snelle opkomst van nieuwe psychoactieve stoffen (NPS).²⁶ NPS, ook wel designerdrugs, 'research chemicals' of 'legal highs' genoemd, zijn stoffen die chemisch verwant zijn aan bestaande, verboden verdovende middelen en soortgelijke werking hebben of nastreven, maar veelal niet onder (drugs)wetgeving vallen. De INCB noemt de ontwikkeling van steeds meer en nieuwe designerdrugs een zorgwekkende ontwikkeling en roept overheden en internationale organisaties op tot snelle en effectieve maatregelen om dit probleem aan te pakken (INCB, 2011b). De bestrijding van deze stoffen is echter problematisch en vormt een grote uitdaging voor opsporingsdiensten en justitie in Europa (Europol, 2011a).

De term designerdrugs verwijst naar de steeds nieuwe 'ontwerpen' van synthetische drugs door producenten, enerzijds om wetgeving te omzeilen, anderzijds om de werking ervan te verbeteren. De term 'legal highs' en 'research chemicals' zijn in feite niet meer dan marketingtermen van producenten en verkopers en zij vergoelijken daarmee de potentieel gevaarlijke effecten van deze middelen. Gebruikers worden daarmee op het verkeerde been gezet. Tijdens de tweejaarlijkse Syndec-conferentie in november 2011 is een workshop gewijd aan het fenomeen van NPS. Eén van de uitkomsten van deze workshop was dat de term 'legal highs' en 'research-chemicals' misleidend zijn, zowel voor gebruikers als voor opsporingsinstanties. Op basis daarvan is de aanbeveling gedaan om deze termen voortaan niet meer te gebruiken in relatie tot dit onderwerp, maar in plaats daarvan te spreken van designerdrugs, of nog beter, nieuwe psychoactieve stoffen.

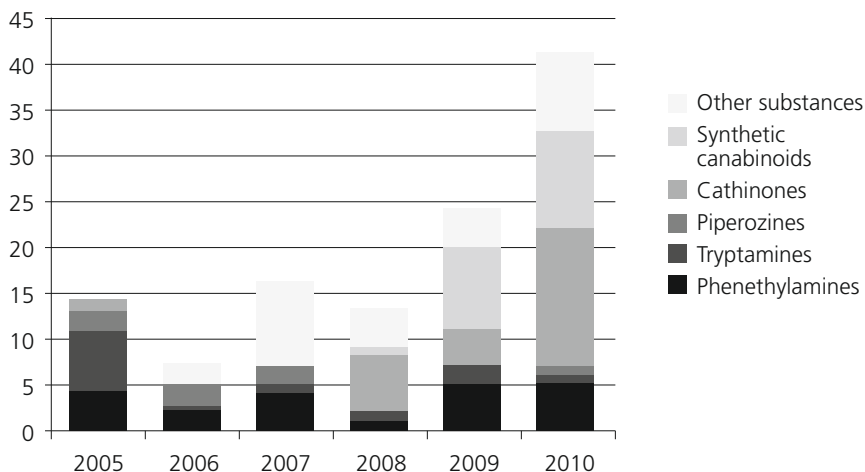
²⁶ De definitie van NPS volgens het EMCDDA is: "een nieuw verdovend middel of een nieuwe psychotrope stof, in zuivere vorm of in een preparaat, dat respectievelijk niet wordt gereguleerd bij het enkelvoudig verdrag van de Verenigde Naties van 1961 inzake verdovende middelen of het verdrag van de Verenigde Naties van 1971 inzake psychotrope stoffen, en die een vergelijkbaar gevaar voor de volksgezondheid kunnen vormen als de stoffen die op de lijsten bij deze verdragen voorkomen (Besluit 2005/387/JBZ van de Raad)." (EMCDDA, 2011c).

Early Warning System

Het EMCDDA en Europol zijn in Europa gezamenlijk verantwoordelijk voor het signaleren en monitoren van nieuwe soorten verdovende middelen, het verzamelen van informatie hierover en het uitvoeren van risico-beoordelingen (EU, 2005). Hiertoe is in 1997 het European Early Warning System (EWS) opgericht. Het EWS is een multidisciplinair netwerk dat informatie vanuit de lidstaten verzamelt over nieuwe drugs en de producten die deze drugs bevatten, deze informatie beoordeelt en snel verspreidt onder de lidstaten en relevante partners (EMCDDA, 2011c). In de afgelopen twee jaar is een recordaantal nieuwe stoffen voor het eerst gesignaleerd in Europa. In 2009 ging het om 24 nieuwe stoffen en in 2010 om 41, het hoogste aantal sinds het bestaan van het EWS (EMCDDA-Europol, 2011a). Het betreft hier voornamelijk synthetische drugssoorten. Zie figuur 1 voor een overzicht van nieuwe psychoactieve stoffen die aan het EWS zijn gerapporteerd (EMCDDA, 2011a:94).

Figuur 1

NPS gerapporteerd aan het EWS

Figuur 1 laat een duidelijke stijging zien van het aantal nieuwe psychoactieve stoffen dat in Europa is aangetroffen. Het merendeel van deze nieuwe stoffen bestaat uit synthetische cannabinoïden en cathinones.

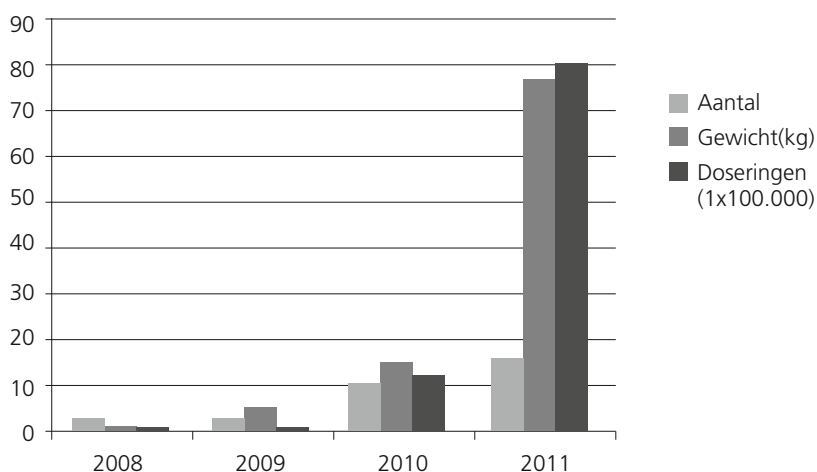
Hoewel het gebruik van nieuwe psychoactieve stoffen lijkt mee te vallen (zie hoofdstuk 3), lijkt Nederland wel een rol te spelen als distributieland van deze stoffen. Deze NPS worden, in tegenstelling tot traditionele synthetische drugs als XTC en amfetamine, echter niet in Nederland geproduceerd. Het daadwerkelijke productieproces vindt in de meeste gevallen plaats in landen als China en India, waarna de stoffen naar Nederland worden vervoerd in post- of koerierszendingen. Recenter zijn echter ook grote zendingen aangetroffen in luchtvracht (Zwaagstra, 2011). De invoer van deze (bulk)hoeveelheden is lastig aan te pakken, aangezien deze stoffen niet onder de Opiumwet vallen en in deze gevallen ook de Geneesmiddelenwet niet van toepassing is. Dat wordt pas het geval wanneer sprake is van de verdere verwerking van de stoffen, zoals tableteren en verpakken in gebruikershoeveelheden, processen die wel degelijk plaatsvinden in productielocaties in Nederland. Deze activiteiten zijn strafbaar gesteld in de Geneesmiddelenwet en kennen een strafmaximum van zes jaren gevangenisstraf.

Er is nog geen eenduidigheid over de betrokken personen en CSV's bij het fenomeen van NPS, maar tot op heden lijkt de betrokkenheid van de georganiseerde criminaliteit gering. Althans, er zijn nauwelijks aanwijzingen dat de bekende synthetische drugs-CSV's op grote schaal betrokken zijn bij de productie van of handel in deze stoffen.

Uit een rapportage van Zwaagstra (2011) blijkt dat vanaf januari 2008 tot en met medio 2011 in het Douane laboratorium monsters uit 121 zendingen (met een totaalgewicht van 1530 kilo) zijn onderzocht waarbij sprake was van de invoer van een farmaceutische stof door een particulier of een branche vreemde importeur. In totaal werden ruim 50 verschillende stoffen aangetroffen, die naar hun toepassing kunnen worden onderverdeeld in nieuwe psychoactieve stoffen, versnijdingsmiddelen, doping en andere farmaceutische stoffen. De invoerzendingen in de categorie NPS betroffen in totaal 1061 kilo, genoeg voor de productie van ruim twaalf miljoen gebruiksdoseringen. Onderstaande figuren 2 en 3 geven de aangetroffen NPS weer die door het Douane laboratorium zijn geïdentificeerd. Figuur 2 laat de NPS zien die behoren tot de stimulantia, waaronder enkele synthetische cathinones. Figuur 3 laat de synthetische cannabinoïden zien.

Figuur 2

NPS (stimulantia) geïdentificeerd door Douane

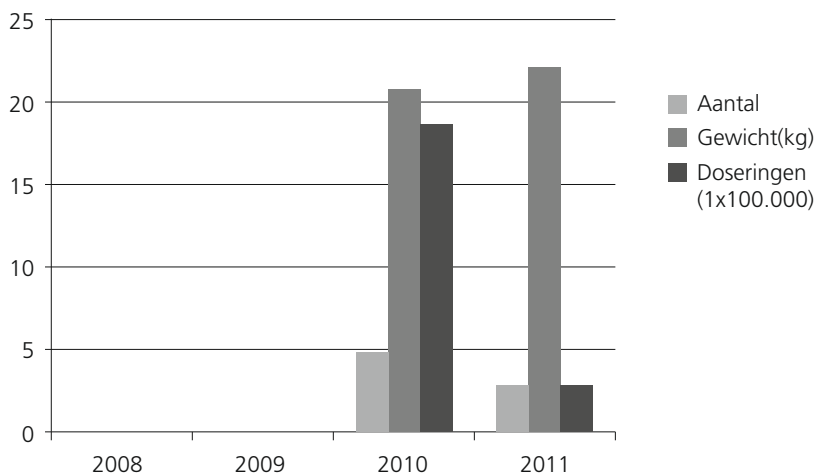

Samenstelling	Aantal zendingen	Totaalgewicht (kg)	Aantal doseringen
4-MEC	6	605	4.033.465
Mephedron (4-MMC)	6	138	878.330
Butylon	4	8,5	85.000
4-Fluoramfetamine	3	42,5	424.000
5-APB	3	40,5	270.666
Methylon	3	2,4	13.426
6-APB	2	30	200.000
Geranamine ²⁷	2	5,5	110.000
MDPV	1	50	3.333.333
Mephedron , 4-DMMC, methoxetamine	1	25	125.000
Flephedron	1	25	100.000
MDAI	1	9	60.000
Ethcathinon	1	4	26.666
Dimethococaine	1	3,5	23.333
Totaal	35	988,9	9,683,719

²⁷ Geranamine (ethylhexanamine) wordt als stimulerend middel en als doping gebruikt. De stof is in beide categorieën opgenomen.

Figuur 3

Synthetische cannabinoïden geïdentificeerd door Douane

Samenstelling	Aantal zendingen	Totaalgewicht (kg)	Aantal doseringen
JWH-018	2 ²⁸	29,7	1.019.750
JWH-122	1	5	500.000
JWH-250	1	4	200.000
JWH-122 -5-	1	2,5	250.000
Fluoropentyl analogon			
JWH-081	1	1	100.000
JWH-073	1	1	100.000
JWH-210	1	0,2	20.000
Totaal	8	43,4	2.189.750

Synthetische cathinones

Een synthetische cathinone is een stimulerend middel dat het centraal zenuwstelsel stimuleert en een variant is van cathinone, een stof die voorkomt in de bladeren van de bekende khat-plant (UNODC, 2011a) en die in Nederland op

²⁸ 1 x redelijk zuivere stof (10 kg) en 1 x vermengd met plantendelen.

lijst I van de Opiumwet staat. Waar de effecten van het gebruik van khat bladeren vrij mild zijn, zijn de effecten van het synthetische cathinone veel sterker en vergelijkbaar met cocaïne en XTC. Synthetische cathinones komen voor in poedervorm, tablet of capsule.

Volgens het EWS zijn in 2010 vijftien nieuwe derivaten van synthetische cathinone op de Europese markt signaleerd (EMCDDA, 2011a). Een bekende synthetische cathinone is mephedrone (4-methylmethcathinone), een drug die begin 2010 veel media-aandacht genereerde door diverse incidenten in het buitenland, waarvan enkele met dodelijke afloop. Mephedrone is sinds 2009 een grote hype in Groot-Brittannië en wordt ook wel 4-MMC (4-methylmethcathinone), *meow meow*, *bonsai*, *pokon* en *meph* genoemd. Mephedrone was in de meeste EU landen – evenals in Nederland – lange tijd niet opgenomen in de Opiumwet en hierdoor vrij verkrijgbaar. In Nederland valt de stof momenteel in bepaalde gevallen onder de Geneesmiddelenwet en zal waarschijnlijk begin 2012 ondergebracht worden op lijst I van de Opiumwet.²⁹ In de beginperiode werd mephedrone voornamelijk via internet verkocht als *bath salt*, *plant food* of *garden essentials*.

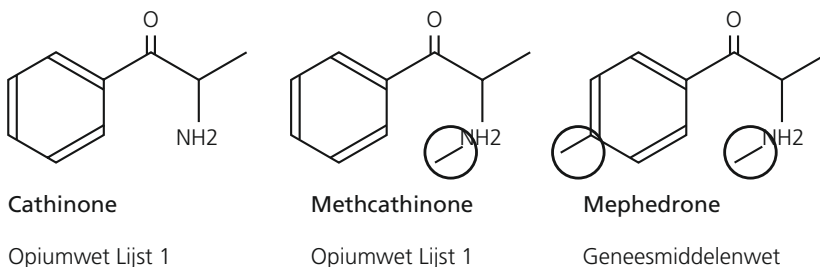
Onderstaande figuur 4 illustreert goed waarom mephedrone een 'designerdrugs' wordt genoemd en hoe innovatief drugsproducenten bezig zijn met het ontwerpen van nieuwe stoffen. Cathinone dient in dit geval als basisstructuur, die op verschillende manieren uitgebouwd kan worden door middel van het toevoegen van 'pootjes'. Het toevoegen van een pootje op een bepaalde plek levert methcathinone op als eindproduct, ook een lijst I stof in Nederland. Het toevoegen van een tweede pootje levert mephedrone op, een nieuwe stof die niet onder de Opiumwet valt. Het toevoegen van nog meer pootjes op andere plaatsen levert weer andere stoffen op, zoals 4-MEC, DMCC of flephedrone.³⁰ Dezelfde werkwijze wordt toegepast bij andere synthetische drugs, waardoor steeds nieuwe, veelal niet strafbare soorten synthetische drugs ontstaan. Dit is ook de kern van juridische beperkingen waar politie en justitie tegenaan lopen bij de bestrijding van dergelijke drugs.

²⁹ Zoals in voetnoot 20 al vermeld, is mephedrone vanaf 9 mei 2012 opgenomen op lijst I behorende bij de Opiumwet (stb-2012-201 ISSN 0920 - 2064 's-Gravenhage 2012).

³⁰ 4-MEC = 4-methylcathinone, DMCC = 3,4-dimethylmethcathinone, flephedrone = 4-fluoromethcathinone.

Figuur 4

Verschillende varianten van cathinone

Op basis van een risicobeoordeling van mephedrone uitgevoerd door het EMCDDA in 2010 (EMCDDA, 2011b), heeft de Europese Commissie (EC) in 2010 besloten dat alle EU-lidstaten deze stof moeten controleren via nationale wetgeving (EU, 2010). In Nederland is eind 2011 een ontwerp-wetsartikel in de maak om mephedrone op te nemen op lijst I van de Opiumwet (TK, 2011). Hiermee zijn overige varianten van synthetische cathinone nog niet gecontroleerd en blijft bestrijding daarvan problematisch.

Synthetische cannabinoïden

Synthetische cannabinoïden hebben een vergelijkbare chemische samenstelling als THC (het actieve bestanddeel van cannabis) met soortgelijke, maar sterkere effecten.³¹ Deze synthetische drug werd voor het eerst in 2008 in Europa gesignaleerd en werd in eerste instantie aangeboden onder de naam Spice. Volgens het EWS van het EMCDDA zijn in 2009 negen nieuwe soorten synthetische cannabinoïden in Europa aangetroffen, in 2010 ging het om elf nieuwe soorten. Ook in 2011 zijn er weer vele nieuwe varianten verschenen, waardoor er momenteel tientallen vormen van synthetische cannabinoïden op de markt zijn, die onder verschillende namen verkocht worden.

Synthetische cannabinoïden worden geproduceerd in Azië en, in de vorm van een wit poeder, via koeriers- en postpakketten naar Europa (en Nederland) verstuurd, waarna verdere verwerking, verpakking en distributie plaatsvindt. In de meeste gevallen worden synthetische cannabinoïden op de markt gebracht

³¹ Voor een uitvoerige uitleg over de stof en de werking ervan, raadpleeg EMCDDA, 2009a.

in de vorm van een kruidenmengsel, dat met behulp van oplosmiddelen is doordrenkt met het witte poeder. Na dit proces wordt het kruidenmengsel verpakt in sachets met aantrekkelijke logo's en merknamen of wordt het direct in voorgedraaide joints verwerkt. De verdere distributie ervan vindt plaats via smartshops of internet. De stof wordt vervolgens op dezelfde manier gebruikt als natuurlijke cannabis; men kan het product roken of er thee van zetten. Spacecake van synthetische cannabinoïden schijnt niet voor te komen (CCD, 2012).

In Nederland is november 2011 een grootschalige verwerkings- en productieplaats van synthetische cannabinoïden aangetroffen. Er werd ongeveer honderdvijftig kilo wit poeder aangetroffen, afkomstig uit Azië en middels koeriersdienst verstuurd. Het poeder werd in een loods verwerkt in kruidenmengsels, waaraan verschillende smaken werden toegevoegd. Vervolgens werd dit kruidenmengsel met industriële verpakkingsmachines verpakt in verschillende sachets. In de loods werd een twintigtal dozen met allerlei verschillende sachets aangetroffen, in totaal enkele tienduizenden, vermoedelijk bestemd voor de export naar onder andere Turkije. Elk sachet bevatte ongeveer twee tot drie gram kruidenmengsel en volgens opdruk werden sachets verkocht voor ongeveer tien euro per stuk. Naast de ongeveer twintigduizend gereed zijnde sachets, werden nog de nodige basismaterialen aangetroffen, kleurstoffen en verpakkingsrollen aangetroffen. Naast € 255.000,- in contanten werd ook een bankrekening ontdekt met een saldo van twee miljoen euro. Volgens informatie op de producten was het bedrijf gevestigd in Tsjechië.

Er zijn indicaties dat synthetische cannabis meer gezondheidschade oplevert dan natuurlijke cannabis. De gezondheidsproblemen die kunnen ontstaan door het gebruiken van synthetische cannabis zijn vergelijkbaar met natuurlijke cannabis, maar een aantal varianten is mogelijk echter verslavender vanwege het sneller ontwikkelen van tolerantie voor de actieve stoffen. Ook zijn sommige synthetische varianten, waaronder de HU-210, de CP-55,940 en de WN-55,212-2 giftig en mogelijk zelfs dodelijk, wanneer er een overdosis van wordt gebruikt (UNODC, 2011b). Het gebruik van synthetische cannabinoïden in Nederland lijkt vooralsnog mee te vallen (zie ook hoofdstuk drie), maar in veel andere Europese landen schijnt gebruik vaker voor te komen, met name in Groot-Brittannië en enkele Oost-Europese landen.

Juridische aspecten

Net als bij nieuwe soorten precursoren, spelen bij NPS juridische aspecten een belangrijke rol. Nieuwe stoffen die op de markt verschijnen zijn immers in veel

gevallen niet opgenomen op lijsten van de Opiumwet, waardoor bestrijding ervan complex, zo niet onmogelijk is. In Nederland is de Geneesmiddelenwet de meest aangewezen wet om problemen op het gebied van nieuwe psychoactieve stoffen aan te pakken. Op basis van artikel achttien of veertig van deze wet is het mogelijk om het bereiden, het in voorraad hebben of het verkopen van NPS zonder vergunning te vervolgen. De strafbaarstelling staat in de Wet op de Economische delicten en overtreding kan bestraft worden met maximaal zes jaar gevangenisstraf. Echter, het grootste knelpunt hierbij is het feit dat vervolging op basis van de Geneesmiddelenwet slechts kan plaatsvinden wanneer NPS in een farmaceutische vorm worden aangetroffen. Dit wil zeggen in een pilvorm, een capsule of bijvoorbeeld een gebruikershoeveelheid in een gripzakje. Als NPS worden aangetroffen in poedervorm, niet zijnde een gebruikershoeveelheid in een gripzakje, dan is geen sprake van een farmaceutische vorm. Dit maakt vervolging op basis van de Geneesmiddelenwet moeilijk en soms in het geheel niet mogelijk. In de praktijk gebeurt het regelmatig dat de Douane een bulkpartij NPS aantreft die ingevoerd wordt vanuit China. Hoewel de betreffende stoffen in ons omringende landen mogelijk wel degelijk bestempeld zijn als verboden middelen, en de kans groot is dat dergelijke bulkpartijen bestemd zijn voor de export naar deze landen, al dan niet verpakt in gebruikseenheden, zijn in dergelijke situaties geen juridische instrumenten voorhanden om in te grijpen. Op deze manier ontwikkelt Nederland zich tot veilige haven in Europa voor personen die op de markt van NPS actief zijn. De afgelopen jaren heeft Nederland al diverse malen (rechtshulp)verzoeken gekregen uit meerdere landen over handel in NPS. De Nederlandse politie en justitie staan in deze gevallen echter met lege handen en hebben geen juridische mogelijkheden om verzoeken van deze landen uit te voeren.

Door de snelle opkomst van vele nieuwe soorten NPS de afgelopen jaren is er, zowel in Nederland als in Europa, veel discussie ontstaan over de inrichting en mogelijke tekortkomingen van juridische systemen. In principe kunnen alle soorten drugswetgevingssystemen worden ingedeeld in drie categorieën (EMCDDA, 2009b):

- **Een individual listing system** (individuele controle), waarbij individuele, specifieke stoffen op één (of meerdere) lijsten worden benoemd. Nieuwe stoffen moeten telkens, individueel, op een lijst worden opgenomen, wat vaak kan gebeuren middels verschillende procedures, zoals de standaardprocedure en de spoedprocedure. Dit systeem wordt wereldwijd het meest gehanteerd, ook in Nederland.
- **Een generiek systeem**, waarbij, soms naast lijsten met individuele stoffen, groepen van stoffen worden gedefinieerd die ook onder de drugswetgeving vallen. Het gaat dan om soortgelijke stoffen 'op basis van alternatieve

patronen van een aanverwante molecule waarvan het type, het aantal en de positie van de alternatieven nauwkeurig kan worden gespecificeerd' (CCD, 2012). Dit systeem wordt onder andere gehanteerd in het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Litouwen en Nieuw-Zeeland.

- **Het analogensysteem**, een alternatief van het generieke systeem, waarbij groepen worden benoemd op basis van meer algemene aspecten van gelijkenis in chemische structuur en farmacologische activiteit. Dit systeem wordt onder andere gehanteerd in de Verenigde Staten, Oostenrijk, Litouwen, Noorwegen en Nieuw-Zeeland (CCD, 2012).

Bij het *individual listing* systeem zullen alle nieuwe soorten drugs via een procedure individueel op een lijst moeten worden geplaatst. Ook Nederland hanteert een dergelijk systeem en de plaatsing van een nieuwe drug op een van de lijsten van de Opiumwet is relatief tijdrovend en omslachtig en, gezien de nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot de snelle opkomst van nieuwe soorten drugs, niet erg praktisch. Voordat een bepaalde stof op een lijst is geplaatst, zijn alweer verschillende nieuwe stoffen op de markt verschenen. Diverse landen zijn daarom de afgelopen jaren op zoek naar een effectievere methode om de vele soorten nieuwe drugs die op de markt verschijnen onder drugswetgeving te laten vallen. Hierbij wordt vooral het generieke systeem als handzaam alternatief gezien. Momenteel wordt ook op Europees niveau gekeken naar deze problematiek en mogelijkheden om dergelijke wetgeving in EU verband in te voeren. In Nederland zijn het LP en de DNR gezamenlijk opgetrokken om de problematiek van designerdrugs en pre-precursoren in relatie tot deze 'lijstproblematiek' op de agenda te krijgen. Begin 2010 is in opdracht van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de 'expertcommissie lijstensystematiek Opiumwet' ingesteld, welke als taak had om de huidige inrichting van de Opiumwet nader te onderzoeken en alternatieve scenario's uit te werken, mede in relatie tot het plaatsen van nieuwe middelen op de lijsten. De commissie heeft in juni 2011 haar rapport uitgebracht (Garretsen et al., , 2011) en heeft hierin geconcludeerd dat de inrichting van de Opiumwet en de huidige lijstensystematiek geen wijziging behoeft. Wel komt zij tot een aantal aanbevelingen, onder andere het herzien van de procedure van plaatsing van een middel op één van de lijsten van de Opiumwet en het instellen van een meldpunt met het oog op de monitoring van nieuwe drugs. Deze aanbevelingen zijn door de minister grotendeels opgevolgd, echter, hiermee zijn de juridische knelpunten op het gebied van NPS niet meteen opgelost.

De vraag is echter gerechtvaardigd of de problematiek van NPS momenteel dermate groot is dat het wijzigingen in wetgeving of zelfs de invoering van een

mogelijke 'Europese Opiumwet' rechtvaardigt. In Nederland is het gebruik van NPS volgens experts relatief laag en ook het aantal gezondheidsincidenten lijkt te verwaarlozen. Dat Nederland een rol speelt als doorvoer- c.q. distributieland van dergelijke stoffen is een feit, maar er is nog weinig zicht op de aard en omvang van deze problematiek. In de toekomst zal hierin meer duidelijkheid moeten komen. Wellicht dat een kleine aanpassing van de Geneesmiddelenwet, waarbij ook de invoer van bulkpartijen onder deze wet komt te vallen, voor de Nederlandse situatie voldoende is.

2.3 Internet

In de meest recente Organised Crime Threat Assessment (OCTA) van Europol (2011b) wordt in relatie tot diverse criminele activiteiten gesproken over de faciliterende rol van het internet. Specifiek in relatie tot synthetische drugs wordt het internet gebruikt bij de verkoop van vele NPS (ibid:11). Ook het EMCDDA spreekt in haar meest recente jaarverslag van het gebruik van internet bij de distributie en verkoop van voornamelijk NPS: *"The Internet is one of the main marketplaces for these substances, and preliminary results from the latest EMCDDA online survey (July 2011) show that the number of online shops selling psychoactive products continues to increase."* (EMCDDA, 2011b:16). Volgens ditzelfde rapport staat Nederland op een derde plaats, na Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, als bronland van het aantal online webshops die deze stoffen verkopen (ibid:96). Hierboven was al beschreven dat Nederland een rol speelt als doorvoerland voor vele nieuwe soorten synthetische drugs. Deze worden in bulk ingevoerd, vervolgens herverpakt in kleinere (gebruikers)doses en via internet verkocht over de gehele wereld. Ditzelfde gebeurt ook met de grondstof voor GHB, GBL.

2.4 Geweld

In de bestudeerde dossiers komen diverse geweldsincidenten naar voren, waarvan sommige met dodelijke afloop. Echter, geweld lijkt in de meeste gevallen slechts ingezet te worden als ultiem middel, als langlopende conflicten niet opgelost worden. Dit zou mogelijk verklaard kunnen worden door de kenmerken van de belangrijkste betrokkenen op dit aandachtsgebied. De productie en handel van synthetische drugs in Nederland is voor een groot deel

in handen van personen die oorspronkelijk afkomstig zijn uit de woonwagengemeenschap.³² Dit is een relatief kleine wereld, waar men elkaar vaak al generaties lang kent en samenwerkt op basis van vertrouwen. Ook is vaak sprake van een verwevenheid tussen families van deze personen. Deze vertrouwensband zorgt er mogelijk voor dat conflicten niet meteen met geweld worden opgelost. Daarnaast zorgt een uiting van geweld doorgaans eerder voor aandacht van opsporingsdiensten, waar niemand in het criminele milieu bij gebaat is. Echter, om een succesvol misdaadondernemer te worden, is het wel van belang om een bepaalde status te hebben, dat er niet met je te sollen valt. Hiervoor is het van belang om andere handelspartners te laten denken dat je wel in staat bent tot het gebruik van geweld. Deze status, een gewelddadige reputatie, of de dreiging hiervan lijkt in veel gevallen voldoende om het gewenste doel te bereiken. In onderzoek *Bubbels* praten twee verdachten over een criminele groepering die anderen onder druk zet om voor hen te werken. Dat je maar beter met die groepering mee kan werken blijkt uit de woorden van één van de verdachten: "...als je met hen meewerkt krijg je zilver, anders krijg je lood (een kogel, red.)."

Bij het bestuderen van de voorgaande twee CBA's valt op dat er sprake lijkt van een verharding in het criminele (synthetische) drugsmilieu. In de CBA over de jaren 2002-2004 bleek nog dat er weinig gevallen van geweld of intimidatie naar voren kwamen. In de daaropvolgende CBA over de jaren 2005-2006 werd melding gemaakt van de liquidatie van zeven personen en twee pogingen daartoe. Daarnaast was er nog een gijzeling en meerdere mishandelingen. De meeste geweldsincidenten deden zich toen voor in Noord-Brabant en Limburg. In de jaren 2007-2010 is het aantal geweldsincidenten toegenomen. In totaal zijn in die periode dertien personen geliquideerd en werden twaalf pogingen ondernomen. De meeste slachtoffers zijn afkomstig uit Zuid-Nederland en spelen een hoofdrol in de (inter)nationale drugshandel, of zijn uitvoerend voor misdaadondernemers. Hun roots liggen weliswaar in de synthetische drugs, maar hun tegenwoordige werkterrein omvat ook de internationale handel in cocaïne en hennep. Omdat het werkterrein van de kopstukken niet alleen verband houdt met synthetische drugs, kan het exacte motief van de geweldplegingen niet altijd achterhaald worden. In alle gevallen is er wel sprake van een relatie tussen de slachtoffers en het aandachtsgebied synthetische drugs.

³² Zie tevens hoofdstuk 4.

Het gebruik van geweld in de bestudeerde dossiers komt vooral tot uiting bij één CSV met verschillende vertakkingen, wat een rol speelt in de dossiers *Garnaal*, *Mountain*, en *Pluto*. Als rode draad door deze dossiers lopen een aantal ernstige conflicten, waarbij de hoofdverdachte en zijn belangrijkste vertrouweling betrokken zijn bij / verdacht worden van diverse geweldsincidenten. Het begon in 2008 met de gewelddadige moord op een bekend crimineel contact van *Paul*. Het slachtoffer was gevolgd middels een peilbaken onder zijn auto, waarvan later kwam vast te staan dat de rechterhand van *Paul* het had aangeschaft bij een spysshop. Ook middels telecomanalyses werd een relatie vastgesteld tussen de moord en het CSV van *Paul*. Het motief voor deze moord is nooit duidelijk geworden, maar waarschijnlijk ligt er een drugsgerelateerd conflict aan ten grondslag.

Tijdens onderzoek *Morgenstond* en deelonderzoek *Mountain* werden zes geweldsincidenten waargenomen. In korte tijd werd driemaal een poging gedaan om *Paul* te liquideren. Tevens poogde hijzelf tweemaal om zijn rivaal, een buitenlandse misdaadondernemer, te laten vermoorden, waarbij reeds vergaande voorbereidingshandelingen waren uitgevoerd, zoals het inhuren van enkele Oost-Europese huurmoordenaars. In diezelfde periode werd een aanslag op *Paul* gepleegd, waarbij hij zwaargewond raakte. De dader zit momenteel een gevangenisstraf van twaalf jaar uit voor deze aanslag.³³

Ook in onderzoek *Glacier* kwam het gebruik van geweld heel nadrukkelijk naar voren. Naar aanleiding van een zakelijk conflict over drugshandel, werd de woning van de hoofdverdachte *Hendrik* beschoten door meerdere personen met automatische wapens. Hierbij kwam een familielid van *Hendrik* om het leven. Uitvoerig onderzoek hiernaar heeft aan het licht gebracht dat het zakelijke conflict mogelijk eerder verband houdt met de handel in cocaïne dan met synthetische drugs.³⁴ Dat sommige misdaadondernemers niet graag geweld gebruiken blijkt overigens wel uit de reactie van *Hendrik* op de dood van het familielid. Uit afgeluisterde gesprekken blijkt dat het incident hem enorm heeft aangegrepen, maar dat hij niet direct uit is op wraak, "...omdat het dan 1-1 staat, dan wordt het 2-1, dan weer 2-2, wat schieten we daarmee op?". *Hendrik* is een succesvol misdaadondernemer en zoals hierboven beschreven is een gewelddadige status hierbij min of meer essentieel. Uit afgeluisterde

³³ Uitspraak in eerste aanleg.

³⁴ Een partij cocaïne zou verdwenen zijn en *Hendrik* zou hiervoor door bepaalde personen verantwoordelijk worden gehouden.

gesprekken blijkt dat hij in het verleden eens een AK-47 heeft leeggeschoten op de woning van een man waarvan hij nog geld tegoed had.

Hoewel dergelijke geweldsincidenten in Nederland zeldzaam zijn, worden in de meeste onderzoeken wel degelijk instrumenten aangetroffen om geweld uit te oefenen. Uit de CBA-monitor bleek dat in twaalf van de negentien onderzoeken meerdere vuurwapens werden aangetroffen (KLPD, 2010c:28). Ook in de recente onderzoeken werden vaak vuurwapens aangetroffen. In bijna alle gevallen leiden doorzoekingen tot het aantreffen van vuurwapens, variërend van eenvoudige revolvers tot volautomatische vuurwapens, zoals een gebruiksklare AK-47 in onderzoek *Glacier*. Ook worden soms kogelwerende vesten en bivakmutsen en dergelijke aangetroffen bij zoekingen.

In het algemeen kan gesteld worden dat geweldsincidenten veel aandacht trekken van media en politie en justitie en dat CSV's hier geen baat bij hebben. Daarnaast heeft Nederland een lange historie van overlegstructuren en 'polderen'. Deze traditie lijkt ook in meer of mindere mate een succesformule te zijn in de georganiseerde criminaliteit. Zolang men 'onder de radar' blijft, trekt men weinig aandacht van politie en justitie. Een goed voorbeeld hiervan is de zogenaamde 'raad van acht' van Nederlandse 1% motorclubs. Deze overlegstructuur zorgde de afgelopen jaren voor een relatieve rust in die wereld, terwijl in andere landen vaak geweldsincidenten tussen motorclubs voorkwamen. In de loop van 2011 leek hierin echter een verandering op te treden, op het moment dat de Satudarah MC uit de 'raad van acht' stapte/werd gezet. Blijkens recente incidenten tussen de Satudarah MC en de Hells Angels MC, die in 2011 veel media-aandacht genereerden, nemen de spanningen tussen beide motorclubs sindsdien toe.

De Satudarah MC zijn recent ook regelmatig in het nieuws geweest in relatie tot geweldsincidenten, zoals bedreigingen, vechtpartijen en het afpersen van horecabedrijven. In dit kader is de vondst van een geladen raketwerper in een (niet nader te noemen) onderzoek opmerkelijk. Hoewel dit onderzoek zich niet specifiek richtte op de Satudarah MC, waren drie hoofdverdachten in het onderzoek wel lid van deze motorclub. De raketwerper kan dan ook mogelijk met deze club in verband worden gebracht. In datzelfde onderzoek is CIE informatie binnengekomen dat in het criminele milieu het gerucht gaat dat de Satudarah MC 200 handgranaten zouden hebben aangeschaft. In een ander onderzoek werden enkele Satudarah leden aangehouden voor betrokkenheid bij een zware mishandeling van twee personen. Bij één van de verdachten thuis werd een scherpschuttersgeweer aangetroffen.

2.5 Corruptie / verwevenheid boven- en onderwereld

In enkele onderzoeken zijn aanwijzingen te vinden voor het fenomeen corruptie. Soms betreft het concrete feiten, soms betreft het contacten van misdaad-ondernemers met sleutelfiguren uit de lokale politiek, waaruit de schijn van verwevenheid zou kunnen blijken.

De corruptie die in onderzoek *Medicijn* aan het licht kwam is wel het meest sprekende voorbeeld van de afgelopen jaren. Dit onderzoek richtte zich op een Nederlandse groepering die, in samenwerking met een Britse tussenpersoon, grote partijen grondstoffen en drugs naar Australië smokkelde. Gedurende het onderzoek *Medicijn*, dat in een nauwe samenwerking met de Australian Federal Police (AFP) werd uitgevoerd, werd zicht verkregen op corruptie op het allerhoogste niveau. Na enkele onbegrijpelijke wendingen in het onderzoek, bleek dat er sprake moest zijn van corruptieve contacten tussen Australische opsporingsdiensten en de Nederlandse groepering. Na langlopend onderzoek kwam het lek boven: de chief investigative officer en tevens plaatsvervangend directeur van de Australische New South Wales Crime Commission bleek nauwe contacten te onderhouden en zelfs samen te werken met de Britse tussenpersoon. Dit corruptieschandaal heeft in Australië gezorgd voor veel media-aandacht. Corruptieschandalen op dit niveau komen immers niet elke dag voor. Hoewel onderzoek *Medicijn* al in 2008 is afgerond, werd deze chief investigative officer pas in 2011 schuldig bevonden door de New South Wales Supreme Court aan medeplichtigheid aan de poging tot invoer van 300 kilo pseudo-efedrine (een precursor voor de productie van methamfetamine), de poging de pseudo-efedrine in Australië te verhandelen en samenzweren en aantasting van de rechtsgang. Eind 2011 werd hij veroordeeld tot 22 jaar gevangenisstraf, waarvan 16 jaar zonder kans op vervroegde vrijlating.

Op het gebied van dubieuze contacten van misdaadondernemers vallen onderstaande voorbeelden op. In onderzoek *Windows* was de hoofdverdachte *Steven* een gerespecteerd horeca-ondernemer in zijn woonplaats. Hij had diverse horecagelegenheden in de stad en heeft in dit kader veel contacten met het lokale bestuur. De banden met de lokale burgemeester zijn dermate nauw dat deze eigenhandig het huwelijk van de dochter van *Steven* heeft gesloten. Dergelijke contacten zijn op zijn minst opmerkelijk te noemen, aangezien uit het onderzoek bleek dat *Steven* een internationale drugshandelaar is, die het

horeca-imperium van zijn familie waarschijnlijk gebruikte om zijn illegale vermogen wit te wassen. Een ander voorbeeld uit dit onderzoek is de arrestantenbewaarder die werkzaam was bij de politieregio Haaglanden. Hij werd aangehouden en veroordeeld voor het runnen van een synthetisch drugslaboratorium in Rotterdam, waar onder andere MDMA, 2C-B en LSD geproduceerd werd.³⁵ Vervolgens werd hem, nog tijdens zijn proces, door zijn werkgever eervol ontslag verleend.³⁶ Uiteindelijk is hij veroordeeld tot een gevangenisstraf.

In onderzoek *Morgenstond* kwam ook een relatie met het lokale bestuur naar voren. Hoofdverdachte *Paul*, die net over de grens in België woont, zou volgens bronnen een goede band onderhouden met een lokale bestuurder. *Paul* zou zelfs het tuinonderhoud van deze persoon betalen, in ruil voor relevante informatie. Een ander voorbeeld uit dit onderzoek is dat *Paul* tijdens het onderzoek op een gegeven moment erg paranoïde werd door de pogingen van zijn rivalen om hem van het leven te beroven. Als hij te horen krijgt van kennissen dat er een verdachte auto in de buurt is gesignaleerd, weet *Paul* via een contact bij een regionale meldkamer van een politiekorps binnen enkele uren het kenteken van deze auto te bevragen en zo de tenaamgestelde te achterhalen.

In een ander onderzoek is een CIE proces-verbaal verstrekt waarin staat dat een aantal echtgenotes van leden van een beruchte motorclub bij een Brabantse gemeente werkzaam is. Dit zou een verhoogd afbreukrisico met zich meebrengen, aangezien bestuurlijke partners, zoals de gemeente, in het kader van de bestuurlijke aanpak in toenemende mate op de hoogte (kunnen) zijn van lopende recherche-onderzoeken. Een laatste voorbeeld komt uit onderzoek *Ratelslang*. De schoonvader van de oorspronkelijke hoofdverdachte (en tevens lid van de Hells Angels) was werkzaam als woordvoerder bij een regionaal politiekorps. Tijdens het onderzoek is hij echter met pensioen gegaan.

Bovenstaande voorbeelden laten contacten zien tussen misdaadondernemers en politie en/of (lokale) bestuurders. Hoewel, met uitzondering van onderzoek *Medicijn*, niet concreet is gebleken dat deze relaties lopende opsporings-onderzoeken hebben gefrustreerd, is dit fenomeen niet wenselijk en vormt het een potentieel afbreukrisico voor activiteiten van politie en justitie.

³⁵ Op het moment dat hij werd aangehouden had hij nog drie werkdagen te gaan tot aan zijn (vrijwillige) ontslag.

³⁶ Persoonlijke communicatie, 10-10-2011.

Tenslotte is ook het veelvuldig gebruik van de Antwerpse haven een opmerkelijk gegeven. In veel bestudeerde dossiers, ook op andere aandachtsgebieden, wordt de Antwerpse haven door CSV's gebruikt om hun smokkelwaar te im- of exporteren. Vooral cocaïnesmokkelaars gebruiken deze haven veelvuldig voor de invoer van cocaïne naar onder andere Nederland. Zo speelt de Antwerpse haven een hoofdrol bij de cocaïne-invoer van *Hendrik*, hoofdverdachte in onderzoek *Glacier*. Maar *Paul* gebruikte deze haven ook regelmatig in onderzoek *Morgenstond* voor de invoer van een grote partij hash en bij twee eerder beschreven incidenten werd de Antwerpse haven door Nederlandse CSV's gebruikt voor de invoer van grote partijen BMK en safrol. Uit afgeluisterde gesprekken blijkt dat Nederlandse criminelen zouden beschikken over corruptieve contacten onder Belgische (Douane) medewerkers in de haven van Antwerpen. Dit fenomeen zal nader worden beschreven in de CBA cocaïne 2012.

2.6 Bruggenbouwers

Naar het gebruik van bruggenbouwers binnen georganiseerde synthetische drugscriminaliteit is door een student van de politieacademie een fenomeen-onderzoek verricht (Berkvens, 2011). Zij heeft onderzocht in hoeverre synthetische drugs-CSV's gebruik maken van bruggenbouwers en wat hun kenmerken en werkwijzen zijn. In haar onderzoek is ze tot de conclusie gekomen dat er wel degelijk tussenpersonen worden gebruikt door deze CSV's in hun handelsrelaties met andere CSV's, echter, slechts weinig van deze tussenpersonen kunnen betiteld worden als echte bruggenbouwers. Het belangrijkste kenmerk van een bruggenbouwer is namelijk dat hij door zijn strategische positie tussen CSV's, die anders niet met elkaar in verbinding zouden staan, meerwaarde heeft voor beide CSV's en dat hij die positie ook handhaaft: hij blijft tussen twee CSV's instaan en behoudt zijn positie als intermediair. In de bestudeerde dossiers (die grotendeels overlappen met de bestudeerde dossiers voor deze CBA) blijken de tussenpersonen veelal een andere rol te vervullen, bijvoorbeeld als iemand die twee partijen met elkaar in contact brengt en zich vervolgens terugtrekt of als vooruitgeschoven post van een (buitenlands) CSV. Slechts in enkele gevallen is er mogelijk sprake van het gebruik van bruggenbouwers. Berkvens stelt dat *"dit deels verklaard zou kunnen worden doordat opsporingsonderzoeken uitgevoerd door de Nationale Recherche doorgaans gericht zijn op top X criminelen of in ieder geval level 3+ criminelen die zelf vanwege hun uitgebreide (internationale) netwerk in staat zijn structural holes te overbruggen."* (2011:27).

Doordat in de onderzochte dossiers slechts enkele bruggenbouwers voorkwamen, kunnen geen verregaande conclusies worden getrokken over hun kenmerken of werkwijzen. Wel kan gezegd worden dat etnische achtergrond en sociale relaties een belangrijke rol lijken te spelen bij de posities die bruggenbouwers innemen tussen Nederlandse en buitenlandse CSV's. Hieruit kan worden afgeleid dat bruggenbouwers voor Nederlandse CSV's waarschijnlijk vooral interessant zijn door de criminele contacten die zij vanwege etnische, sociale of familiebanden kunnen leggen.

2.7 Afscherming

Op het gebied van afscherming gebruiken CSV's al jaren dezelfde werkwijzen en tactieken. In alle gevallen gebruiken betrokkenen voor hun criminele activiteiten slechts prepaid GSM's, wisselen zij regelmatig van telefoon(nummer), wordt voor communicatie gebruik gemaakt van Skype en zogenaamde *draft* e-mails³⁷. Belangrijke zaken worden nooit per telefoon besproken, meestal worden alleen afspraken gemaakt om elkaar ergens te ontmoeten. Dit gebeurt dan meestal op openbare plaatsen, in wegrestaurants, café's, hotellobby's, op straat of in de open natuur.

Op het gebied van afscherming en contra-strategieën wordt steeds vaker gebruik gemaakt van technische hulpmiddelen. In een fenomeenonderzoek van de DNR en de regio Amsterdam-Amstelland uit 2011 staat: *"Er lijkt sprake te zijn van een toenemend gebruik van technische apparatuur in de organisatie van afscherming. Tot enkele jaren geleden beperkte het afschermen zich tot het rijden van 'schud'-rondjes, het veelvuldig wisselen van telecommunicatie en het ontmoeten op lastig te observeren of af te luisteren plaatsen. Tegenwoordig wordt naast deze methoden gebruik gemaakt van detectie-apparatuur, GPS-track&trace en GSM-jammers. Hierdoor wordt de opsporing in toenemende mate ernstig belemmerd, waardoor opsporingsonderzoeken langer duren en ook kostbaarder worden."* (KLPD, 2011c:3). Uit dit fenomeenonderzoek blijkt dat misdaadondernemers tegenwoordig gebruik maken van een scala aan technische hulpmiddelen om hun activiteiten af te schermen, waaronder camera- en alarmsystemen, peilbakens, GSM- en GPS-jammers, cryptofoons, stemvervormers, af luister- en detectie-apparatuur. Bij het verkrijgen van deze

³⁷ In dit geval delen meerdere personen gezamenlijk één e-mailadres. Men communiceert dan door middel van het schrijven van een bericht zonder dit te versturen. In plaats daarvan wordt een bericht in de 'concepten'-bak geplaatst (*draft*) en kunnen andere personen het lezen. Op deze manier worden berichten niet verstuurd en is de kans op onderschepping kleiner.

apparatuur en de kennis en expertise om ze toe te kunnen passen, spelen spyshops een grote rol (ibid). Over spyshops staat in dit rapport te lezen: *“Vrijwel elke zich expliciet als spyshop afficherende (web-)winkel lijkt op een bepaalde wijze verbonden aan het criminele circuit. Die relaties zijn niet zozeer op te voeren als tactisch bewijs, maar moeten meer gezien worden als indicatieve signalen.”* (ibid:33).

Dit fenomeen komt in nagenoeg alle bestudeerde onderzoeken naar voren. Er lijkt een professionele bedrijfstak te ontstaan die afscherming en contra-strategieën voor misdaadondernemers faciliteert en organiseert. Een voorbeeld hiervan is een auto-inbouwcentrum uit Tilburg. Verschillende misdaadondernemers gebruiken mobiele telefoons op naam van dit bedrijf, er vinden belangrijke ontmoetingen plaats en het bedrijf wordt gebruikt om auto's van misdaadondernemers te controleren op peilbakens en afluisterapparatuur. Bij een inval in het bedrijf werden onder andere zes illegale GSM-jammers aangetroffen. Op deze manier worden de effecten van eventuele opsporingsactiviteiten gefrustreerd.

In een onderzoek van de FIOD gebruikte een verdachte een technisch hulpmiddel om de omgeving van zijn woning te controleren. Op deze manier ontdekte hij een observatiecamera die het onderzoeksteam daar had laten plaatsen. In onderzoek *Bubbels* gebruikte de hoofdverdachte apparatuur om zijn auto, die door het rechteam was voorzien van afluisterapparatuur, te controleren op mogelijke technische volg- en/of afluisterapparatuur. Nadat hij ervan overtuigd was dat zijn auto 'veilig' was, nodigde hij zijn zakenpartners steevast uit om in zijn auto gesprekken te voeren. Doordat de verdachte kennelijk niet erg bedreven was in het *sweepen*, werd de afluisterapparatuur niet gevonden en kreeg het team deze belastende gesprekken te horen. In enkele andere onderzoeken hadden criminelen meer succes en werd door de politie aangebrachte apparatuur, zoals peilbakens en afluisterapparatuur, wel aangetroffen. Door dergelijke contra-strategieën wordt het steeds moeilijker voor politie en justitie om de gangen van criminelen na te gaan.

Onderzoek *Ekster* laat mooi zien hoe misdaadondernemers gebruik maken van hun sociale omgeving om zichzelf en hun activiteiten af te schermen. Hoewel zijn familie van oorsprong afkomstig is uit het woonwagenveld, woont hoofdverdachte *Theo* al jaren in een rijtjeshuis. In dezelfde straat wonen veel mensen uit zijn sociale netwerk, waaronder enkele familieleden. Iedereen is op de hoogte van de criminele activiteiten van *Theo* en de meeste mensen lijken een graantje mee te pikken van de criminele winsten door hand- en span-diensten te verlenen. Doordat iedereen op deze manier mee profiteert van *Theo*

en zijn activiteiten, weet hij zich verzekerd van de steun en betrouwbaarheid van zijn omgeving en van voldoende potentiële aanwas van hulpkrachten. Een observatie in deze omgeving is nagenoeg onmogelijk, omdat de bewoners bewust extra oplettend zijn. Bij een observatie vanaf het dak van een gebouw in de wijk werden observanten al gauw benaderd door wijkbewoners uit het sociale netwerk van *Theo*, met de vraag wat men daar aan het doen was. Op deze manier heeft *Theo* jarenlang op bijna onaantastbare wijze zijn criminele activiteiten kunnen voortzetten. Soms worden buurtbewoners onder druk gezet om vooral niet mee te werken met de politie. Op het moment dat een buurtbewoner belastende verklaringen aflegde over een misdaadondernemer, werden deze verklaringen door zijn advocaat huis-aan-huis verspreid in de wijk om de buurtbewoner het leven onmogelijk te maken.

2.8 Financieel

Over werkwijzen van CSV's op het gebied van financiën is in de bestudeerde onderzoeken relatief weinig bekend geworden. Oorzaken hiervoor zijn mogelijk dat er geen of onvoldoende financieel onderzoek is verricht in de bestudeerde onderzoeken of dat dit op het moment van bestudering nog niet was afgerond en dat misdaadondernemers hun geldstromen doorgaans goed afschermen. Er wordt tussen criminelen onderling hooguit kort gesproken over investeringen in bijvoorbeeld buitenlands onroerend goed en grond. Om deze reden zal in dit rapport slechts kort worden ingegaan op dit thema en wordt verder verwezen naar de CBA witwassen, welke begin 2012 uit zal komen.

Betaling productie

In 2010 is een verdachte gehoord over zijn kennis van het productieproces. Hij verklaarde over de kosten voor het opbouwen en inrichten van een productie-laboratorium: *“Voor een XTC-lab ben je dus € 200.000,- kwijt. Dan kun je dus tien à twintig liter PMK draaien. Dit zit erbij. Daarna moet je dus weer grotere hoeveelheden gaan inkopen. Een amfetaminelab kost ongeveer € 50.000,- om op te starten en dan heb je ook alles. Dan zit er ook ongeveer twintig à dertig liter BMK bij. Het is dus bij beide om op te starten en daarna moet je weer zorgen dat je meer kan draaien”*. Het startkapitaal voor een drugsproducent is dus behoorlijk hoog. In de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit is het echter heel gangbaar dat leveranciers van grondstoffen en producenten zaken doen op basis van de zogenoemde 50-50% regeling. Dit betekent dat degene die bijvoorbeeld amfetamine nodig heeft de BMK koopt, hiermee naar een laborant (*kok*) gaat die de hardware en overige chemicaliën heeft en vervolgens

de amfetamine produceert. Dit alles op basis van 50-50% van de opbrengst (variëaties hierop zijn mogelijk). De laborant/kok krijgt dan de helft van de geproduceerde amfetamine of krijgt de waarde hiervan in geld uitbetaald.

Criminele opbrengsten

Hoewel de opstartkosten voor een drugslab behoorlijk hoog zijn, zijn deze kosten ook weer snel terug te verdienen. Afgaande op bovenstaand voorbeeld: Volgens deze verdachte kost een XTC-lab € 200.000,-, inclusief tien tot twintig liter PMK. Hiermee kunnen tussen de 120.000 en 240.000 XTC tabletten worden geproduceerd, welke verkocht kunnen worden voor tussen de € 0,35 en € 0,50 (grootverkoopsprijs). Eén productiebatch (die in theorie kan worden uitgevoerd in ongeveer twee dagen) levert dus minimaal € 42.000,- op en maximaal € 120.000,-. De investering van € 200.000,- is dan snel terugverdiend. Ditzelfde geldt voor een amfetaminelab, waarvoor volgens bovengenoemde verdachte een investering van ongeveer € 50.000,- nodig is, inclusief twintig tot dertig liter BMK. Hiermee kan tussen de 32 en 48 kilo natte amfetaminepasta geproduceerd worden, welke verkocht wordt voor ongeveer € 1200,- per kilo (grootverkoopsprijs). Eén productiebatch in een amfetaminelab (die binnen enkele dagen kan worden uitgevoerd) levert daarmee tussen de € 38.400,- en € 57.600,- op. In paragraaf 3.4 wordt nader ingegaan op prijzen van synthetische drugs en criminele opbrengsten.

In een bestudeerd onderzoek, een financieel onderzoek gericht op het ontnemen van wederrechtelijk verkregen voordeel, vertelde een misdaad-ondernemer tegen een vertrouweling dat hij voor elk jaar dat hij leefde een miljoen euro had verdiend. Hij was op dat moment 47 jaar oud. Justitie in België schat het criminele vermogen van deze misdaadondernemer op veertien miljoen euro, terwijl de ontnemingsvordering in Nederland waarschijnlijk niet veel hoger zal uitvallen dan rond de zeven en een half miljoen euro. Het blijkt telkens zeer moeilijk om een vinger te krijgen achter het criminele vermogen van ervaren misdaadondernemers. Dit heeft vooral te maken met het feit dat zij nagenoeg zonder uitzondering gebruik maken van ervaren financiële dienstverleners, die voor hen financiële constructies en complexe bedrijfsstructuren ontwerpen en oprichten om crimineel vermogen uit het zicht te houden. Een financieel dienstverlener kan ook iemand zijn die letterlijk de kas beheert en inkomsten en uitgaven bijhoudt.

Contant geld

Duidelijk is dat er in het criminele milieu nog steeds veel contant geld omgaat, dat zowel gebruikt wordt als 'handelsgeld' en/of 'leefgeld'. In het kader van afscherming en het vermijden van risico's hebben misdaadondernemers vaak geen bankrekeningen en dergelijke op hun naam staan. Hierdoor is het gangbaar dat betalingen in contant geld plaatsvinden. Er wordt in nagenoeg alle onderzoeken dan ook veel contant geld aangetroffen bij zoekingen. In onderzoek *Glacier* wordt bijvoorbeeld ruim zes miljoen euro in contanten aangetroffen, waaronder euro's en Zwitserse franken. Het merendeel van dit geld was verstopt bij de ouders van de hoofdverdachte. In onderzoek *Ekster* werd vier en een half miljoen euro aangetroffen, op ingenieuze wijze verstopt in een verborgen ruimte. In onderzoek *Pluto* was een hoofdverdachte in onderhandeling over het aankopen van een woning als investering. Nadat men het eens was geworden over de prijs, was men in staat om binnen een half uur te beschikken over het aankoopbedrag van één miljoen euro in contanten. Naast deze hoge bedragen werden in bijna alle onderzoeken bij verdachten thuis bedragen variërend van enkele duizenden tot enkele honderdduizenden euro's aangetroffen. In onderzoek *Glacier* werden daarnaast enkele zogenaamde *prepaid debit cards* aangetroffen bij verdachten. Deze kaarten worden door sommige buitenlandse banken aangeboden en kunnen worden opgeladen tot een bedrag van maximaal één miljoen euro. Vervolgens kan de kaart geheel anoniem gebruikt worden om wereldwijd geld op te nemen en betalingen te doen. Deze manier van witwassen wordt ook wel *stored value cards money laundering* genoemd.³⁸ Deze manier van witwassen is reeds bekend en wordt beschreven in de CBA witwassen 2012, maar is in bestudeerde onderzoeken niet eerder aangetroffen.

Investeringen

Naast grote sommen contant geld, worden criminele inkomsten ook geïnvesteerd in allerhande (on)roerende goederen, zoals huizen en grond in binnen- en buitenland, horecapanden, hotels, diamanten en goud. Investeringen worden ook vaak in contanten betaald. In onderzoek *Pluto* heeft men zicht gekregen op 57 panden in Spanje, waarschijnlijk eigendom van twee hoofdverdachten, waarop door de Spaanse justitie beslag is gelegd. Daarnaast heeft een hoofdverdachte waarschijnlijk nog investeringen in onroerend goed in landen als Zuid-

³⁸ Zie bijvoorbeeld <http://www.aic.gov.au/documents/E/5/9/%7BE59FC149-DBEF-46DE-AFF4-5653992E88BE%7Dtandi363.pdf>

Afrika, Montenegro, Mexico en Dubai, maar het blijkt haast onmogelijk om hier zicht op te krijgen. Andere landen die in de bestudeerde onderzoeken naar voren komen in relatie tot crimineel geld en investeringen zijn Luxemburg, Zwitserland, Spanje en Hongarije.

Betalen handelspartners

Betalingen aan handelspartners vinden meestal plaats in contant geld, eventueel in verschillende valuta. Een voorbeeld van hoe men contante betalingen doet voor geleverde diensten komt tot uiting in onderzoek *Morgenstond*. Hoofdverdachte *Paul* levert op regelmatige basis partijen verdovende middelen aan een Engelse afnemer. Rondom een levering reizen steevast twee Belgische onderdanen met een auto naar Groot-Brittannië om de betaling voor die partij in contant geld op te halen. In eerste instantie nemen zij Britse ponden mee terug naar Nederland en worden deze hier omgewisseld in euro's. Op een gegeven moment werd één van de twee Belgische hulpkrachten aangehouden in Groot-Brittannië, terwijl hij net een betaling had opgehaald voor een partij drugs die *Paul* net had geleverd. De Belg bleek in het bezit van ruim 318.000 Britse ponden. Hij werd voor witwassen tot drie jaar celstraf veroordeeld in Groot-Brittannië. Na dit voorval zette de tweede Belg deze werkwijze voort, met als klein verschil dat de Britse ponden niet meer in Nederland, maar al in Groot-Brittannië omgewisseld werden voor euro's. Afnemers van verdovende middelen moeten soms het gehele bedrag vooruit betalen aan de leverancier, bij goede relaties tussen afnemers en leveranciers wordt ook wel op afbetaling of krediet geleverd en wordt periodiek afgerekend.

Dure auto's en horloges

In veel bestudeerde onderzoeken komen dure auto's en exclusieve merkhorloges voor. Er wordt door verdachten onderling over gesproken en in gehandeld en zij worden aangetroffen bij zoekingen. Het vermoeden bestaat dat deze luxe-goederen in het criminele milieu gebruikt worden als alternatieve betaal-middelen of garantiestellingen. Dit komt onder andere tot uiting in het al eerder genoemde voorbeeld van *Willy* en *Harry*, die chemicaliën ophalen in Polen en deze verkopen aan Nederlandse drugsproducenten. Zij praten over een voorval waarbij een afnemer hen wilde betalen met twee dure horloges (In het criminele milieu steevast aangeduid als 'klokken' of klokkies'), maar daar waren zij niet van gediend. *Harry* zegt hierover: "*ja sorry jongens ik heb nou geen geld. Hier hebben jullie twee klokken. Ik zeg wat moet ik met een klok doen. Ik zeg ik wil die teringdingen niet aan mijn pols die heb ik twee en ik zeg wat moet ik er dan mee.*" In onderzoek *Glacier* werden bijna vijftig exclusieve horloges aange-

troffen, onder meer van de merken Rolex en Audemars Piguet. Bij één verdachte thuis werden enkele dure horloges aangetroffen met een totale waarde van bijna tachtigduizend euro.

Dit fenomeen speelt niet alleen bij synthetische drugsonderzoeken een rol, maar wordt ook aangetroffen bij andere aandachtsgebieden en in regionale opsporingsonderzoeken naar georganiseerde criminaliteit (RR/ZHZ, 2011). Hetzelfde geldt voor dure auto's. In onderzoeken worden regelmatig (eigendomsbewijzen van) auto's aangetroffen van exclusieve merken, zoals Bugatti en Ferrari. Opmerkelijk genoeg rijden misdaadondernemers in de bestudeerde onderzoeken nagenoeg nooit in dergelijke opvallende auto's, maar staan zij bijvoorbeeld ergens opgeslagen. Het vermoeden bestaat dat ook in deze gevallen geldt dat deze luxegoederen als alternatief betaalmiddel worden gebruikt.

3

Omvang van het criminele verschijnsel

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag:

Hoe heeft de omvang van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld?

Bij het beantwoorden van deze vraag zal zowel naar de vraag- als aanbodzijde van synthetische drugs worden gekeken. Hieronder zal eerst de gebruikersmarkt van synthetische drugs in binnen- en buitenland worden beschreven. Aangezien de DNR en de politie in het algemeen geen onderzoek doen naar de gebruikerskant van drugs, is deze paragraaf vooral gebaseerd op informatie die afkomstig is uit rapportages van organisaties als het Trimbos-instituut, het EMCDDA, en de UNODC. In paragraaf 3.2 zal worden ingegaan op de omvang van de aanbodzijde van synthetische drugs.

3.1 De gebruikersmarkt

Over het algemeen blijft de vraag naar synthetische drugs hoog. Hoewel het gebruik van cocaïne en heroïne wereldwijd stabiel blijft of zelfs afneemt, neemt het gebruik van synthetische drugs wereldwijd juist toe (UNODC, 2011b:13). Het gaat dan niet alleen om het gebruik van amfetamine, MDMA en methamfetamine. Ook de snelle opkomst van de vele soorten nieuwe psychoactieve stoffen zal blijven toenemen, zolang de vraag naar MDMA in Europa het aanbod overstijgt (UNODC, 2010). Gebruikers gaan op zoek naar alternatieven. De stijging van GHB-gebruik in Nederland wordt hier deels aan toegeschreven. Hieronder zal eerst de consumptie van de meest voorkomende synthetische drugssoorten in Nederland worden behandeld, waarna het gebruik in het buitenland onder de loep wordt genomen.

3.1.1 De consumptie van synthetische drugs in Nederland

Hieronder zullen de meest bekende of voorkomende synthetische drugs worden behandeld. Voor een uitvoerige beschrijving van de effecten en verschijningsvormen van deze stoffen wordt verwezen naar de vorige CBA (KLPD, 2008a:38 e.v.). In dit hoofdstuk worden cijfers over drugsgebruik aangehaald, waarbij onderscheid wordt gemaakt in ooit-gebruik (het minstens eenmalige gebruik van een bepaald middel), recent gebruik (gebruik van een bepaald middel in de

afgelopen twaalf maanden) en actueel gebruik (gebruik van een bepaald middel in de afgelopen maand).

XTC

XTC is na cannabis nog steeds de meest gebruikte drug, zowel wereldwijd als in Nederland (UNODC, 2011b; Trimbos-instituut, 2011). Onder jongeren neemt het gebruik van XTC (en amfetamine) al jaren enigszins af, maar het gebruik onder de gehele bevolking neemt licht toe. De gemiddelde leeftijd van de recente XTC-gebruikers is gestegen van 25 jaar in 1997 naar 28 jaar in 2005 (Trimbos-instituut, 2011:117). Een verklaring hiervoor is mogelijk dat de vroegere gebruikers van deze drugs in de jaren '90 naarmate zij ouder worden deze drugs blijven gebruiken. Dit fenomeen wordt ook waargenomen in Australië.³⁹ Mogelijk dat de (tijdelijke) verminderde kwaliteit en beschikbaarheid in 2008 en 2009, samen met de opkomst van steeds meer nieuwe soorten psychoactieve stoffen, heeft gezorgd voor een tijdelijke daling van het gebruik van XTC en amfetamine onder jongeren. Het recente gebruik van XTC onder 15-64 jarigen in Nederland ligt in 2009 rond de 1,4% en het actuele gebruik rond de 0,4% (respectievelijk ongeveer 154.000 personen en 44.000 personen). Vergeleken met de prevalentiecijfers uit de vorige CBA is er dus sprake van een lichte stijging van zowel het recente als het actuele gebruik van XTC (KLPD, 2008a:40),⁴⁰ maar er zijn ook signalen die wijzen op een stabilisatie van het gebruik van XTC (Doekhie et al., 2010). XTC heeft de laatste jaren ook concurrentie gekregen van cocaïne, amfetamine en GHB (Trimbos-instituut, 2011:119). Dit laatste feit is waarschijnlijk toe te schrijven aan de verminderde beschikbaarheid en kwaliteit van XTC.

³⁹ Zie <http://www.theage.com.au/national/the-elderly-and-the-ecstasy-old-habits-die-hard-20110319-1c1fn.html> (21-03-2011 voor het laatst geraadpleegd).

⁴⁰ Ooit-gebruik: personen die ooit in hun leven het desbetreffende middel hebben gebruikt. Recent gebruik is het gebruik door een persoon in de laatste twaalf maanden, actueel gebruik is het gebruik door een persoon in de afgelopen maand.

Tabel 1

XTC-gebruik in Nederland			
XTC-gebruik in Nederland onder 15-64 jarigen			
	2001	2005	2009
Ooit	3,2%	4,3%	6,2%
Recent	1,1%	1,2%	1,4%
Actueel	0,3%	0,3%	0,4%

Amfetamine (en analogen)

Het gebruik van amfetamine in Nederland ligt lager dan dat van XTC. De drug is ook minder populair onder uitgaande jongeren dan XTC en cocaïne. Amfetaminegebruik komt vaker voor op hardcore feesten en in specifieke subculturen. Sommige plattelandsjongeren gebruiken amfetamine als een goedkoper alternatief voor cocaïne, waardoor amfetamine ook wel 'boerencoke' wordt genoemd (Trimbos-instituut, 2011). Vergeleken met prevalentiecijfers uit de vorige onderzoeksperiode lijkt sprake van een lichte stijging van het aantal ooit-gebruikers, van 2,1% naar 3,1%, maar dit wordt mogelijk veroorzaakt door nieuwe meetmethoden (Trimbos-instituut, 2011:116-117). Het recente en actuele gebruik van amfetamine onder de bevolking van 15-64 jaar is gelijk gebleven, met respectievelijk 0,4% en 0,2% (respectievelijk ongeveer 44.000 personen en 22.000 personen). De gemiddelde startleeftijd van ooit-gebruikers van amfetamine ligt op 21,6 jaar.

Tabel 2

Amfetaminegebruik in Nederland			
Amfetaminegebruik in Nederland onder 15-64 jarigen			
	2001	2005	2009 ³⁹
Ooit	2,0%	2,1%	3,1%
Recent	0,4%	0,4%	0,4%
Actueel	0,0%	0,2%	0,2%

Over het gebruik van analogen van amfetamine zijn geen cijfers bekend. Wel is bekend dat in 2009 en 2010 herhaaldelijk monsters werden aangeleverd bij DIMS-testcentra met 4-fluoramfetamine (89 monsters in 2009 en 50 monsters

⁴¹ Door een nieuwe onderzoeksmethode in 2009 zouden prevalentiecijfers iets hoger uit kunnen vallen (Trimbos-instituut, 2011:116-117).

in 2010). 4-Fluoramfetamine is een analoog van amfetamine met effecten op zowel serotonerge als dopaminerge hersencellen. Dierexperimenteel onderzoek suggereert dat het minder stimulerend en minder verslavend is vergeleken met amfetamine (Trimbos-instituut, 2011:142). Eind 2011 is een productie-/ opslaglocatie in Amersfoort ontmanteld, waar vele soorten NPS werden aangetroffen, waaronder 4-fluoramfetamine. Het lijkt te gaan om een 'drug of choice'.⁴² In 2010 werd door het DIMS ook 4-fluormethamfetamine gesignaleerd. Over deze stof is bijna niets bekend (Trimbos-instituut, 2011:142).

Dit lijkt anders te liggen bij 4-methylamfetamine (4-MA). Het percentage speed-poeders met (sporen) 4-methylamfetamine neemt toe volgens het DIMS. Hoewel van 2005 tot 2010 geen monsters zijn geanalyseerd met sporen van 4-MA (Trimbos-instituut, 2011:143), bleek in 2011 tussen de 5% en 20% van de aangeleverde speed-monsters 4-MA te bevatten.⁴³ Deze variant van amfetamine heeft voor de gebruikers minder prettige effecten. In een afgeluisterd gesprek tussen twee drugsproducenten klagen zij over het feit dat 4-MA niks is: "*Het stinkt en gebruikers krijgen er bloedneuzen en een hoge bloeddruk van. Levensgevaarlijk spul!*". In 2010 is in Nederland zeker één dode gevallen na het gebruik van 4-MA. In een ander geval heeft een gebruiker een intoxicatie ternauwernood overleefd. In augustus en september 2011 zijn in België zes intoxicaties geweest door 4-MA, waarvan drie met dodelijke afloop (persoonlijke communicatie, 18-10-2011). Het NFI geeft aan dat de meeste 4-MA in Nederland wordt aangetroffen gemixt met normale amfetamine. De vraag is of gebruikers ervoor kiezen om 4-MA te gebruiken, of dat zij zich hiervan niet bewust zijn.⁴⁴

GHB

Novadic-Kentron, een Brabantse verslavingsinstelling, heeft in 2011 een nieuwsbrief over GHB geschreven (Novadic-Kentron, 2011). Hierin stelt zij dat in de periode 2009/2010 het recreatieve gebruik van GHB explosief is gestegen, alsmede ook de hulpvraag van GHB-afhankelijken. Het gebruik van GHB is heel lang te maskeren en het kan gebeuren dat de omgeving van gebruikers hiervan niets merkt. Eén van de redenen hiervoor is dat GHB-gebruikers vrij normaal functioneren. Hierdoor duurt het vrij lang voordat verslaving aan het licht komt,

⁴² Gebruikers nemen de drug willens en wetens, door de prettige effecten ervan.

⁴³ Persoonlijke communicatie DIMS, 01-11-2011.

⁴⁴ In Nederland vallen 4-fluoramfetamine en 4-methylamfetamine niet onder de Opiumwet, maar kunnen onder bepaalde gevallen onder de Geneesmiddelenwet vallen.

waardoor afkicken nog zwaarder wordt. Een ander probleem is dat stoppen met GHB heftige ontwenningverschijnselen teweeg kan brengen.

Men vermoedt dat de feitelijke informatie over de gevaren en de verslavende werking van GHB in Nederland (te) laat bij de consument terecht is gekomen. Op belevingsniveau werden lange tijd alleen maar positieve effecten aan het gebruik van GHB toegeschreven, waardoor GHB nu verspreid onder uiteenlopende doelgroepen en settings en om verschillende redenen wordt gebruikt. Motieven om GHB te gebruiken zijn onder andere de lage kostprijs, het opwekken van een alcohol-achtige roes zonder kater, als combinatiemiddel, bijvoorbeeld om de XTC-roes te verlengen, als demper (uitgaanders die nog vol zitten met stimulantia, kunnen op GHB 'chill afteren'), chillen in de thuissetting (gezellig onder elkaar een avondje chillen, eventueel met seksueel getinte bedoelingen), de specifieke subculturen, waar vooral het seksueel ontremmende effect van GHB gewenst is (kinky- & gayscene), (hanggroep)jongeren en experimenteergedrag (Novadic-Kentron, 2011).

Naar aanleiding hiervan heeft men diverse initiatieven genomen om specifieke doelgroepen beter te voorzien van informatie over GHB en de gevaren daarvan. Volgens panelleden van de Antenne-monitor 2008⁴⁵ is GHB in Amsterdam zo ruim aanwezig dat het bijna 'uit de kraan komt' en zij denken dat GHB een 'blijvertje' is (Benschop et al., 2009; Trimbos-instituut, 2011:147). De stijging van GHB-gebruik is waarschijnlijk (mede) toe te schrijven aan de tijdelijk verminderde beschikbaarheid en kwaliteit van MDMA in 2008 en 2009. Omgerekend naar absolute aantallen hebben naar schatting 144.000 mensen in Nederland ervaring met GHB. Het aantal actuele gebruikers lag in 2009 naar schatting rond de 22.000 (Trimbos-instituut, 2011:146). Het gebruik van GHB lijkt vooral voor te komen onder bepaalde groepen jongeren en jongvolwassenen. Een volledig beeld van deze risicogroepen van GHB-gebruikers ontbreekt, maar het lijkt vooral te gaan om jongeren in het speciaal onderwijs en jeugdzorg, trendy uitgaanders in Amsterdam en groepen jongeren in de provincie (Trimbos-instituut, 2011:146-147).

Hoewel het gebruik van GHB de laatste jaren sterk toeneemt, is het gebruik nog relatief laag in vergelijking met bijvoorbeeld XTC en cannabis. Prevalentiecijfers liggen ongeveer gelijk met die van amfetamine, maar toch ligt het aantal gezondheidsincidenten met GHB echter vele malen hoger dan met amfetamine.

⁴⁵ Jaarlijkse monitor waarin trends in alcohol- en drugsgebruik in Amsterdam worden gevolgd.

Dit is met name te wijten aan een zeer steile dosis-effect relatie: het verschil in gewenste dosis en een ongewenste dosis is zeer klein. De kans op overdosering is daarom groot. GHB speelt een rol bij ongeveer 20% van alle drugsgerelateerde gezondheidsincidenten in Nederland (Trimbos-instituut, 2011:153-156). Verslavingsartsen krijgen steeds meer hulpvragen van GHB-gebruikers⁴⁶ en afkicken is zwaar en gevaarlijk.⁴⁷

Tabel 3

GHB gebruik in Nederland			
GHB-gebruik in Nederland onder 15-64 jarigen ⁴⁶			
	2001	2005	2009
Ooit	-	-	1,3%
Recent	-	-	0,4%
Actueel	-	-	0,2%

Ketamine

In de vorige CBA is reeds beschreven dat het gebruik van ketamine de subcultuur ontstegen is en dat het middel in 2006 aanzienlijk vaker is aangetroffen in Nederland dan in voorgaande jaren (KLPD, 2008a:43-44). Deze trend lijkt zich enigszins te hebben voortgezet in de huidige onderzoeksperiode. Verslavingsinstelling Novadic-Kentron signaleert over het jaar 2010 een stijging van het gebruik van ketamine, vooral onder psychonauten,⁴⁹ feestbezoekers en de krakersscène (Novadic-Kentron, 2011). Ook het NFI ziet in 2010 een toename van het aantal ingezonden monsters dat ketamine bevat.⁵⁰ Daarnaast lijken criminelen ook meer interesse in en betrokkenheid te hebben bij de handel in ketamine. Het vermoeden is dan ook dat de beschikbaarheid van de drug op de Nederlandse gebruikersmarkt toeneemt. De Douane heeft tussen 1 januari 2008 en medio 2011 in totaal 14 zendingen ketamine geïdentificeerd van in totaal 26,8 kilo die in Nederland werden ingevoerd (Zwaagstra, 2011) (ketamine wordt over het algemeen ingevoerd vanuit India en China). In diverse onderzoeken

⁴⁶ <http://nos.nl/artikel/179888-ongelukken-met-ghb-verzesvoudigd.html> (03-01-2012 voor het laatst geraadpleegd).

⁴⁷ http://www.psy.nl/fileadminn/files/psyarchieff/Files_2009/Afkicken_van_ghb.pdf (06-01-2012 voor het laatst geraadpleegd).

⁴⁸ Van 2001 en 2005 zijn geen gegevens bekend.

⁴⁹ A person who explores, experiences, and studies their subconscious and reality through the use of hallucinogenic drugs. Many psychonauts also believe that hallucinogenic drugs have mystical and spiritual powers (<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=psychonaut>).

⁵⁰ Periodiek overleg ESDP-LP-NFI-LFO, nr. 39, 04-10-2010 te Rijswijk.

wordt in afgeluisterde gesprekken over ketamine of 'ket' gesproken. In onderzoek *Wortel* blijkt dat een Nederlands CSV actief is in de grootschalige handel in ketamine. Eind 2011 blijkt uit een onderzoek in de regio Amsterdam dat een individu probeert om tweehonderdvijftig kilo ketamine te bestellen bij een fabriek in India en in dezelfde periode heeft een Nederlandse persoon, bekend uit eerdere synthetische drugsonderzoeken, driehonderd kilo ketamine geïmporteerd vanuit India op naam van zijn Duitse bedrijf. Deze incidenten zouden kunnen wijzen op een (toenemende) vraag naar ketamine in Nederland. Ketamine valt in Nederland, in tegenstelling tot in veel andere Europese landen, niet onder drugswetgeving, maar onder de Diergeneesmiddelenwet. Groot-schalige import van deze stof zonder vergunning is verboden.

LSD

Zoals beschreven in de vorige CBA is LSD een middel dat slechts in enkele specifieke netwerken wordt gebruikt, met name in het 'psytrancecircuit'⁵¹ en onder zogenaamde psychonauten. Zoals in tabel 4 is weergegeven, is het gebruik van LSD onder party- en clubbezoekers relatief laag met een ooit-gebruik van respectievelijk 6,4% en 3,9%, een recent gebruik van 1,3% en een actueel gebruik van 0,8% en 0,4%.

Gebruik onder uitgaanders

Het gebruik onder uitgaanders ligt hoger dan het gebruik onder de algemene bevolking. In tabel 4 worden prevalentiecijfers weergegeven van enkele soorten synthetische drugs onder deze specifieke doelgroep. Deze tabel geeft aan in hoeverre uitgaanders in Nederland (onderverdeeld in party- en clubbezoekers) verschillende soorten synthetische drugs gebruikten. De cijfers zijn verzameld in een onderzoek onder uitgaanders in 2008 en 2009 en zijn gepubliceerd in de *Feestmeter*⁵² 2008-2009 (Van der Poel et al., 2010). Aan uitgaanders is gevraagd welke middelen zij ooit, recent en actueel gebruikt hebben.

⁵¹ Psychedelic Trance, een muzieksoort.

⁵² Een periodieke monitor naar middelengebruik onder uitgaanders, uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam en het Trimbos-instituut.

Tabel 4

Prevalentie van synthetische drugs in 2008-2009 onder uitgaanders (in %)						
	Partybezoekers			Clubbezoekers		
	Ooit-gebruik	Recent gebruik	Actueel gebruik	Ooit-gebruik	Recent gebruik	Actueel gebruik
MDMA	41,6	30,8	23,5	22,9	15,6	8,5
Amfetamine	22,6	11,0	7,3	12,6	6,3	3,4
GHB	14,3	7,8	4,6	6,4	3,4	1,7
Ketamine	8,5	3,8	1,2	4,1	2,1	0,6
LSD	6,4	1,3	0,8	3,9	1,3	0,4

Methamfetamine

In de onderzoeksperiode zijn regelmatig mediaberichten verschenen over een vermeende toename van het gebruik van methamfetamine. Volgens experts van zowel het Trimbos-instituut, NND en verslavingsinstellingen is het gebruik van methamfetamine in Nederland echter nog steeds te verwaarlozen en zijn er geen enkele indicaties dat het gebruik ervan toeneemt. Nog geen 0,5% van het aantal speed-poeders dat wordt aangeleverd bij de verschillende DIMS-testcentra blijkt (sporen van) methamfetamine te bevatten.⁵³ In Nederland wordt methamfetamine vooral gebruikt in enkele niches in de homo-scene (Trimbos-instituut, 2010:119). Dit komt overeen met bevindingen uit de vorige CBA (KLPD, 2008a:41). In de Antenne 2008 (Benschop et al., 2009) is het gebruik van genotsmiddelen onder clubbezoekers in Amsterdam beschreven. Onder deze specifieke doelgroep lag het ooit-gebruik van methamfetamine destijds op 2,8%, het recente gebruik op 1,3% en het actuele gebruik op 0,5%. Het ooit-gebruik van methamfetamine komt daarbij ruim lager uit dan het ooit-gebruik van LSD, waarvan het gebruik al erg laag ligt. Ook in de meest recente versie van de Antenne is te lezen dat het gebruik van methamfetamine in het Amsterdamse uitgaansleven marginaal is en dat het moeilijk te verkrijgen is (Benschop et al., 2011).

PMA/PMMA

De stoffen para-methoxyamfetamine en para-methoxymethamfetamine duiken sinds 2010 herhaaldelijk op in Nederland. De effecten van PMA en PMMA lijken

⁵³ Aldus een discussie tussen experts op het forum van www.endproject.net (European Network Drugexpertise, 09-02-2011 geraadpleegd).

op die van MDMA, maar treden pas veel later op. Door deze vertraagde werking is de kans op overdosering groot, met symptomen als een verhoogde hartslag en extreem verhoogde lichaamstemperatuur (Trimbos-instituut, 2011:141-142). PMA en PMMA zijn (in doseringen die schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid) door het DIMS aangetroffen in poeders die werden verkocht als amfetamine. In 2010 zijn in Noorwegen zes sterfgevallen gemeld na het gebruik van PMMA. In Nederland zijn in 2011 enkele gebruikers overleden na het gebruik van PMMA (In de meeste gevallen verkocht als MDMA). Naar aanleiding van deze incidenten hebben verschillende partners waarschuwingcampagnes gehouden om gebruikers te wijzen op de gevaren van PMA en PMMA.

Piperazines

In figuur 1 in paragraaf 2.2 is te zien dat in de jaren 2005-2007 verschillende nieuwe piperazines in Europa gesignaleerd werden. De meest bekende piperazine is mCPP, een stof die in de vorige CBA voor het eerst werd beschreven, maar ook pFPP, TFMPP en cpCPP zijn voorbeelden van piperazines. mCPP wordt algemeen beschouwd als een vervanger van MDMA als werkzame stof in XTC tabletten in de periode dat MDMA steeds schaarser werd. Door de vele negatieve bijwerkingen (hoofdpijn, misselijkheid, angsten, onrust, hallucinaties) was het middel geen *drug of choice* voor de meeste gebruikers. Nu er weer meer en betere MDMA beschikbaar is, zal mCPP, evenals andere vormen van piperazines, vermoedelijk steeds minder voorkomen. Dit wordt ook bevestigd door cijfers van het DIMS; het aantal monsters dat in het laboratorium is geanalyseerd en mCPP bleek te bevatten was in 2009 op een hoogtepunt, met 423 uit 5086 monsters (8,3%). In 2010 was dit aantal gehalveerd met 209 uit 5735 monsters (3,6%) (Trimbos-instituut, 2011:143).

Synthetische cannabinoïden

Het fenomeen synthetische cannabinoïden wordt uitvoerig beschreven in hoofdstuk twee. Evenals andere soorten nieuwe psychoactieve stoffen in Europa, lijkt het gebruik van synthetische cannabinoïden in Nederland mee te vallen. Experts van het Trimbos-instituut laten desgevraagd weten dat de Nederlandse cannabis van goede kwaliteit is en dat gebruikers geen noodzaak zien om over te stappen op synthetische alternatieven. Ook in de jaarlijkse DIMS rapportages komen synthetische cannabinoïden nauwelijks voor.

Mephedrone

Voor mephedrone geldt in feite hetzelfde als voor synthetische cannabinoïden. Door een gebrek aan MDMA als werkzame stof, werden vanaf 2009 andere farmacologische stoffen in XTC tabletten aangetroffen. Mephedrone is één van deze stoffen. Sinds het herstel van de XTC markt in 2010/2011 worden deze stoffen, waaronder ook mephedrone, minder aangetroffen (Trimbos-instituut, 2011:139). In 2010 werd mephedrone aangetroffen in 62 van de 5735 geanalyseerde monsters, oftewel 1,1% (Trimbos-instituut, 2011:143). Nu de MDMA markt zich weer lijkt te herstellen zal het gebruik van mephedrone mogelijk beperkt blijven.

3.1.2 De wereldwijde consumptie van synthetische drugs

Synthetische drugs (ook wel ATS genoemd: Amphetamine-type stimulants) zijn, na cannabis, nog steeds tot de op één na meest gebruikte drugssoort ter wereld (INCB, 2010) en het gebruik ervan neemt, als één van de weinige soorten drugs, wereldwijd nog toe (UNODC, 2011b:13). De UNODC schat dat in 2009 wereldwijd tussen de 13,7 en 56,4 miljoen mensen van 15-64 jaar het laatste jaar een vorm van ATS heeft gebruikt, een lichte stijging ten opzichte van voorgaande jaren (UNODC, 2011b:127). Het vergelijken van internationale prevalentiecijfers wordt bemoeilijkt door verschillen in meetmethoden, peiljaar en steekproeven. In deze paragraaf worden alleen de meest voorkomende soorten synthetische drugs behandeld, inclusief enkele NPS.

XTC

De UNODC schat het aantal recente XTC-gebruikers tussen de 15 en 64 jaar wereldwijd op 11 tot 28 miljoen personen (0,2-0,6%) (UNODC, 2011e:13). Volgens de UNODC ligt het werkelijke aantal gebruikers veel hoger, omdat enkele grote landen, zoals India en China nog nooit een representatief onderzoek hebben gedaan naar synthetische drugsgebruik. De meeste ooit-gebruikers van XTC komen voor in Australië (10,3%), Tsjechië (9,6%) en het Verenigd Koninkrijk (8,6%), met daarachter de Verenigde Staten (5,7%) en Ierland (5,4%). Naast deze traditionele gebruikersmarkten wordt XTC in steeds meer werelddelen gebruikt, zoals in Zuid-Amerika (UNODC, 2011e). In paragraaf 2.1.7 is het toenemende XTC-gebruik van Braziliaanse jongeren al beschreven. Goede prevalentiecijfers ontbreken echter.

In Europa ligt het aantal ooit-gebruikers (tussen de 15 en 64 jaar) van XTC gemiddeld op 3,2% (11 miljoen mensen) en het aantal recente gebruikers op

0,8% (2,5 miljoen mensen) (EMCDDA, 2010:54-57). In de periode 2003-2009 rapporteerde geen enkel Europees land een toename van XTC-gebruik. Over het algemeen bleef het gebruik van XTC in Europa onder alle leeftijdsgroepen relatief laag en stabiel.

Noord-Amerika kent een grote gebruikersmarkt van XTC, met een recent gebruik van 1,4% in de Verenigde Staten en 1,1% in Canada (UNODC, 2011b). In de vorige CBA is te lezen dat, hoewel Australië wereldwijd het hoogste percentage XTC-gebruikers heeft, het gebruik zich daar lijkt te stabiliseren. De laatste prevalentiecijfers laten zien dat het gebruik van XTC in 2010 zelfs lijkt te dalen (AIHW, 2011) en dat gebruikers aangeven dat de drug moeilijker te verkrijgen is op straat dan in voorgaande jaren (ibid;UNODC, 2011e:38). Toch bleef XTC de op één na meest gebruikte drug in het land: in 2010 bleek 3% van de Australiërs van 14 jaar of ouder het laatste jaar XTC te hebben gebruikt. Het ooit-gebruik lag in 2010 op 10,3%. De afname van gebruik en beschikbaarheid kan mogelijk verklaard worden door de tijdelijke MDMA-dip in 2008-2010. Nu de markt zich wereldwijd weer lijkt te herstellen, zullen prevalentie- en beschikbaarheidscijfers mogelijk ook weer toenemen.

Een trend in gebruik van XTC lijkt het gebruik van MDMA in poedervorm in plaats van tabletten. In Spanje was dit al jaren meer ingeburgerd, nu lijkt deze manier van gebruik ook in andere landen vaker voor te komen. Een mogelijke verklaring hiervoor ligt in de verminderde kwaliteit van XTC tabletten in de afgelopen jaren. Gebruikers menen wellicht dat poeders minder vervuild zijn dan tabletten.

Amfetamine

De UNODC schat het aantal gebruikers van amfetaminen (inclusief methamfetamine) tussen 15-64 jaar wereldwijd tussen de 14 en 57 miljoen (0,3-1,3%) (UNODC, 2011e:13). In Europa ligt het aantal recente gebruikers tussen de 15 en 64 jaar van amfetaminen op 0,6% (2 miljoen mensen) (EMCDDA, 2010:54-56). Het ooit-gebruik ligt op 3,8% (12,5 miljoen mensen). In de meeste landen wordt geen onderscheid gemaakt tussen amfetamine en methamfetamine. Het gebruik van amfetamine in Europa laat een zeer gevarieerd patroon zien, met het hoogste aantal gebruikers in Noorwegen, Denemarken, Letland en het Verenigd Koninkrijk en het laagste aantal gebruikers in Griekenland, Cyprus, Malta en Roemenië (EMCDDA-Europol, 2011). Hoewel de grote meerderheid van de Europese amfetaminegebruikers sociaal geïntegreerde, recreatieve gebruikers zijn, is er een kleine groep gemarginaliseerde probleemgebruikers, waarvan de meesten de drug injecteren, met alle gezondheidsrisico's van dien.

Deze probleemgebruikers komen met name voor in Noord- en Oost-Europa, zoals Zweden, Finland, Denemarken, Noorwegen, Tsjechië en Slowakije (ibid).

Methamfetamine

Methamfetamine is wereldwijd een van de meest gebruikte synthetische drugs. Met name in Azië, Noord-Amerika en Oceanië is de drug erg populair. Er zijn signalen dat de methamfetaminemarkt in Europa groeit. Verschillende landen rapporteren een toename van de beschikbaarheid van de drug en productieplaatsen komen in meer landen voor. Er zijn zelfs aanwijzingen dat methamfetamine in sommige landen de plaats van amfetamine zou innemen (UNODC, 2011e:11). Net als voorgaande jaren wordt methamfetamine in Europa vooral gebruikt in Tsjechië en in mindere mate in Letland, Slowakije en Estland. Volgens het EMCDDA zijn Tsjechië en Letland de enige twee landen in Europa waar een andere drug dan cannabis zorgt voor de meeste drugswetovertredeningen, namelijk methamfetamine: in Tsjechië zorgt methamfetamine voor 55% van alle gerapporteerde drugswet-delicten en in Letland voor 27%. Sinds het jaar 2000 is een duidelijke trend zichtbaar in Noord-Europa, met name in Noorwegen en Zweden, waar steeds meer methamfetamine op gebruikersmarkten verschijnt en tegelijk minder amfetamine. Aanbod- en vraagcijfers suggereren zelfs dat methamfetamine in die landen de plaats inneemt van amfetamine (EMCDDA-Europol, 2011).

In de Verenigde Staten lag het recente gebruik van amfetaminen (waaronder amfetamine en methamfetamine) in 2009 op 1,5% (UNODC, 2011b). In 2009 werd een toename waargenomen van gebruik van amfetamine in de Verenigde Staten, maar het aantal gebruikers ligt lager dan in de periode 2002-2006. In 2009 hebben 154.000 personen van 12 jaar of ouder voor het eerst methamfetamine gebruikt, terwijl dit aantal in 2002 op 299.000 personen lag.

In Australië en Nieuw-Zeeland komen wereldwijd de hoogste prevalentiecijfers voor op het gebied van amfetaminen (vooral methamfetamine). Het recente gebruik lag in 2009 op respectievelijk 2,7 en 2,1%. Hoewel dit erg hoge cijfers zijn, is het aantal recente gebruikers van methamfetamine in Australië wel afgenomen ten opzichte van enkele jaren geleden. In Nieuw-Zeeland lijkt daarentegen nog steeds sprake van een toenemend gebruik van

methamfetamine, waarbij de drug door ervaren gebruikers vaak geïnjecteerd wordt (UNODC, 2011b:135-137).

Mephedrone en synthetische cannabinoïden

Van mephedrone en synthetische cannabinoïden bestaan, net als van de meeste andere NPS, geen goede prevalentiecijfers. De stoffen duiken in sommige landen vaker op dan in andere en gebruik lijkt zich voornamelijk onder enkele specifieke doelgroepen voor te doen. Over synthetische cannabinoïden schrijft de UNODC in de laatste World Drug Report dat *“In a short time, these products have become popular among young adults and teenagers in Europe and the United States.”* (UNODC, 2011b). De beste gegevens komen waarschijnlijk uit de Eurobarometer van de Europese Commissie (2011). Hierin is aan twaalfduizend Europese jongeren tussen de 15 en 24 jaar gevraagd of zij wel eens een vorm van NPS hebben gebruikt.⁵⁴ Gemiddeld beantwoordde 5% van de Europese jongeren deze vraag positief, met als uitschieters naar beneden landen als Malta (0%), Italië en Finland (beide 1%). Landen waar veel jongeren ervaring hebben met het gebruik van NPS waren het Verenigd Koninkrijk (8%), Letland (9%), Polen (9%) en Ierland (16%).

In Groot-Brittannië is medio 2011 een onderzoek verricht naar mephedrone gebruik, waaruit bleek dat de drug XTC en cannabis heeft verdrongen als meest gebruikte drugs in de homo-scene. Deze groep wordt gezien als *‘early adaptors’*, waardoor mephedrone onder mainstream gebruikers mogelijk ook aan populariteit zou kunnen winnen. Daarnaast is in Groot-Brittannië recent onderzoek gedaan door Winstock et al. (2011) onder mephedrone-gebruikers, waaruit blijkt dat meer dan de helft van de gebruikers van mephedrone, die tevens ervaring hebben met cocaïnegebruik, de uitwerking van mephedrone beter vinden dan van cocaïne. Positieve effecten van mephedrone zijn volgens de gebruikers onder andere gevoelens van euforie, empathie, de neiging om te bewegen, en betere concentratie. Negatieve effecten die kunnen optreden zijn slapeloosheid, angstaanvallen, dwangmatige kauwbewegingen en afhankelijkheid. Volgens de onderzoekers vertoonde meer dan 30% van de gebruikers symptomen van afhankelijkheid. De conclusie van het onderzoek was dat *“mephedrone has a high abuse and health risk liability, with increased tolerance,*

⁵⁴ De letterlijke vraag was: In certain countries some new substances that imitate the effects of illicit drugs are being sold as legal substances in the form of – for example- powders tablets/pills or herbs. Have you ever used such substances?

impaired control and a compulsion to use, the predominant reported dependence symptoms." (Winstock et. al., 2011).

3.2 Productie van synthetische drugs in Nederland

De omvang van synthetische drugsproductie in Nederland laat zich meten in onder andere het aantal aangetroffen en ontmantelde productielocaties, het aantal aangetroffen dumpingen van afval van productie, de hoeveelheid in beslag genomen eindproducten, de hoeveelheid in beslag genomen grondstoffen, het aantal meldingen van verdachte transacties over chemicaliën en informatie van de CIE en buitenlandse partners over deze aspecten. Zoals te lezen in paragraaf 2.1.5, wordt in Nederland vooral amfetamine en MDMA geproduceerd en in mindere mate methamfetamine, 2C-B, LSD en GHB. Van deze stoffen vindt ook daadwerkelijke synthese plaats in Nederland. Van diverse andere soorten synthetische drugs vinden ook wel delen van het productieproces plaats, zoals kristalliseren, tableteren en/of verpakken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om mCPP, mephedrone en synthetische cannabinoïden.

3.2.1 Grondstoffen en hardware

Het aanbod van grondstoffen en hardware is uitgebreid behandeld in het vorige hoofdstuk. Enkele dynamische ontwikkelingen op het gebied van precursoren hebben, na een korte periode van schaarste van vooral PMK, geleid tot een nieuwe situatie. Door op grote schaal gebruik te maken van niet-gecontroleerde precursoren, met geen of nauwelijks legale toepassingen, lijkt er momenteel voldoende aanbod van precursoren in het Nederlandse criminele milieu. Overige benodigde chemicaliën, zoals formamide, monomethylamine, zwavelzuur, aceton en mierenzuur, lijken ook in ruime mate voorhanden onder drugsproducenten, evenals benodigde hardware voor verschillende productieprocessen. Ter illustratie: eind 2011 heeft het ESDP/FIET zicht gekregen op twee partijen formamide, van in totaal bijna dertig ton, die in het Nederlandse criminele milieu terecht zijn gekomen. Deze hoeveelheid formamide is voldoende om ongeveer 24.000 kilo amfetamine mee te produceren. Voor een uitgebreider beschrijving van precursoren en chemicaliën wordt verwezen naar hoofdstuk 2.

3.2.2 Productielocaties

Een belangrijke vraag bij cijfers over het aantal aangetroffen productieplaatsen is in hoeverre deze cijfers beïnvloed worden door beleidskeuzes en gestelde

prioriteiten bij politie en justitie. Het oprollen van productieplaatsen in Nederland heeft in principe geen prioriteit; de DNR en de FIOD richten zich bij de bestrijding van synthetische drugs op de voorkant van de productieketen (lees: precursoren, chemicaliën en hardware). Het opsporen van labs komt in Nederland meer op het conto van de politieregio's. In de praktijk blijkt echter dat productielocaties vaak alleen op incidentbasis worden aangetroffen en dat in die gevallen diepgaand onderzoek ontbreekt.

De meeste amfetaminelabs in Europa worden aangetroffen in Polen, gevolgd door Nederland en Duitsland. Er bestaan echter grote verschillen in omvang en capaciteit van productieplaatsen; de labs in Nederland zijn meestal groter dan in andere Europese landen (UNODC, 2011e). Cijfers over het aantal productielocaties, dumpingen en in beslag genomen eindproducten zijn te vinden in het jaarverslag van het ESDP/FIET van de DNR. Onderstaande tabellen zijn overgenomen uit het meest recente jaarverslag 2010 (KLPD, 2011a).

Tabel 5

Aantal aangetroffen productielocaties 2003-2010							
2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
37	29	18	23	15	21	24	19

Tabel 5 toont het aantal aangetroffen en ontmantelde productielocaties in de huidige onderzoeksperiode. Het aantal locaties schommelt al jaren grofweg rond de 20. Hoewel qua aantal productielocaties sinds 2008 geen duidelijke verandering is waar te nemen, is de aard van de aangetroffen labs de afgelopen jaren meer veranderd. Dit aspect is ook aan de orde gekomen in hoofdstuk 2. Het aantal productieplaatsen voor traditionele synthetische drugs lijkt enigszins af te nemen, terwijl het aantal productieplaatsen van andere soorten synthetische drugs in dezelfde periode juist toe lijkt te nemen. Het is de vraag of dit een tijdelijke verschuiving is als gevolg van de eerder beschreven MDMA dip tussen 2008 en 2010, of dat het om een langduriger ontwikkeling gaat.

Tabel 6

Aangetroffen productielocaties 2001-2010 naar soort proces								
Productielocaties naar soort								Totaal
	Syntheses					Kristall. plaats	Tablett. plaats	
	Amfetamine	MDMA	meth-amf.	anders / NPS	Conversie			
2001	12	10		1			11	34
2002	15	17		3			8	43
2003	14	11		1			11	37
2004	13	10		1			5	29
2005	7	2		4			5	18
2006	9	5		1 ⁵³		1	7	23
2007	5	2		2 ⁵⁴			6	15
2008	3	3	2	1 ⁵⁵		7	5	21
2009	10 ⁶	1	4	9 ⁵⁷	1 ⁵⁸	5	6 ⁵⁹	24 (36)
2010	9 ¹⁰	2	2 ¹¹	6 ⁶²	2 ⁶³	4 ⁶⁴	1	19 (26) ⁶⁵

Dat de productie van synthetische drugs nog steeds vooral een Zuid-Nederlandse aangelegenheid is blijkt uit de locaties waar de meeste productieplaatsen worden aangetroffen. In de periode 2007-2010 werden 45 labs opgerold in Zuid-Nederland, 21 in West-Nederland, 11 in het oosten en 2 in het noorden van Nederland.

⁵⁵ Onbekende designerdrugs.

⁵⁶ 1 x DMT, 1x GHB.

⁵⁷ GHB.

⁵⁸ In twee productielocaties werd fluoramfetamine geproduceerd (1-4(fluorfenyl)propan-2-amine).

⁵⁹ 1 x MDA, 1 x Kamagra, 1 x mephedrone, 1 x LSD, 2 x 2C-B, 3 x mCPP.

⁶⁰ Safrol →PMK.

⁶¹ 3 x mCPP, 1 x 2C-B, 1 x MDMA, 1 x mephedrone.

⁶² In drie amfetamineproductieplaatsen werd tevens 4-methylamfetamine aangetroffen.

⁶³ In één productieplaats werd tevens 4-methylmethamfetamine geproduceerd.

⁶⁴ 3 x 4-methylamfetamine, 1 x 4-methylmethamfetamine, 1 x PMMA en 1 x DMMA.

⁶⁵ Safrol →PMK

⁶⁶ 4 x amfetamine.

⁶⁷ In 2010 zijn 19 productielocaties aangetroffen, waar in totaal 26 productieprocessen plaatsvonden.

3.2.3 Hoeveelheid in beslag genomen synthetische drugs

Het ESDP/FIET houdt cijfers bij over de inbeslagnemingen van synthetische drugs in Nederland en van inbeslagnemingen van synthetische drugs in het buitenland die aan Nederland te relateren zijn. In onderstaande tabel 7 is goed te zien dat er in de jaren 2008-2010 aanzienlijk minder Nederlandse XTC in beslag is genomen. Deze afname heeft waarschijnlijk te maken met de eerder beschreven wereldwijde MDMA-dip in die jaren; er is aanzienlijk minder MDMA geproduceerd en beschikbaar geweest op gebruikersmarkten. Voorlopige cijfers voor 2011 laten zien dat de hoeveelheid in beslag genomen Nederlandse MDMA weer toeneemt, met een totale hoeveelheid van ruim acht miljoen tabletten. Deze stijging is geheel in lijn met de waargenomen heropleving van MDMA productie in Nederland.

Tabel 7

Hoeveelheid in beslag genomen Nederlandse MDMA tabletten, 2006-2010 ⁶⁶				
Aantal in beslag genomen MDMA tabletten in of met een relatie naar Nederland 2006-2010 (x 1 miljoen) ⁶⁷				
2006	2007	2008	2009	2010
22,4	40,3	4,6	0,9	2,1

Tabel 8 laat zien dat in 2010 iets minder Nederlandse amfetamine in beslag werd genomen dan in voorgaande jaren. Deze afname is vooral toe te schrijven aan een daling van 76% van de hoeveelheid in beslag genomen amfetamine in Nederland. In het buitenland steeg deze hoeveelheid met 10%. Aangezien het aantal productieplaatsen in Nederland in 2009 en 2010 nagenoeg gelijk bleef, wil de daling van 76% waarschijnlijk niet zeggen dat er ook minder amfetamine geproduceerd werd in 2010.

⁶⁸ In Nederland of daarbuiten.

⁶⁹ Inclusief in beslag genomen MDMA poeder en olie, omgerekend naar aantallen tabletten.

Tabel 8

Hoeveelheid in beslag genomen Nederlandse amfetamine, 2006-2010 ⁶⁸					
Hoeveelheid in beslag genomen amfetamine in of met een relatie naar Nederland 2006-2010 (in kilo's)					
2006	2007	2008	2009	2010	
1760	4856	3800	3831	2278	

3.2.4 Afvaldumpingen in Nederland

Bij de productie van synthetische drugs komt veel chemisch afval vrij, wat in veel gevallen in jerrycans en vaten wordt gedumpt in buitengebieden en de natuur. Het aantal dumpingen en de hoeveelheid chemisch afval zegt iets over de totale omvang van de productie. In tabel 9 is te zien dat het aantal aangetroffen dumpingen ten opzichte van 2004 meer dan gehalveerd is. Dit kan waarschijnlijk verklaard worden door veranderde werkwijzen van CSV's op het gebied van het dumpen van afval, zoals beschreven in paragraaf twee. Vanaf 2008 is het aantal dumpingen redelijk stabiel en ligt zo rond de vijfendertig per jaar. In de meeste gevallen gaat het om afval dat te relateren is aan amfetamineproductie. In 2010 is bij vijfendertig dumpingen in totaal bijna dertigduizend liter chemisch afval aangetroffen, waarvan ruim zesentwintigduizend liter gerelateerd is aan de productie van amfetamine. Locaties van dumpingen

Tabel 9

Aantal aangetroffen dumpingen in Nederland, 2003-2010						
Aantal aangetroffen dumpingen 2004-2010						
2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
81	51	42	50	36	34	35

3.2.5 Hoeveelheid in Nederland geproduceerde synthetische drugs MDMA

Het is moeilijk om een berekening te maken van de totale omvang van productie van synthetische drugs in Nederland. Dergelijke berekeningen zouden in grote mate berusten op aannames, schattingen en incomplete data. Zeker gezien de instabiele XTC markt in 2009 en 2010 is het berekenen van de totale productie-omvang complex. Niettemin zal hieronder een poging worden gedaan om een

⁷⁰ In Nederland of daarbuiten.

berekening te maken van de omvang van de MDMA-productie in Nederland. Om de betrouwbaarheid van deze berekening enigszins te verhogen, zullen drie methoden worden gebruikt.

1. Volgens de UNODC (2009:115) bedraagt de totale wereldwijde productie van XTC tussen de 72 en 137 ton en de totale hoeveelheid geproduceerde amfetaminen tussen de 230 en 640 ton. Een tweede gegeven is dat Nederland in veruit de meeste gevallen (38,5%) wordt genoemd als bronland van wereldwijd in beslag genomen XTC (UNODC, 2009a:125).⁷¹ Op basis van deze gegevens zou in Nederland jaarlijks 27.720 tot 52.745 kilo XTC geproduceerd worden, omgerekend ongeveer 92 tot 175 miljoen tabletten.⁷²

2. Australië is voor Nederlandse XTC van oudsher een belangrijke afzetmarkt. Aangezien daarnaast goed cijfermateriaal beschikbaar is over de Australische gebruikersmarkt, wordt dit land als casus gebruikt in dit rekenvoorbeeld. Uit onderzoek blijkt dat in Australië ongeveer 550.000 recente gebruikers zijn die XTC gebruiken (AIHW, 2011:117). Uit een ander onderzoek blijkt dat deze Australische gebruikers gezamenlijk circa 100.000 tabletten per week consumeren (ACC, 2007:27). Dat betekent dat in Australië op jaarbasis 5,2 miljoen XTC tabletten geconsumeerd worden. Uitgaande van 550.000 recente gebruikers, komt dat neer op 9,45 tabletten per persoon per jaar. Wereldwijd zijn er volgens schattingen tussen de 11 en 28 miljoen XTC gebruikers (UNODC, 2011b:141). Als het gemiddelde gebruik van Australische gebruikers representatief zou zijn voor alle gebruikers wereldwijd,⁷³ dan zouden er wereldwijd tussen de 103 miljoen en 264 miljoen XTC tabletten per jaar gebruikt worden. Echter, volgens schattingen van de UNODC wordt 3-7% van alle geproduceerde XTC tabletten in beslag genomen (UNODC, 2010:105-106).⁷⁴ Dit aantal moet worden opgeteld bij het totale aantal geconsumeerde tabletten om de omvang

⁷¹ Het gaat hierbij niet om de hoeveelheid XTC, maar om het aantal inbeslagnemingen. Voor deze berekening zal het aantal inbeslagnemingen gelijk worden gesteld aan de hoeveelheid in beslag genomen XTC, omdat geen andere betrouwbare cijfers aanwezig zijn. Daarnaast spreekt de UNODC over de 'ecstasy-group', waaronder niet alleen tabletten vallen die MDMA bevatten, maar alle tabletten die op XTC lijken of als zodanig worden verkocht, ook met werkzame stoffen als MDEA, BZP, mCPP, etc.

⁷² Eventuele productie van Nederlandse CSV's die over de grens in België en Duitsland plaatsvindt, is in deze berekening buiten beschouwing gelaten.

⁷³ Wat in dit rapport niet verder uitgezocht is.

⁷⁴ Deze cijfers zijn beïnvloed door de enorme turbulentie op de XTC markt in 2008-2009. Veel tabletten bevatten namelijk geen MDMA, maar andere (werkzame) stoffen, waardoor cijfers erg onbetrouwbaar zijn. In het World Drug Report van 2010 beschrijft de UNODC dit probleem (UNODC, 2010:106).

van de wereldwijde productie te berekenen. Op die manier ontstaat het volgende beeld:

Uitgaande van de ondergrens van 3% in beslagname:

- 03 miljoen x 103% = 106 miljoen tabletten.
- 264 miljoen x 103% = 272 miljoen tabletten.

Uitgaande van de bovengrens van 7% in beslagname:

- 103 miljoen x 107% = 110 miljoen tabletten.
- 264 miljoen x 107% = 282 miljoen tabletten.

Dit zou dan wereldwijd de jaarlijks benodigde hoeveelheid MDMA zijn. Hierna wordt wederom uitgegaan van het gegeven dat 38,5% van de wereldwijde inbeslagnemingen van XTC uit Nederland afkomstig is.⁷⁵ Uitgaande van de hierboven genoemde twee geschatte waarden (106 tot 272 miljoen en 110 tot 282 miljoen XTC tabletten), komt dat neer op een totaal van 41 tot 105 miljoen XTC tabletten, uitgaande van 3% in beslagname, of 42 miljoen tot 109 miljoen XTC tabletten die elk jaar in Nederland geproduceerd zouden worden.

Uitgaande van de ruimste marges, wordt er volgens deze schatting jaarlijks dus tussen de 41 miljoen en 109 miljoen XTC tabletten geproduceerd in Nederland.

3. De derde berekeningsmethode gaat uit van het totale aantal in beslag genomen XTC tabletten uit Nederland. Volgens schattingen van de UNODC wordt wereldwijd 3% tot 7% van alle geproduceerde XTC tabletten in beslag genomen. Bij het ESDP/FIET wordt, met alle beperkingen van dien, bijgehouden hoeveel synthetische drugs uit Nederland wereldwijd in beslag wordt genomen. Het gaat dan om alle tabletten die in beslag worden genomen in Nederland en alle tabletten die in beslag worden genomen in het buitenland met een duidelijke relatie naar Nederland. Uitgaande van de hoeveelheid in beslag genomen XTC tabletten in of gerelateerd aan Nederland in de afgelopen jaren ontstaat het volgende beeld.

⁷⁵ Kanttekening bij de 38,5% van alle inbeslagnemingen uit Nederland is dat hierbij Nederland nog zou kunnen dienen als doorvoerland. Hier zijn echter geen aanwijzingen voor. Er mag aangenomen worden dat alle XTC pillen die vanuit Nederland gesmokkeld worden ook daar geproduceerd zijn. Tevens wordt altijd een hoeveelheid geproduceerde tabletten in beslag genomen, maar ook die zijn niet meegerekend in dit voorbeeld.

Tabel 10

Hoeveelheid in Nederland geproduceerde MDMA					
Geschatte productie van MDMA in Nederland (x 1 miljoen) ¹⁷					
	2006	2007	2008	2009	2010
In beslag genomen tabletten uit Nederland ¹⁸	22,4	40,3	4,6	0,9	2,1
Totale geschatte productie in Nederland bij 3% ibn	746	1343	153	30	70
Totale geschatte productie in Nederland bij 7% ibn	320	576	66	13	30

Door de enorme verschillen in cijfers valt geen gemiddelde aan te geven. Drie verschillende schattingen laten een zeer gevarieerd beeld zien van de geschatte totale omvang van de XTC productie in Nederland: 92-175 miljoen tabletten, 41-109 miljoen tabletten en 13-1343 miljoen tabletten per jaar. Opvallend om te zien is dat de geschatte totale hoeveelheid geproduceerde XTC tabletten in de 'dip'-jaren 2008-2010 nog steeds tussen de 13 en 153 miljoen tabletten per jaar ligt.

Amfetamine

Volgens de UNODC (2009:115) bedraagt de totale wereldwijde productie van amfetaminen tussen de 230 en 640 ton. Het gaat dan om zowel amfetamine als methamfetamine. Nederland wordt door autoriteiten in Europa het vaakst genoemd als bronland van in beslag genomen amfetamine, gevolgd door Polen. Hierbij worden echter geen cijfers genoemd. Voor het berekenen van de geschatte omvang van in Nederland geproduceerde amfetamine, zal daarom gebruik gemaakt worden van de geschatte omvang van in beslag nemingen van XTC. De UNODC schat dat van alle XTC wereldwijd 3-7% in beslag wordt genomen (UNODC, 2010:105-106). Stel dat deze cijfers voor amfetamine min of meer gelijk liggen, dan komen we tot een volgend beeld. In tabel 11 is weergegeven hoeveel Nederlandse amfetamine jaarlijks in beslag wordt genomen en wordt dit afgezet tegen de genoemde percentages van 3-7%. De geschatte omvang van de totale productie van amfetamine in Nederland ligt in de jaren 2008 tot 2010 tussen de 32.543 en 133.800 kilo per jaar.

⁷⁶ Inclusief in beslag genomen MDMA poeder en olie, omgerekend naar aantallen tabletten.

⁷⁷ KLPD, 2011a.

Tabel 11

Hoeveelheid in Nederland geproduceerde amfetamine			
Geschatte productie van amfetamine in Nederland in kilo's			
	2008	2009	2010
In beslag genomen amfetamine uit Nederland ¹⁹	4014	3867	2278
Totale geschatte productie in Nederland bij 3% ibn	133.800	128.900	75.933
Totale geschatte productie in Nederland bij 7% ibn	57.343	55.243	32.543

3.3 Productie van synthetische drugs in het buitenland

In voorgaande jaren werd regelmatig melding gemaakt van de opkomst van productie van synthetische drugs in andere werelddelen, zoals Canada en Australië (KLPD, 2008a), wat mogelijk zou kunnen leiden tot een afname van de omvang van XTC-productie in Nederland. Vooral in Canada is sinds 2008 een duidelijke toename zichtbaar van de productie van XTC, met name bestemd voor afzet naar gebruikersmarkten in Noord-Amerika en enkele Aziatische landen (INCB, 2010). In het World Drug Report van 2011 (UNODC, 2011b) wordt vermeld dat Canada in 2009 twaalf MDMA productieplaatsen heeft ontmanteld en 23 methamfetamineproductieplaatsen. In Nederland werden in datzelfde jaar slechts één MDMA lab, tien amfetaminelabs en vier methamfetamine-labs aangetroffen. De meest recente informatie is dat in Canada, net als in Nederland enige tijd geleden, momenteel sprake is van schaarste aan precursoren, wat lijkt te leiden tot een afname van productie en smokkel van MDMA en methamfetamine. In plaats daarvan lijken criminele organisaties in toenemende mate betrokken bij smokkel en productie van zogenaamde MDMA-mimics⁷⁹ en andere synthetische drugs, zoals ketamine en GHB.

In Australië werden in 2009 negentien XTC-labs ontmanteld. In de periode 2009-2010 is het aantal ontmantelde labs in Australië toegenomen met 55% naar 694 labs. Uit rapportages blijkt niet altijd of het gaat om *kitchenlabs* of commerciële productieplaatsen en welke soort synthetische drugs geproduceerd werd. In de meeste gevallen lijkt het te gaan om kleinschalige methamfetamine-labs. De INCB schrijft in haar jaarverslag van 2010 dat hoewel productie van MDMA in Australië blijft bestaan, de hoeveelheid in beslag genomen MDMA en PMK afneemt.

⁷⁸ KLPD, 2011a. Waarbij amfetaminepasta en -olie is omgerekend naar droge amfetaminepoeder

⁷⁹ Een term die internationaal gebruikt wordt voor tabletten met een andere werkzame stof dan MDMA, maar met dezelfde uiterlijke kenmerken als XTC en als zodanig worden verkocht.

3.4 Prijzen en opbrengst

3.4.1 Prijzen van precursoren

De prijzen van precursoren zijn moeilijk te duiden. Niet alleen zijn in de afgelopen periode vele nieuwe grondstoffen op de markt gekomen, criminele organisaties werken ook vaak op basis van de eerder genoemde 50-50% deal, leveren op afbetaling of hanteren alternatieve betaalwijzen. De waarde van precursoren is hierdoor niet altijd één op één in geld uit te drukken.

Een duidelijke ontwikkeling in de periode 2008-2010 is de stijgende prijs van PMK, veroorzaakt door de schaarste van deze precursor. Rond 2008 kostte een liter PMK in het criminele milieu in Nederland nog rond de vijftienhonderd euro, in 2010 is deze prijs opgelopen tot ver boven de tweeduizend euro. De prijs van een liter BMK is in de gehele onderzoeksperiode redelijk stabiel gebleven, met prijzen tussen de achthonderd en duizend euro per liter, met een gemiddelde van € 813,- per liter in 2010 (NPA, 2010). Van efedrine, een precursor voor onder andere methamfetamine, werden in een onderzoek prijzen genoemd tussen de € 1750,- en € 2250,- per kilo, terwijl een kilo ergotamine, een precursor voor onder andere LSD, op internet werd aangeboden voor € 20.000,-.

Bovenstaande prijzen worden verzameld op basis van onderzoeksinformatie, zoals afgeluisterde gesprekken, verhoren of aangetroffen documenten, informatie van de CIE of buitenlandse opsporingsdiensten. Voor alle genoemde prijzen geldt dat het gaat om de illegale prijs op groot- of tussenhandelniveau in het Nederlandse criminele milieu.

Voor GBL geldt dat het gaat om een niet-gecontroleerde stof, althans in Nederland. De stof is vrij en onbeperkt te kopen en te verhandelen. Uit het eerder aangehaalde onderzoek van Veenker (2011) bleek dat de (legale) inkoopprijs van een liter GBL in 2010 rond de vier euro per liter lag, terwijl een liter GBL ten behoeve van illegaal gebruik in 2010 tussen de zestig en vijf en zeventig lag (ibid:32). Het gaat dan om de prijs van GBL die via één van de vele Nederlandse websites werd verkocht als zijnde schoonmaakmiddel, velgenreiniger, verfverwijderaar, etc.

Op het gebied van de nieuwe groep pre-precursoren en gemaskeerde precursoren is nog minder bekend over prijzen in het criminele milieu. In een FIOD onderzoek werden documenten aangetroffen waaruit zou kunnen worden afgeleid dat de inkoopprijs van PMK-glycidaat negen euro per kilo is. Het gaat dan om de prijs die Nederlandse criminelen betalen aan Chinese leveranciers.

Voor de conversie van PMK-glycidaat naar vloeibare PMK zijn enkele legale, vrij gangbare chemicaliën nodig, die niet veel kosten. De kostprijs van een liter PMK bedraagt op deze manier hooguit enkele tientallen euro's. Afgezet tegen de prijs van ruim tweeduizend euro voor een liter PMK in 2010, betekent dit een gigantische prijsdaling. Als deze berekening klopt, zou dit kunnen leiden tot een sterke daling van de kostprijs van een kilo MDMA. Hetzelfde geldt voor de pre-precursor APAAN. Uit onderzoeksinformatie van de FIOD blijkt dat een kilo APAAN mogelijk vijftig euro kost. Voor die prijs wordt de stof vanuit China in Nederland 'aan huis' bezorgd. Verder is alleen wat zwavelzuur nodig, dat enkele euro's per liter kost, en wat hardware, zoals plastic vaten. De kostprijs van een liter BMK vanuit APAAN komt zo uit op nog geen honderd euro per liter. Afgezet tegen de gangbare prijs van een liter BMK van rond de negenhonderd euro, betekent dit een sterke prijsdaling. De komende jaren zal moeten blijken wat de gevolgen voor de synthetische drugsmarkt zijn van dergelijke prijsontwikkelingen.

3.4.2 Prijzen van synthetische drugs

Het bijhouden van prijzen van verdovende middelen is niet eenvoudig. Er zijn talloze bronnen en plaatsen waar informatie is te vinden en niet altijd is duidelijk hoe betrouwbaar deze data zijn. Daarnaast spelen zaken als zuiverheid, kwaliteit en verschijningsvorm van de betreffende verdovende middelen een grote rol bij de prijs daarvan. In Nederland worden prijzen in principe bijgehouden in de Applicatie Landelijke Drugsprijzen (ALD) van de Nederlandse Politieacademie (NPA). Ook het NND speelt hierin een belangrijke rol. Voorwaarde voor een goed overzicht van landelijke drugsprijzen is echter wel dat er goede aanlevering van data plaatsvindt. Prijzen van synthetische drugs worden ook bijgehouden door het ESDP/FIET. De laatste jaren is dit echter niet consequent gebeurd, waardoor alleen van het jaar 2010 prijzen bekend zijn.

Prijzen van synthetische drugs in Nederland

De beperkte informatie die over prijzen van synthetische drugs bekend is, laat zien dat drugsprijzen in de onderzoeksperiode over het algemeen niet noemenswaardig zijn veranderd. De groothandelsprijs van XTC-tabletten in Nederland is in de onderzoeksperiode mogelijk tijdelijk licht gestegen. Normaliter kost een XTC tablet 'af-lab' tussen de € 0,35 en € 0,50. In de onderzoeksperiode zijn ook prijzen van € 0,75 per tablet genoemd. Dit zou te maken hebben met de schaarste aan PMK en MDMA in die periode. De meest recente cijfers geven aan dat de verkoopprijs 'af-lab' weer iets daalt, richting de € 0,50 per tablet. Logischerwijs zou dit ook effect moeten hebben op prijzen in de verdere keten,

maar de straatprijzen van XTC in Nederland zijn in de onderzoeksperiode niet significant gestegen, deze liggen nog steeds tussen de € 2,50 en € 5,- per tablet, met een gemiddelde van € 2,94 euro per tablet (NPA, 2010). Een kilo MDMA tabletten kost rond de € 2250,- en een kilo MDMA in poedervorm rond de € 7000,-.

Voor amfetamine geldt ook dat de prijzen, zowel op groothandels- als detailhandelniveau, in de onderzoeksperiode niet veel verschillen van voorgaande jaren. De prijs van amfetaminebase⁸⁰ ligt tussen de € 1850,- en € 2500,-, met een gemiddelde van € 2400,- (NPA, 2010). Voor een kilo amfetaminepasta wordt op groothandelniveau ongeveer tussen de € 1000,- en € 1200,- betaald en voor een kilo droge amfetaminepoeder tussen de € 1250,- en € 1750,-. Detailhandelsprijzen voor amfetamine liggen al jaren tussen de vijf en tien euro per gram, met in 2010 een gemiddelde prijs van € 6,56 (NPA, 2010).

De prijzen van LSD in Nederland liggen tussen de vijf en twaalf euro per dosis, afhankelijk van de hoeveelheid afname. Van ketamine zijn niet veel meldingen bekend over prijzen, maar, hoewel op Nederlandse internetsites ketamine wordt aangeboden voor € 35,- per gram, kost een gram ketamine in 2010 gemiddeld rond de € 10,- (ibid). Mephedrone kostte in Nederland in 2010 op groothandelniveau rond de € 2250,- per kilo en op detailhandelniveau tussen de € 12,50 en € 20,- per gram.

Voor GHB wordt in Nederland een prijs betaald van tussen de € 20,- en € 180,- per liter, met een gemiddelde van € 140,- (ibid).

Prijzen in het buitenland

Voor criminele organisaties is het meeste te verdienen met de export van synthetische drugs, aangezien de prijzen in het buitenland over het algemeen aanzienlijk hoger liggen dan in Nederland. In Europese landen lagen straatprijzen voor amfetamine in 2009 tussen de € 8,- en € 42,-, met een meest gangbare prijs van € 10,- tot € 23,- per gram. Voor een gram methamfetamine wordt in Europa tussen de € 9,- en € 70,- betaald. De prijs van een XTC tablet in Europa varieert van € 3,- tot € 16,-, met een meest gangbare prijs tussen de € 4,- en € 9,-. Voor LSD geldt een prijsrange van € 4,- tot € 29,- per dosis, met een meest genoemde prijs van € 7,- tot € 11,- (EMCDDA, 2011a).

⁸⁰ Ruwe amfetamineolie die, na kristallisatie, amfetaminepasta oplevert. Een liter amfetaminebase levert ongeveer 1,6 kilo amfetaminepasta op en 1,2 kilo droge amfetaminepoeder.

Groothandelsprijzen van een kilo droge amfetaminepoeder zouden in Groot-Brittannië rond de zeventuizend euro liggen en in Scandinavië zelfs tussen de twaalf- en vijftienduizend euro. Voor een liter amfetaminebase zou in Europa vierduizend euro betaald worden.

Prijzen van drugs in België worden bijgehouden door de Centrale Dienst Drugs van de Belgische politie. In het jaar 2010 kostte een gram amfetamine in Vlaanderen ruim € 8,-, ketamine € 24,- per gram, mephedrone € 35,- per gram, GHB € 14,- per dosis (meestal vijf ml), LSD € 12,- per dosis en XTC € 3,40 per pil. Groothandelsprijzen van 2010 bedroegen € 3240,- voor een kilo amfetamine en € 360,- voor een liter GHB (CDD, 2011).

In Australië en Nieuw-Zeeland liggen prijzen voor synthetische drugs doorgaans vele malen hoger dan in andere werelddelen. In Australië kost één XTC pil tussen de 23,- en 35,- Australische dollar, omgerekend tussen de € 29,- en € 44,- (UNODC, 2011e:38). Deze prijs ligt ongeveer tienmaal hoger dan de straatprijs in Nederland en bijna honderdmaal hoger dan de productiekosten per pil in Nederland. Straatprijzen voor synthetische drugs in Nieuw-Zeeland in 2010-2011 bedroegen tussen de 30,- en 90,- Nieuw-Zeelandse dollar voor een MDMA-tablet (€ 16,- tot € 49,-), 120,- dollar (€ 62,-) voor een halve gram amfetaminepoeder, 450,- tot 1500,- dollar (€ 240,- tot € 800,-) voor een gram methamfetamine, met een meest voorkomende prijs van 800,- dollar per gram (€ 430,-), 150,- tot 220,- dollar (€ 78,- tot € 118,-) voor een gram ketamine, 25,- tot 40,- dollar (€ 14,- tot € 22,-) voor een dosis LSD en 30,- tot 70,- dollar (€ 16,- tot € 36,-) voor een tablet met mephedrone als werkzame stof. Voor GHB/GBL wordt in Nieuw-Zeeland 4000,- dollar (€ 2080,-) per liter betaald of 10,- dollar (€ 5,-) per milliliter (ongeveer 50,- dollar/€ 26,- per gebruikersdosis van vijf milliliter) (NDIB, 2010 & 2011).

De prijs voor een gram mephedrone ligt in Australië tussen de 15,- en 100,- Australische dollar per gram (€ 12,- tot € 80,-). Voor een pil/capsule met mephedrone wordt tussen de 11,- en 40,- Australische dollar betaald (€ 9,- tot € 32,-). Aangezien mephedrone vaak wordt verkocht als 'ecstasy', verwijzen deze bedragen waarschijnlijk (tevens) naar prijzen van XTC in Australië. In de Verenigde Staten zijn prijzen bekend van mephedrone van 40,- dollar voor 1,5 gram of 55,- dollar voor 3 gram (€ 30,- tot € 40,-).

Voor een gram synthetische cannabinoïden wordt in Europa vermoedelijk rond de tien euro betaald.

3.4.3 Omzet en opbrengst van synthetische drugshandel

Op basis van schatting over de omvang van de productie in Nederland kan een schatting gemaakt worden van de totale opbrengst. Daarvoor wordt dezelfde formule gebruikt als in de CBA georganiseerde hennepsteelt (KLPD, 2010a:76):

$F = (O-I) \times P$, waarbij:

F = is de financiële opbrengst

O = opbrengst in aantallen geproduceerde XTC tabletten

I = aantallen in beslag genomen XTC tabletten (hierbij wordt uitgegaan van de UNODC schatting van 3% tot 7% inbeslagname).⁸¹

P = gemiddelde groothandelsprijs per XTC tablet. In deze berekening wordt hiervoor de ondergrens van € 0,35 gehanteerd.

De financiële opbrengsten worden in tabel 12 toegevoegd en laten het volgende beeld zien.

Tabel 12

Opbrengst MDMA productie in Nederland					
Opbrengst MDMA productie in Nederland (x 1 miljoen in euro's) ⁸²					
	2006	2007	2008	2009	2010
In beslag genomen tabletten	22,4	40,3	4,6	0,9	2,1
Totale geschatte productie in Nederland bij 3% ibn	746	1343	153	30	70
Totale geschatte financiële opbrengst bij 3% ibn	253,-	456,-	52,-	10,-	24,-
Totale geschatte productie in Nederland bij 7% ibn	320	576	66	13	30
Totale geschatte financiële opbrengst bij 7% ibn	104,-	187,-	21,-	4,2,-	10,-

Bovenstaande financiële opbrengsten gelden voor de producenten in Nederland. In werkelijkheid wordt het meeste geld verdiend aan de grootschalige export van XTC. De groothandelsprijs in bijvoorbeeld Australië lag in 2007 op € 3,50 per XTC tablet (KLPD, 2008a:93). Dat is tienmaal hoger in dan in Nederland.

⁸¹ Hierbij wordt er vanuit gegaan dat de tabletten die in beslag worden genomen geen winst opleveren voor Nederlandse producenten. Hoe in werkelijkheid dergelijke risico's gedeeld worden tussen producenten en afnemers verschilt per casus.

⁸² Inclusief in beslag genomen MDMA-poeder en -olie, omgerekend naar aantallen tabletten.

Nederlandse criminele organisaties hebben zich gespecialiseerd in de groot-schalige export van XTC tabletten en de verkoop daarvan aan groothandelaren in afzetlanden. De cijfers over financiële opbrengsten die in tabel 12 staan vermeld, zouden dus met een veelvoud vermenigvuldigd moeten worden (afhankelijk van het afzetland) om een reëel beeld te krijgen van de financiële opbrengsten voor Nederlandse criminele organisaties.

Eenzelfde berekening voor de opbrengst van amfetamineproductie geeft het volgende beeld. Hierbij is uitgegaan van een gemiddelde groothandelsprijs van een kilo droge amfetaminepoeder van vijftienhonderd euro per kilo. In de jaren 2008-2010 ligt de geschatte opbrengst van amfetamineproductie in Nederland tussen de drie en vijftig en tweehonderd miljoen euro.

Tabel 13

Opbrengst amfetamineproductie in Nederland			
Opbrengst amfetamineproductie in Nederland (x 1 miljoen in euro's)			
	2008	2009	2010
In beslag genomen amfetamine uit Nederland ²¹	4014 kg	3867 kg	2278 kg
Totale geschatte productie in Nederland bij 3% ibn	133.800 kg	128.900 kg	75.933 kg
Totale geschatte financiële opbrengst bij 3% ibn	200,-	193,-	114,-
Totale geschatte productie in Nederland bij 7% ibn	57.343 kg	55.243 kg	32.543 kg
Totale geschatte financiële opbrengst bij 7% ibn	86,-	83,-	53,-

⁸³ KLPD, 2011a. Waarbij in beslag genomen amfetaminepasta en -olie is omgerekend naar droge amfetaminepoeder.

4

Kenmerken van personen en CSV's

Dit hoofdstuk richt zich op de subjecten en samenwerkingsverbanden die betrokken zijn bij de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit.

Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de kenmerken van (rechts)personen respectievelijk criminele samenwerkingsverbanden die van (betrokkenheid bij) het plegen daarvan worden verdacht?

4.1 Natuurlijke personen en criminele samenwerkingsverbanden.

In de CBA (KLPD, 2008a) en CBA-monitor (KLPD, 2010c) wordt uitvoerig ingegaan op kenmerken van personen die in Nederland betrokken zijn bij de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit. Aangezien het aandachtsgebied al jarenlang bestaat en uitvoerig wordt bestudeerd en gemonitord sinds de oprichting van de toenmalige USD en XTC-teams, bestaat er een groot inzicht in de betrokken personen en netwerken. De huidige Top-X subjecten zijn personen die grotendeels al jaren meedraaien in de top van de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit en in bijna alle gevallen grootschalige productie en export financieren en organiseren. In veel gevallen gaat het om personen die oorspronkelijk afkomstig zijn uit de woonwagengemeenschap in Zuid-Nederland. In de huidige onderzoeksperiode is op dit gebied niet veel veranderd. Grotendeels gaat het nog steeds om dezelfde personen die betrokken zijn bij georganiseerde synthetische drugscriminaliteit. Dit geldt vooral voor financiers en organisatoren (de level 3+ misdaadondernemers) en dienstverleners zoals hardwareproducenten en laboranten. In de bestudeerde opsporingsonderzoeken en de weekly's worden vooral bekende personen genoemd als verdachten of betrokkenen op de achtergrond. Enerzijds is dit te verklaren door het feit dat de DNR zich richt op de bestrijding van level 3+ criminaliteit en –misdaadondernemers. Zodoende zijn het automatisch deze personen die in opsporingsonderzoeken als verdachte naar voren komen. Anderzijds, niet alle opsporingsonderzoeken komen tot stand op basis van grondige analyses en weegmomenten binnen de DNR. In de weekly's komen tal van voorbeelden voorbij van onderzoeken uit de regio's en het buitenland, onderzoeken die tot stand komen door bijvoorbeeld toevallige ontdekkingen en inbeslagnemingen of op basis van meldingen van verdachte

transacties van chemicaliën. In veel van deze gevallen blijken vaak toch dezelfde personen en hun entourage voor te komen. Een mooi voorbeeld hiervan is een onderzoek in Drenthe naar aanleiding van het aantreffen van een grootschalig MDMA-lab. Het gegeven dat in deze regio een productieplaats werd aangetroffen is redelijk uniek, echter, één van de laboranten die op heterdaad werd aangehouden bleek een oude bekende uit de synthetische drugswereld en afkomstig uit Noord-Brabant. Naast CSV's uit Zuid-Nederland zijn ook enkele dadergroepen uit de Randstad actief op het gebied van synthetische drugscriminaliteit.

Een ontwikkeling die in feite al jaren voorkomt, is de verwevenheid van CSV's bij verschillende vormen van criminaliteit. Dat komt vooral door de kenmerken van betrokkenen bij level 3+ criminaliteit: succesvolle misdaadondernemers in de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit financieren internationale drugslijnen, knopen logistieke netwerken aan elkaar, zoeken de juiste uitvoerders en schermen hun zaken af door zoveel mogelijk tussenlagen te creëren. Hun reputatie is gebaseerd op vertrouwen, historisch succes, afschermingstactieken, geweldgebruik en het bezitten van bruikbare relaties. Doordat zij criminele trajecten organiseren en financieren, en beschikken over grote internationale netwerken en benodigde kennis en expertise, blijft hun betrokkenheid niet beperkt tot synthetische drugscriminaliteit. Vooral de verwevenheid tussen georganiseerde criminaliteit op het gebied van synthetische drugs en cocaïne lijkt de laatste tijd sterker te worden. In nagenoeg alle recente onderzoeken van enige omvang, zoals *Windows*, *Morgenstond*, *Meteoor*, *Glacier* en *Tuna* blijken belangrijke misdaadondernemers, die van oudsher vooral actief waren op het gebied van synthetische drugs, betrokken bij grootschalige invoer van en handel in cocaïne. Hierbij is geen duidelijk onderscheid te maken tussen hoofd- en nevenactiviteiten. Beide soorten criminele activiteiten worden naast elkaar uitgevoerd en verschillende criminele trajecten lopen gelijktijdig en door elkaar. Naast synthetische drugs en cocaïne, zijn veel CSV's ook betrokken bij productie van of handel in hennep en/of hash. Bij deze vorm van criminaliteit lijkt echter wel sprake van duidelijke nevenactiviteiten. In veel gevallen zijn misdaadondernemers hierbij niet zelf rechtstreeks betrokken, maar zijn het vooral hulpkrachten, dienstverleners of mensen uit het sociale netwerk van misdaadondernemers die zich op de hennep richten, mogelijk als relatief eenvoudige bijverdienste. Daarnaast wordt hennep mogelijk ook gebruikt als 'opstapje' voor volwassen kinderen van misdaadondernemers, om zo het criminele vak te leren. In onderzoek *Glacier* lijkt de zoon van *Hendrik* verantwoordelijk voor het kweken en exporteren van hennep, waarschijnlijk onder beheer van zijn vader.

Naast bovenbeschreven groep oude bekenden in de synthetische drugswereld zijn er ook enkele veranderingen te benoemen die de afgelopen jaren optreden. In de eerste plaats lijkt de betrokkenheid toe te nemen van wat meer onervaren, over het algemeen jongere personen, die zelf (onderdelen van) het productieproces uitvoeren. Dit wordt mogelijk veroorzaakt door de verminderde beschikbaarheid van kwalitatief goede MDMA in afgelopen jaren. In onderzoek *Love* is de hoofdverdachte, *Erwin*, onbekend in de wereld van de georganiseerde synthetische drugs. *Erwin* is werkloos en al jarenlang frequent bezoeker van dancefeesten en gebruiker van diverse soorten synthetische drugs. Hij probeert voet aan de grond te krijgen in de synthetische drugswereld en begeeft zich op internet als aanbieder van tabletteermachines, precursoren en synthetische drugs. Tevens pleegt hij voorbereidingshandelingen voor de productie van methamfetamine. Onderzoek *Love* leidt uiteindelijk tot het aantreffen van een kleinschalige tabletteerplaats van MDMA tabletten, waar relatief onervaren individuen zich bezighouden met de productie van uitzonderlijk zware XTC tabletten met een hoeveelheid werkzame stof van 180 mg MDMA per tablet. De productiecapaciteit van dit samenwerkingsverband lijkt dermate beperkt dat de tabletten waarschijnlijk niet bestemd zijn voor de export, maar voor verkoop in beperkte kring in Nederland. In een ander onderzoek in Noord-Brabant werden enkele jongeren aangehouden die op internet een tabletteermachine hadden aangeschaft en via-via een kilo MDMA-poeder hadden weten te bemachtigen. Bij één van de ouders thuis produceerden zij hiermee uiteindelijk enkele duizenden MDMA tabletten voor de verkoop op school en in vriendenkring. Omdat het hier mogelijk om een uitzondering gaat, uit noodzaak geboren vanwege verminderde beschikbaarheid van MDMA, zal deze trend zich mogelijk keren, nu de grootschalige MDMA productie in de loop van 2011 weer een herstel laat zien.

In de tweede plaats lijkt de rol van (leden van) zogenaamde 1% motorclubs bij de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit toegenomen. Vooral de Satudarah MC haalt de laatste tijd vaak het nieuws in relatie tot criminele activiteiten op dit gebied, waarbij telkens door politie en justitie wordt benadrukt dat het niet gaat om de gehele motorclub die gezien wordt als criminele organisatie, maar dat het gaat om de vervolging van criminele activiteiten van enkele individuele leden. Feit is wel dat bij het chapter South-Side van deze motorclub diverse leden zijn aangesloten die al jarenlang bekend zijn op het gebied van synthetische drugscriminaliteit. Uit onderzoek blijkt dat dit chapter zich zou bedienen van 'eigen' laboranten, die voor hen synthetische drugs van goede kwaliteit kunnen produceren, bestemd voor de export. Van enkele amfetamineproductieplaatsen die de afgelopen jaren zijn aangetroffen wordt vermoed dat deze te relateren zijn aan leden van dit chapter of hun

laboranten. In een ander onderzoek werd een bestuurslid van het chapter South-Side aangehouden, onder andere op verdenking van betrokkenheid bij de export van MDMA tabletten naar Azië. De Satudarah MC is zeker niet de enige 1% MC die in verband gebracht wordt met synthetische drugshandel. Regelmatig komt informatie naar voren over betrokkenheid van bijvoorbeeld Hells Angels bij de grootschalige export van partijen synthetische drugs, voornamelijk naar Groot-Brittannië en Scandinavische landen. Hierbij zijn vaak Hells Angels in bestemmingslanden betrokken als afnemers van deze partijen.

In de CBA monitor in 2009 wordt melding gemaakt van de toenemende rol van veelal jonge Marokkanen bij synthetische drugsriminaliteit. In diverse onderzoeken zag men destijds dat Marokkaanse nieuwkomers delen van het productieproces begonnen te beheersen, zoals de aanvoer van chemicaliën vanuit België. In onderzoek *Vederlicht* werd een nagenoeg volledig Marokkaans CSV opgepakt dat het hele criminele bedrijfsproces beheerste, van de aanvoer van grondstoffen tot de productie en de afzet van eindproducten. In de meer recente opsporingsonderzoeken komen individuen met een Marokkaanse achtergrond niet (meer) zo prominent naar voren. De vraag is of deze waarneming destijds een tijdelijke of mogelijk eenmalige ontwikkeling weergaf. De komende jaren zal duidelijk worden hoe dit gegeven zich verder zal ontwikkelen.

Tevens lijkt de rol van Litouwers bij het criminele bedrijfsproces toe te nemen. In voorgaande jaren waren Litouwers vooral actief als tussenpersonen tussen Rusland en West-Europa op het gebied van de smokkel van BMK. Tegenwoordig zijn er meer signalen van Litouwers die in Nederland actief zijn, bijvoorbeeld met de productie van BMK, de levering daarvan aan Nederlandse criminele groeperingen en de export van eindproducten vanuit Nederland naar afzetlanden. Wellicht dat sprake is van ruilhandel waarbij BMK naar Nederland wordt gesmokkeld en wordt geruild tegen kant-en-klare amfetamine.

Tenslotte lijkt ook de rol van Polen toe te nemen. Niet alleen raken zij in toenemende mate betrokken bij de levering van chemicaliën aan Nederlandse CSV's, ook zijn enkele informatieberichten ontvangen uit Polen die spreken over mogelijke betrokkenheid van Poolse onderdanen bij amfetamineproductieplaatsen in Nederland en zijn de laatste jaren enkele malen Polen aangehouden in Nederland of in het buitenland waarbij aanzienlijke hoeveelheden amfetamine werden gesmokkeld.

4.2 Rechtspersonen

Op het gebied van betrokken rechtspersonen hebben zich de laatste jaren weinig ontwikkelingen voorgedaan. De kenmerken van betrokken rechtspersonen zijn uitvoerig beschreven in de vorige CBA en de CBA-monitor en deze zijn niet wezenlijk veranderd.

Het gebruik van rechtspersonen ten behoeve van criminele activiteiten is door de onderzoeksgroep Fijnaut verdeeld in vier verschillende functies (PEO, 1996):

De **faciliterende** functie (legale bedrijven kunnen worden gebruikt in faciliterende zin).

De **witwasfunctie** (legale bedrijfsactiviteiten, de geldstromen en het papierwerk bieden de mogelijkheid een legale bron aan te wenden voor illegaal verkregen vermogen).

De **legitimerende** functie (legale bedrijven bieden een façade voor illegale activiteiten).

De **spenderende** functie (legale bedrijven bieden de mogelijkheid om de revenuen van criminele activiteiten te spenderen).

Inderdaad worden deze vier functies regelmatig aangetroffen in de bestudeerde onderzoeken. Er is echter vaak sprake van overlap tussen de verschillende functies en het begrip 'legaal bedrijf' kan in de praktijk tot verwarring leiden. Daarom wordt in deze CBA gebruik gemaakt van een andere onderverdeling. Uit de bestudeerde onderzoeken blijkt dat het gebruik van rechtspersonen door CSV's kan worden onderverdeeld in de volgende drie categorieën. Ten eerste het gebruik van 'criminele' rechtspersonen ten behoeve van het uitvoeren van het primaire criminele bedrijfsproces. Denk bijvoorbeeld aan het opzetten van dekmantelfirma's die gebruikt worden voor het huren van productie- en opslaglocaties en het transporteren van verdovende middelen. Ten tweede het misbruik van legale rechtspersonen door CSV's ten behoeve van het criminele bedrijfsproces. Dit wordt ook wel *identity hijacking* genoemd. CSV's gebruiken in dat geval de naam van bestaande bonafide bedrijven om illegale goederen te bestellen en te vervoeren, zonder dat deze bedrijven hiervan op de hoogte zijn. Het is opmerkelijk hoe eenvoudig dit in de praktijk is. Ten derde spelen rechtspersonen een essentiële rol bij het verhullen en witwassen van criminele winsten.

Tot de eerste categorie worden ook de zogenaamde *grey market traders* gerekend. Dit zijn (op het eerste oog) legale bedrijven die willens en wetens

facilitair zijn aan CSV's. Een mooi voorbeeld hiervan is *ChemALL*⁸⁴, een bedrijf dat vanaf 2007 naar voren komt in onderzoeken door voor verschillende CSV's partijen benodigde grondstoffen en chemicaliën te bestellen bij groothandelaren. Hierbij wordt vaak gewerkt op de grens van het toelaatbare of daaroverheen. Soms worden gecontroleerde chemicaliën besteld en geleverd zonder vergunning of eindgebruikersverklaring of worden verdachte transacties niet gemeld. *ChemALL* verwijdert zelfs etiketten van bepaalde verpakkingen, zodat deze niet herleid kunnen worden naar dit bedrijf. Regelmatig worden chemicaliën aangetroffen in productie- of opslaglocaties die geleverd blijken te zijn door *ChemALL*. De laatste jaren wordt het bedrijf veelvuldig in verband gebracht met pre-precursoren. In 2011 is uit een onderzoek van de FIOD gebleken dat *ChemALL* in 2011 diverse malen partijen APAAN geleverd heeft gekregen afkomstig uit China en door *ChemALL* besteld bij een Duitse firma. Deze partijen zijn waarschijnlijk zonder uitzondering in het criminele milieu beland. Naar aanleiding hiervan worden strafrechtelijke en bestuursrechtelijke maatregelen tegen de eigenaren van dit bedrijf genomen.

In enkele bestudeerde onderzoeken komt naar voren dat constructies van rechtspersonen steeds complexer en professioneler worden. In onderzoek *Pluto* bijvoorbeeld, bleek de hoofdverdachte een zeer complexe bedrijvenstructuur te bezitten, teneinde zijn illegale winsten wit te wassen en wereldwijd te investeren in onder andere onroerend goed. In sommige gevallen lijkt sprake van een overlap en worden dekmantelfirma's zowel gebruikt voor het primaire criminele bedrijfsproces als voor financiële doeleinden. Het inzicht in deze materie is in het merendeel van de bestudeerde dossiers niet specifiek onderwerp van onderzoek geweest en vaak blijft dan ook onduidelijk hoe de vork precies in de steel zit. In onderzoek *Windows* bijvoorbeeld, vermoedde het onderzoeksteam dat het visverwerkingsbedrijf van de hoofdverdachte en zijn houthandel in Suriname werden gebruikt voor de import van voornamelijk cocaïne en dat hij zijn horeca imperium gebruikte om illegale winsten wit te wassen, maar zelfs na lang onderzoek kon hiervan slechts het witwassen via één horecazaak concreet worden gemaakt en in het dossier worden opgenomen. De horeca komt vaker in onderzoeken naar voren, met name als investering voor misdaadondernemers. Naast de hoofdverdachte in *Windows*, die in het bezit van diverse grand-café's, strandpaviljoens en restaurants, probeerden in onderzoek *Wortel* twee hoofdverdachten een horeca-zaak op Curacao te kopen, waarbij zij een deel van de aankoopsom met zwart geld wilden betalen. Ook in andere onderzoeken blijken misdaadondernemers in het bezit van café's, restaurants en hotels in binnen- en

⁸⁴ Fictieve naam.

buitenland. Mogelijk is de horeca een gewilde bedrijfstak voor criminelen vanwege de mogelijkheden van het witwassen van crimineel vermogen.

De autobranche verdient ook speciale vermelding in deze paragraaf, aangezien deze bedrijfstak in veel dossiers naar voren komt. Dit heeft verschillende oorzaken. Ten eerste zijn, zoals hierboven beschreven, veel van de misdaad-ondernemers in de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit oorspronkelijk afkomstig uit de woonwagengemeenschap. Deze gemeenschap is van oudsher sterk betrokken bij de autobranche, zoals de in- en verkoop van al dan niet gestolen auto's, de handel in onderdelen en het runnen van garagebedrijven. Deze historische relatie tussen de woonwagengemeenschap en de autobranche is nog altijd aanwezig. In verschillende onderzoeken hebben misdaadondernemers uit de woonwagengemeenschap of mensen uit hun sociale netwerk een eigen autobedrijf.

Ten tweede biedt de autobranche uitstekende faciliterende elementen. Autobedrijven worden binnen bestudeerde dossiers gebruikt voor het inrichten van productie- en opslaglocaties, als afgeschermd ontmoetingslocatie en als leverancier van auto's. CSV's gebruiken autobedrijven om in dure, niet op naam gestelde auto's te kunnen rijden en deze vaak te kunnen wisselen, om zo het effect van eventuele opsporingsactiviteiten, zoals het plaatsen van een peilbaken, te frustreren. Het auto-inbouwcentrum uit Tilburg dat afscherming en contrastrategieën voor misdaadondernemers faciliteert (zie paragraaf 2.7), speelt in vier bestudeerde dossiers een belangrijke rol.

Ten derde is de autobranche bij uitstek geschikt voor witwassen, omdat het contant betalen van grote sommen geld in deze branche niet ongewoon is. criminele inkomsten kunnen via autobedrijven relatief eenvoudig worden witgewassen. In onderzoek *Pluto* gebruikte een misdaadondernemer een bedrijf dat gespecialiseerd was in de in- en verkoop van gebruikte vrachtauto's. De administratie van dit bedrijf klopte op het eerste gezicht perfect; mappen vol facturen met alle informatie over de verhandelde vrachtwagens, inclusief chassisnummers. Bij nader onderzoek bleken de chassisnummers toe te behoren aan talloze willekeurige vrachtwagens uit heel Europa, waaronder bijvoorbeeld een vuilniswagen in Berlijn, die nooit door dit bedrijf verhandeld waren. Een groot deel van de administratie bleek te bestaan uit nep-facturen, voor transacties die nooit hadden plaatsgevonden. Op deze manier is in een periode van jaren waarschijnlijk enkele miljoenen witgewassen.

Ten vierde bestaat, zoals al eerder beschreven, het vermoeden dat auto's, net als horloges, door criminelen onderling worden gebruikt als betaalmiddel of als

garantiestelling. Exclusieve auto's kunnen een grote waarde vertegenwoordigen en eigendomspapieren hiervan kunnen eenvoudig worden overgedragen van persoon op persoon. Het is voorgekomen dat 'criminele administraties' worden aangetroffen waaruit zou kunnen worden afgeleid dat men elkaar betaalt met dure auto's.

Bovenstaande bevindingen met betrekking tot de autobranche komen voor een groot deel overeen met bevindingen uit opsporingsonderzoeken naar georganiseerde criminaliteit in politieregio's Rotterdam-Rijnmond en Zuid-Holland-Zuid (RR/ZHZ, 2011).

5

Gevolgen voor de Nederlandse samenleving

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraag

Wat zijn de gevolgen van het criminele verschijnsel voor de Nederlandse samenleving?

De gevolgen van georganiseerde synthetische drugscriminaliteit zijn onder te verdelen in diverse aspecten. In dit hoofdstuk worden zowel de gevolgen voor de samenleving als de individuele gebruikers behandeld. De aanpak van XTC in Nederland is van oudsher voor een belangrijk deel voortgekomen uit internationale druk die gebaseerd was op de toenemende rol van Nederland als producerend en exporterend land. Ook in huidige beleidsdocumenten, zoals het strategiedocument en het tactische programma, wordt als belangrijke doelstelling het 'beperken van imagoschade' genoemd. Dat dit aspect nog steeds actueel is, komt ook voort uit het feit dat Nederland nog steeds een belangrijke rol speelt als productie- en exportland. Echter, imago en imagoschade zijn fenomenen die moeilijk te operationaliseren en meetbaar zijn. Daarom is ervoor gekozen om deze aspecten hier wel te benoemen, maar verder in dit hoofdstuk buiten beschouwing te laten.

5.1 Samenleving

De gevolgen van georganiseerde synthetische drugscriminaliteit voor de samenleving kan worden onderverdeeld in verschillende onderwerpen. In deze paragraaf worden achtereenvolgens behandeld: ondermijning, het milieu, kosten voor de samenleving, de gevolgen voor de internationale politie-samenwerking, gevaarstelling en openbare orde.

Ondermijning

De georganiseerde synthetische drugscriminaliteit heeft, net zoals andere vormen van zware en georganiseerde misdaad, verschillende nadelige effecten op een samenleving. Denk aan corruptie, vermenging van boven- en onderwereld, gebruik en witwassen van crimineel vermogen, misbruik van rechtspersonen, professionele afscherming en contra-strategieën. Om deze effecten te

beschrijven wordt tegenwoordig steeds meer de overkoepelende term 'ondermijning' gebruikt, waaronder wordt verstaan: *"het verzwakken of misbruiken van de structuur van onze maatschappij. Hierdoor worden haar sociaal-culturele, economische, politieke en democratische, technologische en ecologische fundamenteën, dan wel het stelsel dat haar beschermt, aangetast."* (OM/LP, 2011a:3). Het begrip ondermijning is lastig te meten, maar duidelijk is dat het fenomeen aanzienlijke schade kan toebrengen aan een samenleving. Denk alleen al aan het *"destabiliserende effect van het gebruik van rechts-personen binnen bepaalde branches en vanwege grote hoeveelheden geld die buiten bereik van opsporingsinstanties worden gebracht"* (RR/ZHZ, 2011:18).

Milieu

De effecten van synthetische drugsproductie op het milieu in Nederland zijn moeilijk meetbaar en zover bekend is daar ook nog geen poging toe gedaan. Wel is in het algemeen bekend dat illegale productie van synthetische drugs erg belastend is voor het milieu. Er wordt niet volgens enige normen of wet- en regelgeving gewerkt, productieapparatuur is illegaal vervaardigd en productie-locaties zijn vaak afgelegen en primitief. Bij de productie van synthetische drugs komt relatief veel afval vrij. Zoals in paragraaf 2.1.6 al beschreven, kan per kilo amfetamine (afhankelijk van gebruikte productiemethoden en hergebruik van grondstoffen) ongeveer zeven liter chemisch afval vrijkomen. Dit afval wordt meestal niet op de goede wijze verwerkt, maar illegaal gedumpt, geloosd of opgeslagen, met alle gevolgen van dien. Het aantal aangetroffen dumpingen van synthetische drugsafval ligt al enige jaren redelijk stabiel rond de vijfendertig per jaar. In de meeste gevallen gaat het om volle jerrycans of vaten, gevuld met chemisch afval van het productieproces. Zolang het afval in deze jerrycans of vaten blijft zitten en deze gecontroleerd worden afgevoerd en verwerkt, wordt het milieu niet overmatig belast. Er worden echter ook regelmatig productielocaties aangetroffen waarbij het chemisch afval rechtstreeks in het riool wordt geloosd. Dat is erg belastend voor het milieu. Er zijn ook voorbeelden van dumpingen waarbij het afval in de natuur wordt geloosd. Dit levert grote schade op voor het milieu. In die gevallen moet vaak een groot deel van de vervuilde grond worden afgegraven en gesaneerd, met alle kosten van dien.

Kosten

In de Nationale Drug Monitor van het Trimbos-instituut (2011) wordt een onderzoek van Moolenaar uit 2009 aangehaald. In zijn onderzoek maakt hij een schatting van de totale kosten voor de samenleving van delicten die samenhangen met de Opiumwet. Het gaat dan om preventie, opsporing en onderzoek,

vervolging, tenuitvoerlegging van sancties en ondersteuning van slachtoffers en daders. Een dergelijke schatting is natuurlijk zeer ruw en er kleven vele haken en ogen aan. Moolenaar komt tot een schatting van 523 miljoen euro in het jaar 2006. In de meest recente versie van Criminaliteit & Rechtshandhaving van het WODC (2011) wordt per delicttype berekend wat de kosten daarvan zijn voor de Nederlandse samenleving. Volgens het WODC werd in 2009 zevenhonderd miljoen euro (6% van de totale veiligheidskosten in Nederland) uitgegeven aan bestrijding van drugsdelicten. Hieronder vallen alle kosten die met dit type delicten samenhangen, zoals preventie, opsporing, vervolging en tenuitvoerlegging en dergelijke. De kosten van drugsgebruik liggen daarnaast waarschijnlijk vele malen hoger. In een onderzoek van Goossens et al. (2011) naar de maatschappelijke gevolgen van drugsverslaving, is diverse literatuur verzameld over onder andere de maatschappelijke kosten (zoals ziekteverzuim en productiviteitsverlies) van drugsverslaving. Verwervingscriminaliteit is direct bedoeld om drugsgebruik te bekostigen. Zeer actieve verslaafde veelplegers (volwassenen en jongvolwassenen) zijn verantwoordelijk voor een groot deel van deze vorm van criminaliteit (Goossens, 2011).

Ook het dumpen van afvalstoffen kost de samenleving veel geld. Niet alleen levert dit in veel gevallen onherstelbare milieuschade op, ook de verwerking van grond, bodemsanering en het verder verwerken van afval kost veel geld. De kosten voor het opruimen van een grote dumping kan oplopen tot enkele honderden duizenden euro's per geval.

Internationale politiesamenwerking

Doordat Nederland een belangrijk productie- en exportland is van synthetische drugs, komt het vaak voor dat bestrijdingspartners uit andere (afzet)landen hulp inroepen van de Nederlandse politie en justitie, bijvoorbeeld bij inbeslagnemingen van drugs afkomstig uit Nederland, maar ook bij informatie dat een mogelijke drugsmokkel op komst is. In deze gevallen wordt het Nederlandse opsporingsapparaat overmatig belast met politionele en justitiële rechtshulpverzoeken. Volgens het jaarverslag van het ESDP kwamen er in 2010 289 van dergelijke verzoeken binnen bij de Nederlandse politie. Daarnaast kan onbegrip ontstaan tussen politie en justitie in binnen- en buitenland, wanneer verzoeken omtrent nieuwe psychoactieve stoffen gericht aan Nederland niet adequaat of naar tevredenheid kunnen worden uitgevoerd, gezien de beperkte juridische mogelijkheden op dat vlak.

Gevaarzetting

Naast milieuschade en hoge maatschappelijke kosten, leidt georganiseerde synthetische drugsriminaliteit ook tot gevaarzetting voor burgers en hulpverleners. Niet alleen de opslag van gevaarlijke grondstoffen, illegale productie en het dumpen van afval, maar ook geweldplegingen en vuurwapengebruik kan leiden tot gevaarlijke situaties voor argeloze burgers en voor bijvoorbeeld brandweer en politie die ter plaatste komen op locaties waar opslag of productie plaatsvindt.

Een inwoner van Eindhoven met een eigen eenmanszaak op het gebied van chemicaliën, levert al jaren diverse benodigde chemicaliën aan drugsproducenten. Bij een controle in 2009 bleek dat hij grote hoeveelheden gevaarlijke chemicaliën in zijn garage opsloeg, midden in een woonwijk. De gemeente controleert sindsdien regelmatig de bedrijfsvoering van deze man en onderzoekt of zijn vergunning mogelijk zou kunnen worden ingenomen. Tijdens onderzoek *Sparta* kwam deze persoon wederom als facilitator voor drugsproducenten in beeld en bleek dat hij sinds de strengere controles door de gemeente diverse garageboxen huurt in aangrenzende gemeenten, waar hij sindsdien gevaarlijke chemicaliën opslaat, met alle gevaren voor de plaatselijke bevolking van dien.

Ook het illegaal dumpen van afvalstoffen kan leiden tot gevaarzetting of gezondheidsschade voor burgers. Zo werden in 2010 in België twee mannen veroordeeld voor het dumpen van synthetische drugsafval. Zij lieten onder andere vaten met afval leeglopen in fruitkwekerijen.

Het gebruik van geweld is al uitvoerig besproken in paragraaf 2.4, maar wordt hier nogmaals genoemd vanwege de gevaarzetting daarvan voor burgers. In de onderzoeksperiode hebben zich diverse geweldsincidenten voorgedaan, waarbij meestal vuurwapens werden gebruikt. Zo werd misdaadondernemer *Paul* meerdere keren beschoten op de openbare weg en eenmaal zelfs voor de ingang van een drukbezocht fastfoodrestaurant, waarbij kogels op een haar na bezoekers en medewerkers misten. Misdaadondernemer *Wesley* werd beschoten met een automatisch wapen terwijl hij van zijn auto naar zijn woning liep. Hij kon ternauwernood aan de kogelregen ontsnappen, maar zijn woning en omliggende panden liepen schade op. Buurtbewoners reageerden geschrokken, wat leidde tot een buurtverbod voor *Wesley*. In een ander geval werd de woning van een hulpkracht van *Paul* onder vuur genomen, waarbij een toevallige bezoeker om het leven kwam. Eenzelfde incident deed zich voor in onderzoek

Glacier, waarbij de woning van een misdaadondernemer onder vuur werd genomen, waarbij een familielid om het leven kwam.

Openbare orde

Naar de eventuele relatie tussen alcohol, drugs en ordeverstoringen is nauwelijks wetenschappelijk onderzoek gedaan, maar een relatie is niet ondenkbaar (Goosens, 2011:20). In 2010 is uitgebreid onderzoek verricht door Muller et al. (2010) naar ordeverstoringen en groepsgeweld bij evenementen en grootschalige gebeurtenissen. De aanleiding hiervoor waren de rellen bij Hoek van Holland waarbij hooligans zich tegen de politie keerden. Muller et al. (2010) stellen dat gebruik van drugs en alcohol een rol spelen bij een groot deel van de ordeverstoringen, maar dat vervolgonderzoek hiernaar wenselijk is.

5.2 Gevolgen voor gebruikers⁸⁵

XTC en amfetamine

Deze paragraaf zal kort ingaan op de gevolgen van synthetische drugsgebruik voor de gebruikers zelf. In de eerste plaats wordt vaak vergeten dat mensen verdovende middelen gebruiken voor de positieve effecten die zij daarvan op korte termijn ondervinden. XTC heeft een stimulerende en entactogene werking, waardoor mensen zich verbonden voelen met elkaar en makkelijk contacten leggen. Amfetamine werkt stimulerend, sterker dan XTC, en heeft geen entactogene eigenschappen. Daarnaast zouden verschillende soorten synthetische drugs mogelijk positieve effecten hebben op sommige (psychische) aandoeningen. In de media verschijnen regelmatig berichten over onderzoekers die proberen te achterhalen in hoeverre stoffen als LSD en MDMA kunnen bijdragen aan de behandeling van bijvoorbeeld depressiviteit en post-traumatische stress syndroom (bijvoorbeeld MAPS, 2011).

Echter, het gebruik van synthetische drugs is niet zonder risico's. Hoewel het aantal hulpvragen bij verslavingszorg voor XTC gering is, kunnen zowel XTC als amfetamine bij chronisch gebruik leiden tot afhankelijkheid. Probleemgebruikers rapporteren vooral klachten zoals depressiviteit, gevoelens van derealisatie, angst, verminderde concentratie, vermoeidheid, gevoel van schokken in het

⁸⁵ Informatie in deze paragraaf is grotendeels ontleend aan de Nationale Drugs Monitor (Trimbos-instituut, 2011).

hoofd, tintelingen, spiertrekkingen, zichtproblemen en duizelingen. Het aantal probleemgebruikers van amfetamine en XTC, dat wil zeggen mensen die in hun dagelijks functioneren last krijgen van hun drugsgebruik of zelfs verslaafd raken, is onbekend. In het eerder aangehaalde onderzoek onder uitgaanders van Van der Poel et al. (2010) is onder deze specifieke groep gekeken naar het aantal probleemgebruikers. Hieruit bleek dat van de partybezoekers elf procent van de recente XTC-gebruikers gekenmerkt kon worden als probleemgebruiker. Van de recente amfetaminegebruikers was negentien procent een probleemgebruiker. Van de clubbezoekers die het afgelopen jaar XTC hadden gebruikt was dertien procent een probleemgebruiker. Van de clubbezoekers die het afgelopen jaar amfetamine hadden gebruikt was 21 procent een probleemgebruiker. Het aantal mensen dat zich jaarlijks aanmeldt bij de verslavingszorg met hulpvragen over XTC daalt al jaren. In 2009 werden 154 inschrijvingen geregistreerd bij verslavingsinstellingen van mensen met een primaire XTC-problematiek. Bij 451 inschrijvingen speelde problematisch XTC-gebruik een secundaire rol, een afname van 19% ten opzichte van het jaar ervoor. Voor amfetamine stabiliseerde dit aantal zich tussen 2007 en 2009, tot 1504 aanmeldingen voor primaire en 989 aanmeldingen voor secundaire amfetamineproblematiek. Per 100.000 inwoners van 15 jaar en ouder registreerde volgens het Landelijke Alcohol en Drugs Informatiesysteem (LADIS) slechts 1,1 XTC-probleemgebruiker zich bij een verslavingsinstelling, aanzienlijk minder dan voor de meeste andere drugs (65 voor cannabis, 74 voor cocaïne en 92 voor opiaten). De gemiddelde leeftijd van de primaire XTC-cliënt in de verslavingszorg is 29 jaar, 74% is man. De gemiddelde leeftijd voor primaire amfetaminecliënten was 30 jaar en in 77% van de gevallen gaat het om mannen.

Sinds 2009 worden de aard en omvang van drugsincidenten bijgehouden door de Monitor Drugsincidenten (MDI) van het Trimbos-instituut. Hierbij worden de drugsincidenten gemeld vanuit verschillende afdelingen spoedeisende hulp van ziekenhuizen en van EHBO-posten op grootschalige evenementen. In 2009 werden in totaal 2525 drugsincidenten gemeld en in 2010 in totaal 2852 drugsincidenten. In 2009 ging het in 14% van de gevallen alleen om gezondheidsincidenten na XTC-gebruik, in 2010 in 20% van de gevallen. Meestal betrof het een lichte intoxicatie, waarvoor geen ziekenhuisopname nodig was. Voor amfetamine geldt dat in 2009 in 2% van de incidenten en in 2010 bij 3% van de incidenten alleen sprake was van amfetaminegebruik. Ook hier betrof het meestal lichte intoxicaties.

Per jaar vallen in Nederland gemiddeld drie dodelijke slachtoffers door het gebruik van XTC en/of amfetamine (Trimbos-instituut, 2011:137-138).

GHB

In de onderzoeksperiode is het aantal gebruikers van GHB en het aantal incidenten met betrekking tot het gebruik van deze drug in Nederland sterk gestegen. Zoals in paragraaf 3.1.1. al beschreven, is de feitelijke informatie over de gevaren en de verslavende werking van GHB in Nederland (te) laat bij de consument terecht gekomen, waardoor de drug een onschuldig imago kreeg en lange tijd alleen maar positieve effecten aan het gebruik van GHB werden toegeschreven. Het gebruik van GHB wordt nu verspreid onder uiteenlopende doelgroepen en settings en om verschillende redenen gebruikt.

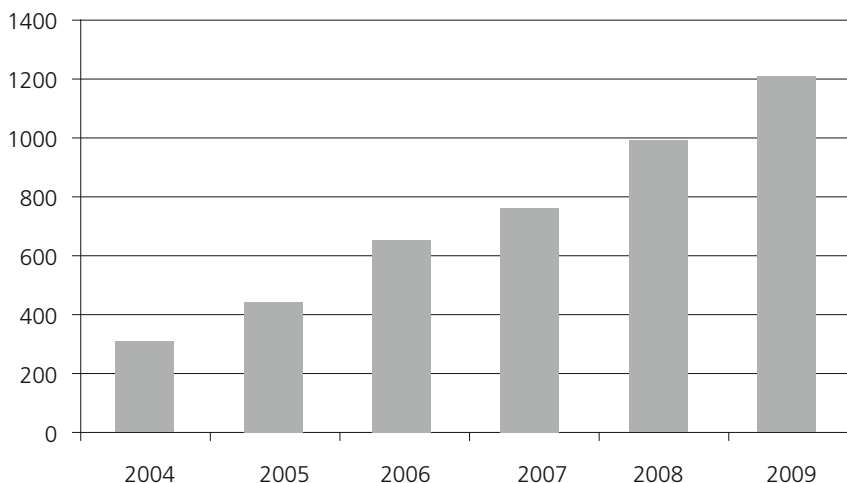
Gebruikers raken makkelijk verslaafd aan GHB. Zelfs bij personen die gedurende een korte periode, bijvoorbeeld enkele weken, frequent GHB hebben gebruikt, kan zich afhankelijkheid ontwikkelen. Problematische gebruikers nemen soms dag en nacht elke twee tot vier uur een dosis GHB om onthoudingsverschijnselen tegen te gaan. Abrupt stoppen met GHB kan leiden tot symptomen als overvloedig zweten, plotselinge angstaanvallen en snelle hartslag. Zelfstandig en plotseling afkicken van GHB is gevaarlijk en kan zelfs levensbedreigende complicaties opleveren.⁸⁶

Het aantal hulpvragen voor primaire GHB problematiek bedroeg in 2009 279 personen (0,8% van alle drugscliënten in de verslavingszorg). De gemiddelde leeftijd van GHB gebruikers in de verslavingszorg is 26 jaar en vergeleken met andere drugssoorten komt GHB problematiek relatief veel voor bij vrouwen (32% van alle gevallen). Onderstaande figuur 5 laat zien dat ook het aantal spoedeisende hulpbehandelingen vanwege GHB de laatste jaren flink toeneemt. Deze toename heeft zich in 2010 en 2011 doorgezet.

⁸⁶ http://www.psy.nl/fileadmin/files/psyarchieff/Files_2009/Afkicken_van_ghb.pdf (10-01-2013 voor het laatst geraadpleegd).

Figuur 5

Aantal spoedeisende hulpbehandelingen vanwege GHB (bron: Consument en Veiligheid)

Mensen die in het ziekenhuis belanden na het gebruik van GHB zijn meestal mannen, 50% is tussen 20-29 jaar, 20% is dertiger en 14% is tussen 15-19 jaar. Vaak is sprake van polydruggebruik, waarbij met name sprake is van combinatiegebruik van GHB met alcohol, cocaïne en XTC. Sterfte door het gebruik van GHB is lastig vast te stellen, omdat GHB een lichaamseigen stof is en omdat GHB snel wordt afgebroken in het lichaam door bloed of urine. In 2008 stond GHB vermeld op vier doodsoorzakenformulieren van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In 2009 ging het om acht gevallen en in 2010 om vijf gevallen.⁸⁷ Het NFI rapporteerde voor 2007 geen fatale gevallen waarbij GHB een rol speelt, voor 2008 één geval, 2009 vijf gevallen en 2010 negen gevallen (Trimbos-instituut, 2011:157).

Andere soorten synthetische drugs

Een potentieel gevaar bij het gebruik van (synthetische) drugs is dat gebruikers nooit zeker zijn van de werkzame stof in door hen gekochte drugs. Zeker de

⁸⁷ Het is niet bekend of GHB in alle gevallen ook de primaire doodsoorzaak was.

afgelopen jaren duiken veel zogenaamde 'MDMA-mimics' op en worden in poeders en pillen vaak andere werkzame stoffen aangetroffen dan amfetamine en/of MDMA. In 2011 zijn enkele mensen overleden na het gebruik van XTC-pillen en -poeders. Uit onderzoek bleek dat slachtoffers hoge doseringen MDMA en/of PMMA in hun bloed hadden. Zeker in drie gevallen bleek de XTC niet alleen MDMA te bevatten, maar ook PMMA. Voor nietsvermoedende of onervaren gebruikers is dit erg gevaarlijk. Bij poeders die worden verkocht als amfetamine bestaat eenzelfde risico. Zoals al beschreven in paragraaf 3.1.1. zijn in Nederland en omliggende landen in 2010 en 2011 enkele mensen overleden na intoxicatie met 4-methylamfetamine (4-MA). Het NFI geeft aan dat de meeste 4-MA die in Nederland wordt aangetroffen gemixt is met 'normale' amfetamine.⁸⁸

In Nederland speelt het DIMS een belangrijke rol bij het beperken van dergelijke gezondheidsincidenten. Dankzij de monitorfunctie kan het DIMS direct alarm slaan wanneer drugsmonsters worden aangetroffen die stoffen bevatten die een acuut gevaar vormen voor de volksgezondheid. Het netwerk van deelnemende instellingen garandeert bij een dergelijke situatie dat in vrijwel heel Nederland effectieve actie kan worden ondernomen.⁸⁹ Door het systeem van teststations, waar gebruikers anoniem door hen gekochte drugs kunnen laten testen op inhoud en werkzame stof, worden vermoedelijk veel gezondheidsincidenten voorkomen. Door de dynamische XTC-markt van de afgelopen jaren is het aantal gebruikers dat hun drugs laat testen in die periode ook tijdelijk fors toegenomen.

In andere landen, zoals in Groot-Brittannië, waar een dergelijk systeem niet bestaat, pleiten deskundigen voor de oprichting van een soortgelijk systeem.⁹⁰

5.3 Rangorde van schadelijkheid

In 2007 heeft het toenmalige hoofd van de Britse Advisory Council on the Misuse of Drugs (ACMD) David Nutt een assessment gedaan van de schadelijkheid van de meest gangbare soorten verdovende middelen (Nutt, 2009). Hij kwam tot de, enigszins controversiële, conclusie dat er niet veel logica zit in de relatie tussen de schadelijkheid van een stof en het bestempelen daarvan als

⁸⁸ Persoonlijke communicatie NFI, 04-10-2010.

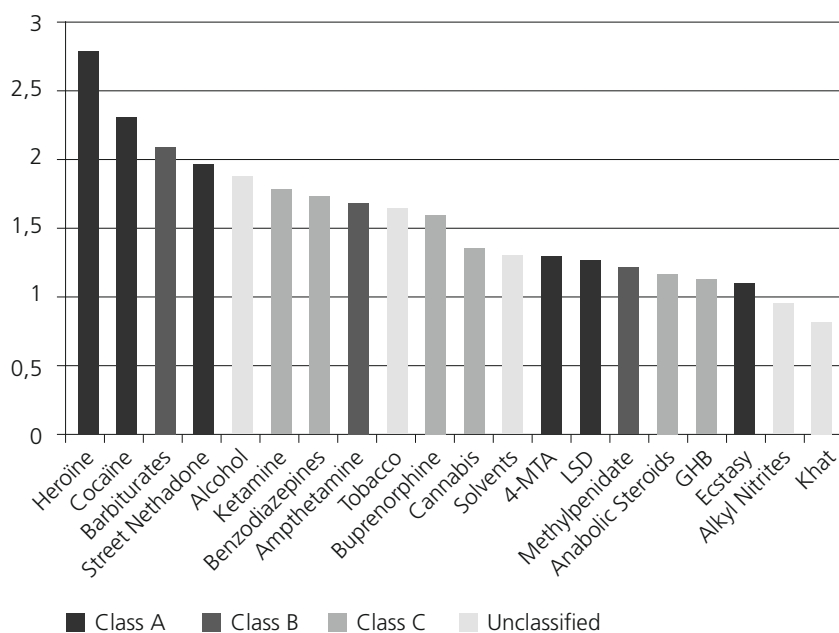
⁸⁹ <http://www.trimbos.nl/projecten-en-onderzoek/dims> (30-01-2012 voor het laatst geraadpleegd).

⁹⁰ (<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/nov/28/clubbers-test-ecstasy-nightclub-deaths> (30-11-2011 voor het laatst geraadpleegd)).

Class A, B, of C drugs. Sommige Class A stoffen bleken een relatief geringe schadelijkheid te hebben, zoals XTC, terwijl stoffen die geclassificeerd waren als B of C drugs relatief hoog scoorden op schadelijkheid, zoals amfetamine. Andere, in het geheel niet geclassificeerde stoffen, zoals alcohol, tabak en ketamine, bleken ook relatief hoog te scoren. Zie figuur 6 voor een overzicht van Nutt's Scale of Harm.

Figuur 6

Rangorde van schadelijk van drugs: Nutt's Scale of Harm

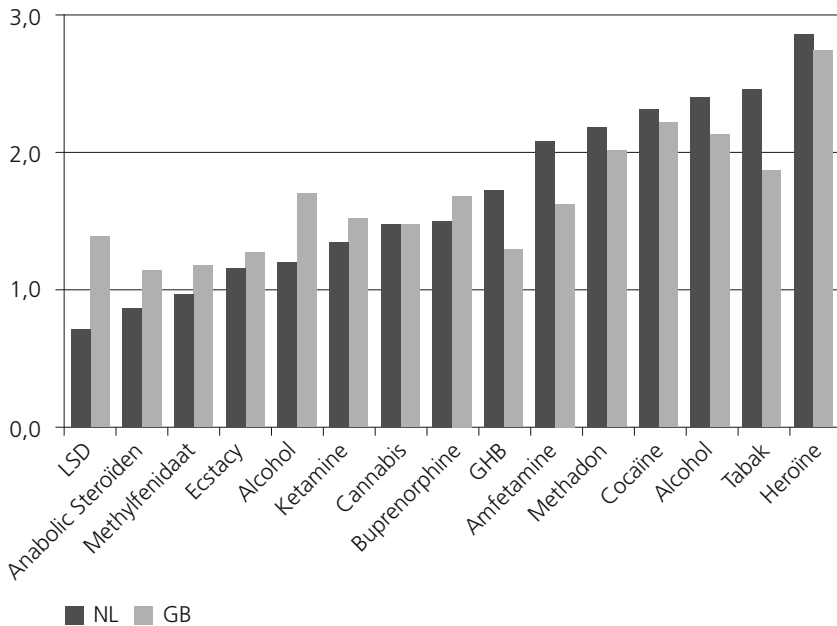
Bron: Science select committee

In Nederland is in 2009 een soortgelijke assessment gedaan door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), met grotendeels vergelijkbare uitkomsten (Van Amsterdam et al., 2009). In het onderzoek hebben zij de uitkomsten van het Nederlandse assessment vergeleken met

de beoordelingen van Nutt en deze vergelijking in een grafiek weergegeven. Zie figuur 7 (Van Amsterdam, 2009:23⁹¹).

Figuur 7

Vergelijking rangorde schadelijkheid Nederland en Groot-Brittannië

Heroïne wordt in beide assessments beoordeeld als meest schadelijke drug, met cocaïne, alcohol, tabak en methadon niet ver daarachter. In Nederland wordt LSD als minst schadelijk bestempeld, in Groot-Brittannië scoort khat het laagst op schadelijkheid.

⁹¹ Score voor totale schade. Scores zijn gesorteerd op de Nederlandse (NL) score. De score van NL is gebaseerd op de individuele sociale schade en gecorrigeerd voor het verschil in gemiddelde scores tussen NL en Groot-Brittannië (GB). De score voor toxiciteit bij intraveneus gebruik is verwijderd uit het Britse bestand (niet meegenomen in de vergelijking). Laagste en hoogste score waren respectievelijk 0,72 (LSD) en 2,81 (heroïne).

Voor synthetische drugs geldt dat XTC (MDMA) in beide landen wordt ingedeeld onder enkele van de minst schadelijke vormen van drugs. Daarentegen scoort amfetamine aanzienlijk hoger op schadelijkheid. Opvallend is dat LSD en ketamine in Nederland veel lager scoren dan in Groot-Brittannië. Dat zou verklaard kunnen worden door het feit dat deze drugs daar mogelijk meer gebruikt worden dan in Nederland en tot meer problemen leiden. In de vorige CBA is te lezen dat het LSD-gebruik in het Groot-Brittannië aanzienlijk groter is dan in NL (KLPD, 2008a:87). Het omgekeerde geldt wellicht voor GHB, dat in Nederland aanzienlijk hoger scoort dan in Groot-Brittannië.

6

Toekomstverwachtingen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag:

Wat zijn de verwachtingen over omvang van en werkwijze en betrokkenen bij het criminele verschijnsel in de komende jaren (tot 2016)?

Hoe de omvang van de synthetische drugsmarkt en bijbehorende georganiseerde criminaliteit zich de komende jaren zullen ontwikkelen is onzeker. In dit hoofdstuk zal op basis van enkele belangrijke actuele ontwikkelingen getracht worden een uitspraak te doen over de verwachtingen voor de komende jaren.

6.1 Omvang synthetische drugsmarkt

In de eerste plaats is de verwachting dat de omvang van productie en export van MDMA in Nederland de komende jaren verder zal herstellen. De MDMA-dip tussen 2008-2010 is, zoals beschreven in deze CBA, grotendeels voorbij en de MDMA markt laat vanaf 2011 een voorzichtig herstel zien. De beschikbaarheid van MDMA op de Nederlandse gebruikersmarkt is toegenomen, evenals het aantal tabletten dat MDMA bevat, terwijl het aantal tabletten dat andere werkzame stoffen, zoals mCPP, bevat juist afneemt. Ook de hoeveelheid werkzame stof in MDMA tabletten neemt toe. Diverse experts geven desgevraagd aan dat de verwachting is dat de productie van MDMA zich de komende jaren verder zal herstellen. Gezien de potentiële omvang van nieuwe afzetmarkten is de kans groot dat de wereldwijde vraag naar MDMA de komende jaren zal toenemen. In diverse Zuid-Amerikaanse landen bijvoorbeeld, is het gebruik van XTC onder jongeren iets nieuws en met name voorbehouden aan de bovenklasse. Als deze ontwikkeling zich doorzet, is er een enorm potentieel in nieuwe afzetmarkten voor Nederlandse XTC producenten. In dit scenario zal de omvang van de productie en export in Nederland toenemen. Hierbij zou ruilhandel een rol kunnen gaan spelen (cocaine tegen XTC).

Aan de andere kant zijn er al jaren signalen over de fragmentatie en verspreiding van de productie van MDMA, van meer traditionele locaties in Nederland/West-Europa naar andere regio's in de wereld, vaak dichterbij nieuwe opkomende gebruikersmarkten (zie o.a. UNODC, 2011c:3), waarbij vaak landen als Canada en Australië genoemd worden (UNODC, 2011b:150&157; KLPD, 2008a:73). In de meest recente World Drug Report van de UNODC wordt bijvoorbeeld over

Indonesië gesteld dat: *"this might indicate that Indonesia has replaced Europe as the main source for 'ecstasy' used in South-East Asia"* (UNODC, 2011b:150). Echter, hoewel sinds enkele jaren inderdaad in diverse regio's in de wereld aanwijzingen worden gevonden voor productie van MDMA, zijn hierbij ook kanttekeningen te plaatsen. Ten eerste bestaat vaak onduidelijkheid over het begrip 'ecstasy-lab'. Vindt in het buitenland daadwerkelijke synthese plaats, of gaat het slechts om het kristalliseren of tableteren van halffabricaten van MDMA, dat in andere delen van de wereld is geproduceerd? In de tweede plaats is vaak geen duidelijkheid over de daadwerkelijke inhoud van in beslag genomen tabletten in het buitenland. Ecstasy is in veel landen een verzamelnaam voor alle soorten pillen die eruit zien als MDMA tabletten. In werkelijkheid kan het echter ook gaan om tabletten met andere werkzame stoffen, zoals piperazines, cathinones of andere vormen van ATS. Tenslotte wordt vaak alleen gekeken naar het aantal aangetroffen productieplaatsen en wordt de capaciteit daarvan niet meegerekend. De capaciteit van Nederlandse productielocaties is vaak vele malen groter dan veel productielocaties in het buitenland. Canada is de afgelopen tien jaar een belangrijk productieland geworden van XTC, met name om gebruikersmarkten in Noord-Amerika en in mindere mate Australië en Japan te voorzien van tabletten. Momenteel lijkt hierin een kentering zichtbaar; door grote schaarste aan precursoren, lijkt er steeds minder MDMA en methamfetamine geproduceerd te worden in Canada. Als deze ontwikkeling zich voortzet, schept dit nieuwe mogelijkheden voor Nederlandse producenten om deze gebruikersmarkten te voorzien van hun producten. In dit scenario zouden productie in en export vanuit Nederland toe kunnen nemen.

Op de gebruikersmarkt voor MDMA lijken zich momenteel twee trends voor te doen die zich de komende jaren mogelijk verder zullen manifesteren. Ten eerste een differentiatie in XTC tabletten: enerzijds XTC tabletten van minder goede kwaliteit, met weinig of geen MDMA erin, anderzijds tabletten van heel goede kwaliteit, met een hoge dosering MDMA. Sinds de heropleving van MDMA-productie in Nederland sinds 2011 worden er opvallend veel tabletten aangetroffen met een (erg) hoge dosering MDMA. Tot enkele jaren geleden was een hoeveelheid werkzame stof van 80-100 mg MDMA per tablet het gemiddelde. Momenteel is het gemiddelde al opgelopen tot 120 mg MDMA per tablet en worden regelmatig tabletten aangetroffen van 180 mg en meer. Mogelijk dat producenten hiermee het vertrouwen in de MDMA markt willen herstellen, na enkele jaren van tabletten van mindere kwaliteit. Gevolg is dat (onervaren) gebruikers sneller teveel werkzame stof binnen krijgen, met alle gevaren van dien. Een tweede trend is het toenemend gebruik van MDMA in poedervorm in plaats van XTC tabletten. In een onderzoek verklaarde een verdachte dat hij liever MDMA poeder gebruikt dan XTC pillen, omdat deze

pillen de laatste jaren vaak andere of in het geheel geen werkzame stoffen bevatten. Men spreekt dan over 'vervuilde' XTC pillen. In Spanje was het gebruik van MDMA poeder al langer een trend, nu lijkt dit gebruik ook op te komen in onder andere Nederland en Groot-Brittannië. In Britse media wordt gesuggereerd dat jongeren de MDMA poeder prefereren boven tabletten vanwege het sociale aspect: poeder kan makkelijker gezamenlijk gebruikt en gedeeld worden, net als cocaïne. Een gram MDMA poeder zou in het Groot-Brittannië op straat verkocht worden voor ongeveer 50,- pond per gram.⁹²

Amfetamine

De omvang van amfetamineproductie in Nederland is de afgelopen jaren nauwelijks veranderd. De verwachting is dat deze situatie zich de komende jaren zal voortzetten. Nederland zal één van de belangrijkste amfetamineproducenten van Europa blijven en vooral gebruikersmarkten in het Groot-Brittannië, Scandinavië, Duitsland en Spanje voorzien. Mogelijk dat toenemende amfetamineproductie in Oost-Europese landen en Baltische staten, bestemd voor de export, op termijn de Nederlandse markt zullen beïnvloeden. Cijfers over zowel productie in Nederland als gebruik van amfetamine in Europa wijzen voorlopig op een stabiele amfetaminemarkt.

Methamfetamine

De productie van methamfetamine heeft zich in Nederland vooral vanaf 2008 gemanifesteerd. Hierbij lijken de aangetroffen productieplaatsen grootschaliger en professioneler te worden en wijst CIE informatie op een toenemende betrokkenheid van georganiseerde criminaliteit. Dit is logisch voor een drug waar veel geld mee te verdienen valt: methamfetamine is wereldwijd één van de meest gebruikte soorten (synthetische) drugs en de (potentiële) afzetmarkten zijn groot en wijdverbreid. Daarbij, de productiekosten voor een kilo methamfetamine en een kilo normale amfetamine liggen niet zo ver uit elkaar, terwijl een kilo methamfetamine bij export vele malen meer opbrengt. Nederlandse methamfetamine is vooral bestemd voor de export naar Australië, Groot-Brittannië en enkele Aziatische landen, zoals Indonesië en Japan. Dit zijn reeds bestaande smokkelroutes voor Nederlandse synthetische drugs, waardoor misdaadondernemers geen nieuwe netwerken en contacten aan hoeven te boren of nieuwe smokkelroutes en -methoden hoeven te ontwikkelen. Kortom,

⁹² <http://www.guardian.co.uk/society/2011/nov/20/ecstasy-returns-to-clubs> (21-11-2011 geraadpleegd).

hogere winstmarges en grotere afzetmarkten tegen dezelfde kosten en moeite. Economische wetten van vraag en aanbod zouden in dit geval kunnen leiden tot een toename van productie van methamfetamine in Nederland.

Anderzijds moet het probleem ook genuanceerd benaderd worden: in absolute aantallen is het aantal aangetroffen methamfetaminelabs in Nederland nog steeds laag (2 in 2008, 4 in 2009 en 2 in 2010) en is de omvang van de productie relatief laag, zeker in vergelijking met de productie in landen als Mexico en Iran. Ook in de nabije toekomst zal de productie van amfetamine en MDMA in Nederland de overhand houden. Precursoren voor methamfetamine zijn, net als precursoren voor MDMA en amfetamine, veelal gecontroleerd en moeilijk te verkrijgen en niet alle Nederlandse drugsproducenten hebben het productieproces van methamfetamine zomaar onder de knie.

Al met al is de verwachting dat methamfetamineproductie in Nederland de komende jaren een serieuze potentiële dreiging blijft vormen. Alle bestrijdingspartners zouden hiervan doordrongen moeten zijn. Qua gebruik lijkt sprake van een ander beeld: het gebruik van methamfetamine in Nederland is te verwaarlozen en er zijn geen aanwijzingen voor een toename daarvan. Ook in de komende jaren zal het gebruik van de drug naar alle waarschijnlijkheid geen risico vormen voor de Nederlandse samenleving.

Nieuwe psychoactieve stoffen

De ontwikkelingen op het gebied van nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) zullen nauw samenhangen met vraag en aanbod van deze en traditionele verdovende middelen en de kwaliteit daarvan. Volgens de UNODC zal de snelle opkomst van de vele nieuwe soorten psychoactieve stoffen blijven toenemen, zolang de vraag naar MDMA in Europa het aanbod overstijgt (UNODC, 2010). De ontwikkelingen op dit gebied hangen dus nauw samen met de ontwikkeling van de MDMA markt de komende jaren. Aangezien de verwachting is dat de MDMA markt zich de komende jaren verder zal herstellen, mag aangenomen worden dat de markt van NPS een tegengestelde ontwikkeling laat zien. In Nederland is het gebruik van NPS op dit moment relatief laag, zeker in vergelijking met bijvoorbeeld Noord-Ierland en Groot-Brittannië,⁹³ en de verwachting is dat dit de komende jaren niet veel zal veranderen. Onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam en het Trimbos-instituut laten desgevraagd weten dat mainstream drugs zoals

⁹³ In het Verenigd Koninkrijk is mephedrone al bijna net zo populair onder jongeren als cocaïne (UNODC, 2011a).

cannabis, XTC en cocaïne in Nederland relatief beter van kwaliteit zijn dan in veel andere Europese landen, waardoor gebruikers minder snel naar alternatieven zullen grijpen.⁹⁴ Deze drie soorten verdovende middelen zullen in Nederland de komende jaren dan ook de meest gebruikte drugs blijven, is de verwachting. Een uitzondering hierop is het gebruik van GHB, dat de afgelopen jaren sterk is toegenomen. Deze trend zal zich naar verwachting de komende jaren door blijven zetten, alleen al vanwege de ruime beschikbaarheid van GHB en vanwege het feit dat het zo makkelijk zelf te produceren is. In andere (Europese) landen zal de markt van NPS zich wellicht in een andere richting ontwikkelen. Eventuele nieuwe (Europese) wetgeving op het gebied van NPS zal mogelijk ook van invloed zijn op de NPS markt in de komende jaren.

GHB

GHB wordt nu nog met name geproduceerd in kleine thuislabs, voor eigen gebruik of voor kleinschalige verkoop. De komende jaren zal hier wellicht verandering in komen. Zoals beschreven zijn er enkele indicaties die wijzen op meer betrokkenheid van level 2 of 3(+) georganiseerde criminaliteit. Steeds vaker worden grotere hoeveelheden GHB in beslag genomen en wordt de drug, in tegenstelling tot via het eigen sociale netwerk, afgezet via gangbare dealerkanalen. Door de verschuiving van GHB van lijst II naar lijst I van de Opiumwet in het voorjaar van 2012, zullen mogelijk hogere winstmarges te behalen zijn met de productie van en handel in GHB. Dit kan een aanzuigende werking hebben op georganiseerde criminaliteit. Anderzijds, level 3+ misdaadondernemers zijn vooral geïnteresseerd in de export van synthetische drugs. Aangezien GHB vooral dichtbij gebruikersmarkten geproduceerd wordt, is de verwachting dat het geen typische exportdrug zal worden, ook niet in de komende jaren. Hierdoor zal de betrokkenheid van level 3+ georganiseerde misdaad bij GHB-productie wellicht meevallen. Het gebruik van GHB zal volgens experts de komende jaren verder toenemen. De drug is erg makkelijk en goedkoop (zelf) te produceren en daardoor erg makkelijk te verkrijgen.

⁹⁴ Persoonlijke communicatie, 01-11-2011b / 15-11-2011.

6.2 Werkwijzen

Precursoren

Criminele groeperingen zullen de komende jaren op zoek blijven naar nieuwe (niet-gecontroleerde) alternatieve stoffen voor PMK en BMK. Innovatie en conversie zullen voor de komende jaren kernbegrippen vormen, waarbij nieuwe stoffen elkaar snel zullen opvolgen. Naast de behandelde stoffen, zoals PMK-glycidaat en APAAN, zijn er nog talloze alternatieven, voorlopers en andere stoffen te bedenken die criminelen kunnen gebruiken bij de productie van synthetische drugs. Zoals het voorbeeld uit paragraaf 2.1.1 aangeeft, zijn drugsproducenten en conversiespecialisten al in het bezit van een alternatief voor APAAN om in de nabije toekomst BMK te produceren. Enkele stoffen die al zijn gesignaleerd in Nederland of andere landen en die gebruikt (kunnen) worden bij de productie van synthetische drugs zijn fenylazijnzuur, 1-phenyl-2-nitropropene, beta-methylstyreen, piperonal en helional. Sommige stoffen zijn al bekend als drugsprecursor en daarom internationaal gecontroleerd. Andere, nog niet bekende stoffen, meestal zonder legale toepassingen zijn nog niet gecontroleerd en geven criminelen de vrije hand om ongestoord essentiële grondstoffen te verkrijgen voor hun illegale activiteiten. Door creatief en innovatief gebruik te maken van nieuwe grondstoffen en bijbehorende productiemethoden wordt bestaande wet- en regelgeving omzeild en wordt de opsporing en bestrijding van drugsproductie gefrustreerd. Politie en justitie zullen als gevolg hiervan steeds innovatiever en creatiever om moeten gaan met bestaande wet- en regelgeving, zoals met de eerder beschreven zaken tegen BMK bisulfiet adduct, APAAN en PMK-glycidaat.

De verwachting is dat China voor veel stoffen een belangrijk bronland blijft. De rol van India, een land met een sterk groeiende economie en een grote chemische industrie, zal hierbij wellicht ook toenemen. India speelt vooral een rol als bronland van (pseudo-)efedrine en NPS. Een ander land dat in de aanvoer van precursoren in de nabije toekomst wellicht een rol zal gaan spelen is Mexico, één van de grootste producenten en bronlanden van methamfetamine, met name bestemd voor de markt in Noord-Amerika. Mexicaanse drugsproducenten zijn, net als Nederlandse CSV's, op grote schaal op zoek naar (niet-gecontroleerde) derivaten en pre-precursoren van bestaande precursoren (met name BMK) ten behoeve van de productie. In Mexico worden jaarlijks vele tonnen van dergelijke stoffen, maar ook andere essentiële chemicaliën, zoals monomethylamine, in beslag genomen. De schaal waarop smokkel van dergelijke grondstoffen plaatsvindt, meestal vanuit China, is in verhouding tot Nederlandse begrippen van een ongekende omvang. Aangezien Nederlandse drugsproducenten voor de

productie van MDMA en amfetamine ook dergelijke grondstoffen nodig hebben, kan het risico bestaan dat Nederlandse en Mexicaanse CSV's elkaar zullen vinden en hun krachten gaan bundelen. Mexicaanse CSV's zouden grondstoffen kunnen gaan leveren tegen betaling van eindproducten, of Mexicaanse cocaïnekartels, die momenteel al zaken doen met Nederlandse CSV's op dat gebied, zouden hun activiteiten uit kunnen breiden met de levering van precursoren en grondstoffen. Dit is een potentieel risico voor de komende jaren.

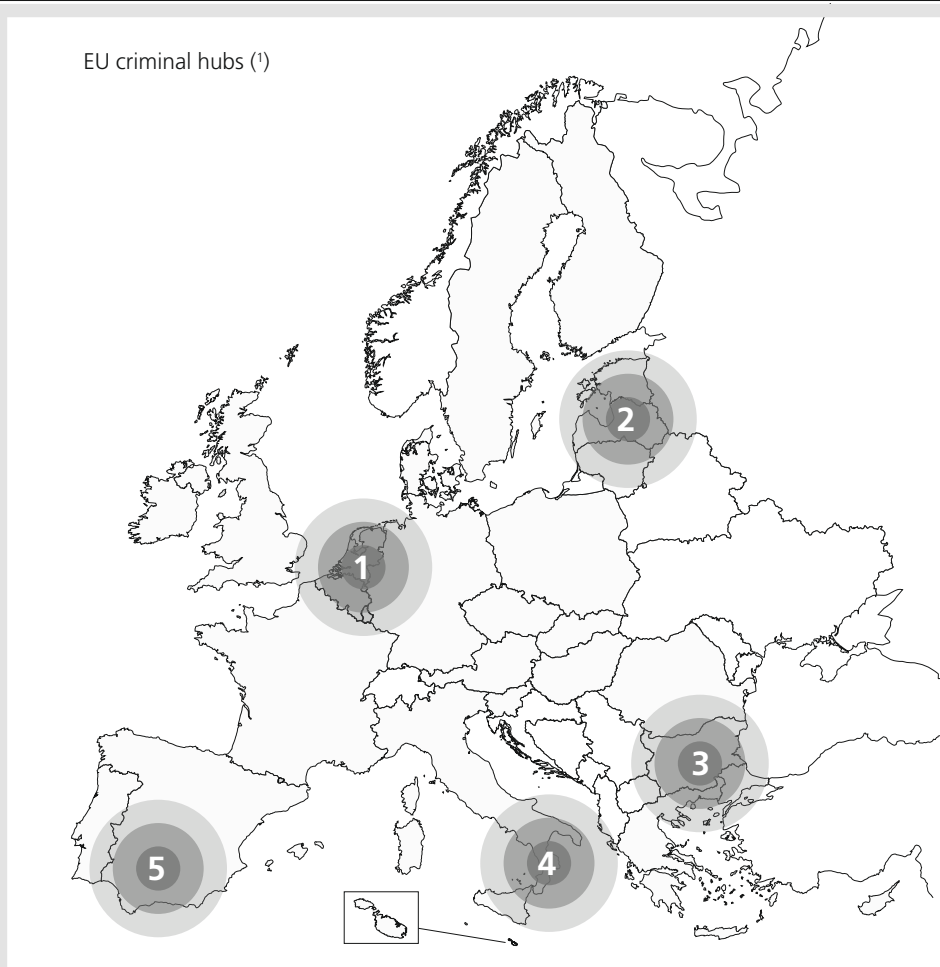
Hierbij speelt ook een rol dat er op het gebied van Douane-activiteiten het een en ander gaat veranderen; van invoercontroles (door EU landen) naar uitvoercontroles door bronlanden. Containers die geladen (en gecontroleerd) zijn in het buitenland, worden in dit systeem niet meer gecontroleerd bij binnenkomst in Nederland. Handelspartners in bronlanden hebben vaak een belang bij een hoog exportvolume en zullen daar mogelijk hun controlefrequentie en –intensiteit op afstemmen, wat gelegenheden schept voor criminele organisaties om goederen te smokkelen. Dit vormt een potentieel risico voor Nederland. Hiermee in verband staat de recente opening van een rechtstreekse spoorlijn voor goederenvervoer vanuit China naar Antwerpen. Experts zien hierin een risico, aangezien de controle op containers die middels deze spoorlijn naar West-Europa worden vervoerd minimaal is. Via deze weg krijgen CSV's niet of nauwelijks te maken met controle op smokkelwaar. Het wordt op deze manier wellicht makkelijker voor criminele organisaties om goederen naar Nederland te smokkelen, zoals grondstoffen voor de productie van synthetische drugs.

Internet

Het gebruik van internet voor de inkoop van grondstoffen en hardware en afzet van eindproducten zal de komende jaren verder toenemen. Het is een anonieme en snelle manier om wereldwijd vraag en aanbod bij elkaar te brengen en zaken te doen. Internet speelt daarnaast ook een rol bij andere stappen van het criminele bedrijfsproces, zoals afgeschermd communicatie tussen betrokkenen en de uitwisseling van kennis/recepten met betrekking tot de productie van synthetische drugs. Het ontbreken van een 'internetpolitie' draagt bij aan de onaantastbaarheid van aanbieders en afnemers en de gefragmenteerdheid waarmee activiteiten plaatsvinden maakt de bestrijding zeer complex. Dit vormt een bedreiging voor de toekomst.

Figuur 8

Criminal hubs in Europa (bron: EMCDDA-Europol, 2011b:28)

1. North-west criminal hub – centre of gravity, the Netherlands and Belgium.
2. North-east criminal hub – centre of gravity, Lithuania, Estonia, Latvia, Kaliningrad exclave (Russia).
3. South-east criminal hub – centre of gravity, Bulgaria, Romania and Greece.
4. Southern-west criminal hub – centre of gravity, southern Italy.
5. South-west criminal hub – centre of gravity, Spain and Portugal.

(!) Note that centres of gravity as identified by circles on the map are approximate and do not designate cities or regions of prolific criminal activity.

Nort- en South East Criminal hub

Volgens Europol zijn in Europa vijf criminele hotspots (*criminal hubs*) aan te wijzen. Dit zijn gebieden (van) waar(uit) veel activiteiten plaatsvinden op het gebied van georganiseerde criminaliteit. De zwaartepunten van deze hotspots liggen in Nederland/België, de Baltische staten, Spanje, Italië en Bulgarije/Roemenië.

Enkele kernactiviteiten van criminele organisaties in deze hotspots zijn: Nederlandse CSV's spelen zoals bekend al jaren een hoofdrol bij de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit, Spanje is vooral bekend als invoerland van Zuid-Amerikaanse cocaïne, als investeringsland en als verzamelplaats voor Europese criminele organisaties en Italië om de verschillende Italiaanse maffia-organisaties die er actief zijn. Zoals in deze CBA al eerder beschreven, zijn de hotspots North-East hub en South-East hub de laatste jaren erg in opkomst in relatie tot georganiseerde (synthetische drugs)criminaliteit. De Baltische staten spelen een belangrijke rol in de smokkel van precursoren en andere grondstoffen voor de productie van synthetische drugs en Litouwers worden ook in Nederland zelf steeds actiever op dit gebied. Bulgarije en Roemenië, maar ook andere landen in de South-East hub, zoals Hongarije, Slowakije en Slovenië komen steeds vaker voor in onderzoeken. Diverse misdaadondernemers hebben relaties naar deze landen als het gaat om investeringen of het oprichten van bedrijven. In 2011 is een onderzoek uitgevoerd naar onder andere de productie van amfetamine in Nederland ten behoeve van de export naar Zweden.⁹⁵ In dit onderzoek, waarin ook een Nederlander is aangehouden, zijn in Bulgarije drie productieplaatsen voor synthetische drugs ontmanteld, waarbij 15 kilo amfetamine in beslag werd genomen, 75 liter amfetamine base, 1400 liter chemicaliën en twee tabletteermachines.⁹⁶ Ook zijn er steeds meer signalen over een toename van het gebruik van zeehavens in bijvoorbeeld Roemenië en Bulgarije voor de smokkel van illegale goederen, zoals precursoren uit China. Deze zeehavens bieden een directe toegang tot de EU-vrijhandelszone en dus vrij verkeer van goederen, terwijl in deze landen vaak sprake is van een andere controleregime dan in West-Europese havens en meer corruptie voorkomt. De verwachting is dat zowel de North- als de South-East hub de komende jaren in toenemende mate een belangrijke rol zullen spelen in relatie tot georganiseerde synthetische drugscriminaliteit in Nederland.

⁹⁵ Mogelijk te relateren aan de groepering rondom misdaadondernemer *Theo* uit onderzoek *Ekster*.

⁹⁶ <https://www.europol.europa.eu/content/press/synthetic-drugs-network-broken-1233> (12-01-2012 geraadpleegd).

Afzet

De verwachting voor de komende jaren is dat bestaande bestemmingslanden en smokkelroutes gehandhaafd zullen blijven en dat enkele nieuwe afzetmarkten een grotere rol zullen krijgen. Traditionele afzetmarkten, zoals Groot-Brittannië en Australië, zullen bij de verdere heropleving van de XTC markt weer prominenter naar voren komen. Aandacht voor smokkel naar deze landen blijft geboden. Smokkelmethoden die hierbij gehanteerd worden zullen bestaan uit transport middels containers met dekladingen en drugs verstoppt in grote, industriële machines. Ook zullen in de toekomst veel drugs per post en koerierszendingen worden verzonden, nu vraag en aanbod elkaar makkelijker vinden via het internet. Voor afzet naar nieuwe bestemmingslanden wordt nog relatief veel gebruik gemaakt van traditionele drugskoeriers. Naast Brazilië zullen ook andere opkomende economieën mogelijk nieuwe en potentieel grote afzetmarkten vormen voor Nederlandse synthetische drugs. De winstmarges zijn vaak groot omdat drugs als XTC en LSD vooral populair zijn onder de relatief hogere sociale klassen.

6.3 Betrokkenen

De afgelopen jaren is een redelijk goed beeld ontstaan van de level 3+ misdaad-ondernemers, hun vertrouwelingen, dienstverleners en hulpkrachten op het aandachtsgebied synthetische drugs. Dit beeld zal de komende jaren waarschijnlijk niet ingrijpend veranderen. Naar verwachting zullen grotendeels dezelfde personen en CSV's ook de komende jaren de productie van en handel in synthetische drugs domineren. Zij hebben een breed netwerk op het gebied van leveranciers van grondstoffen en hardware en hebben de netwerken, kennis en expertise om eindproducten op grote schaal (internationaal) af te zetten. Een tweede aspect is dat veel betrokkenen in de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit oorspronkelijk voortkomen uit de Zuid-Nederlandse woonwagengemeenschap. Dit milieu kenmerkt zich door een sterke familierelatie en sterke banden met andere leden uit deze gemeenschap. Uit opsporingsonderzoeken blijkt dat CSV's doorgaans bestaan uit verschillende generaties van een bepaalde familie. (Criminele) kennis, contacten en ervaring worden van generatie op generatie doorgegeven, waardoor kinderen van actieve synthetische drugscriminelen wellicht in de toekomst het stokje van hun ouders over zullen nemen. In onderzoek *Glacier* worden enige tijd gesprekken afgeluisterd tussen een misdaadondernemer en zijn volwassen zoon. In deze gesprekken legt vader aan zijn zoon de kneepjes van het 'vak' uit, vertelt hem hoe de politie werkt en hoe je criminele activiteiten af kunt schermen. Bovenal

legt hij uit hoe je een goede ondernemer wordt, hoe te onderhandelen, hoe om te gaan met verliezen en hoe je zakenpartners moet benaderen.

Aan de andere kant lijkt ook een trend zichtbaar richting nieuwe betrokkenen, vooral op het gebied van nieuwe producten en verkooptechnieken. Voor zover zicht op de populatie, lijken betrokkenen bij bijvoorbeeld de handel in verschillende soorten NPS andere kenmerken te bezitten en niet te relateren te zijn aan bovenvermelde 'oude bekenden' in het milieu. Ook op het gebied van de afzet van deze NPS zullen mogelijk nieuwe dadergroepen actief worden. De verkoop vindt veelal plaats via webshops, internet-advertenties en forums. Op dit terrein zijn de bekende dadergroepen niet actief, waardoor deze markt mogelijk gedomineerd wordt door nieuwe dadergroepen. De problematiek van NPS en internet-verkoop lijkt vooralsnog niet te bestaan uit level 3+ criminaliteit, echter, tot op heden zijn nog weinig opsporingsonderzoeken uitgevoerd op dit thema, waardoor het inzicht in deze materie niet optimaal is.

7

Conclusies

In dit laatste hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies uit deze CBA beschreven.

Het doel van deze CBA is om ontwikkelingen op het aandachtsgebied synthetische drugs en precursoren, inclusief maatschappelijke effecten en toekomstverwachtingen, inzichtelijk te maken om zo een bijdrage te leveren aan gedegen beleidontwikkeling en- sturing. Dit inzicht vloeit voort uit de beantwoording van de onderzoeksvragen, welke hieronder opeenvolgend kort behandeld worden.

1. Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de wijze waarop die criminaliteit wordt gepleegd?

Deze vraag is behandeld in hoofdstuk 2. De belangrijkste ontwikkeling op het gebied van synthetische drugscriminaliteit is de opkomst van nieuwe vormen van precursoren, zoals safrol, en veelal niet gecontroleerde gemaskeerde en pre-precursoren, zoals BMK bisulfiet adduct, PMK-glycidaat en APAAN. Deze ontwikkeling is vermoedelijk veroorzaakt door een schaarste aan traditionele precursoren, met name PMK, door een reeks van internationale tegenhoud- en bestrijdingsstrategieën. Als gevolg hiervan zijn criminele organisaties in 2008 genoodzaakt geweest om op zoek te gaan naar alternatieven voor de traditionele precursoren PMK en BMK. Sindsdien zijn talloze zogenaamde gemaskeerde en pre-precursoren opgedoken, die in de meeste gevallen niet onder internationale wet- en regelgeving vallen. Recente jurisprudentie wijst uit dat dergelijke stoffen wel degelijk onder de Wet voorkoming misbruik chemicaliën kunnen vallen en dat bezit en/of handel zonder vergunning strafbaar is. Een tweede ontwikkeling op het gebied van synthetische drugscriminaliteit is de opkomst van nieuwe bronlanden voor chemicaliën, met name Polen. Er lijkt een criminele bedrijfstak te ontstaan van CSV's die zich enkel en alleen richten op het aanleveren van verschillende drugsproducenten met chemicaliën vanuit Polen. Bij dit proces wordt soms gebruik gemaakt van zogenaamde *grey market traders*. Een derde ontwikkeling is de opkomst van vele soorten nieuwe psychoactieve stoffen (NPS). Het EMCDDA signaleert een toename van het aantal NPS dat jaarlijks in Europa aangetroffen wordt. Deze stoffen, die in veel gevallen uit China of India komen, vallen in de meeste gevallen niet onder (inter)nationale wetgeving, waardoor de bestrijding ervan voor problemen zorgt. Een belangrijk aspect hierbij is dat Nederland in veel gevallen achterblijft als het gaat om het vinden van oplossingen voor deze

problematiek ten opzichte van andere (Europese) landen. In veel landen wordt gewerkt aan oplossingen als het invoeren van generieke wetgeving of het invoeren van mogelijkheden om NPS onder tijdelijke controle te brengen, waardoor politie en justitie meer handvatten hebben als het gaat om de bestrijding van deze problematiek. In Nederland vallen deze NPS in veel gevallen wel onder de Geneesmiddelenwet, maar vooral bij de bulkinvoer van dergelijke stoffen schiet deze wetgeving tekort. Een vierde trend is de toename van het gebruik van internet als medium om grondstoffen te verwerven, kennis over productieprocessen uit te wisselen en wereldwijd eindproducten te distribueren. Tenslotte lijkt sprake van een toenemend gebruik van (ernstig) geweld in het synthetische drugsmilieu. Het aantal incidenten, alsmede het aantal slachtoffers, lijkt in de afgelopen onderzoeksperiode toegenomen ten opzichte van de twee voorgaande CBA's.

2. Hoe heeft de omvang van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld?

Deze onderzoeksvraag is behandeld in hoofdstuk 3, waarbij de omvang van de gebruikersmarkt en de omvang van de productie apart zijn behandeld. Synthetische drugs zijn, na cannabis, nog steeds de op één na meest gebruikte drugssoort ter wereld en het gebruik ervan neemt zelfs toe. Hierdoor groeit ook de afzetmarkt voor in Nederland geproduceerde synthetische drugs. In Nederland is het gebruik van XTC en amfetamine al jaren redelijk stabiel, terwijl het gebruik van GHB de laatste jaren sterk is gestegen. Deze drug zorgt de laatste jaren voor veel gezondheidsincidenten. De kans op overdosering is groot en afkicken is relatief zwaar en gevaarlijk. Nederlandse gebruikers lijken daarentegen niet erg geïnteresseerd in de vele NPS die in Europa worden waargenomen: volgens experts van het Trimbos-instituut en verslavingsinstellingen is het gebruik van dergelijke stoffen in Nederland marginaal. Hoewel methamfetamine wereldwijd een van de meest gebruikte synthetische drugs is, is het gebruik ervan in Nederland te verwaarlozen. Met name in Azië, Noord-Amerika en Oceanië is de drug erg populair. Het aantal XTC gebruikers ligt wereldwijd naar schatting tussen de 11 en 28 miljoen mensen. Prevalentie van XTC is vooral hoog in Australië, Tsjechië en het Verenigd Koninkrijk, gevolgd door de Verenigde Staten en Ierland. Op deze traditionele gebruikersmarkten lijkt het gebruik van XTC enigszins te stabiliseren, maar er ontstaan ook nieuwe gebruikersmarkten, zoals in Zuid-Amerika. Van mephedrone en synthetische cannabinoïden bestaan, net als van de meeste andere NPS, geen goede prevalentiecijfers. De stoffen duiken in sommige landen vaker op dan in andere en gebruik lijkt zich voornamelijk onder enkele specifieke doelgroepen voor te doen. Uit onderzoek blijkt dat in Europa ongeveer 5% van de jongeren ervaring heeft met dergelijke stoffen, met als uitschieters naar beneden landen als Malta (0%), Italië en Finland (beide 1%). Landen waar veel jongeren ervaring hebben met het gebruik van NPS waren het

Verenigd Koninkrijk (8%), Letland (9%), Polen (9%) en Ierland (16%). In Groot-Brittannië heeft mephedrone XTC en cannabis verdrongen als meest gebruikte drugs in de homo-scene, een groep die als *'early adaptors'* van nieuwe stoffen wordt gezien.

De omvang van de productie van synthetische drugs in Nederland is in de onderzoeksperiode waarschijnlijk licht afgenomen. Dit is vermoedelijk veroorzaakt door een tekort aan benodigde grondstoffen. Deze trend lijkt recent gekeerd te zijn door het toenemende gebruik van alternatieve stoffen en zelf geproduceerde precursoren. In 2011 wijzen alle indicatoren op een (beginnende) heropleving van de productie van MDMA. De omvang van de amfetamineproductie laat een minder sterke dip zien, en ook hier lijkt door het gebruik van met name de pre-precursor APAAN sprake van een voortdurende productie. Drie verschillende schattingen laten een zeer gevarieerd beeld zien van de geschatte totale omvang van de XTC productie in Nederland: 92-175 miljoen tabletten, 41-109 miljoen tabletten en 13-1343 miljoen tabletten per jaar. De totale opbrengst voor Nederlandse drugsproducenten komt daarmee uit op 13 tot 437 miljoen euro, en een veelvoud daarvan bij export naar het buitenland. De totale hoeveelheid geproduceerde amfetamine ligt naar schatting tussen de 32,5 en 75,9 ton in 2010 en tussen de 55,2 en 128,9 ton in 2009, met een totale opbrengst van respectievelijk 53 tot 114 miljoen euro en 83 tot 192 miljoen euro. De productie van methamfetamine is in de onderzoeksperiode toegenomen. Hoewel nog steeds beperkt van omvang in verhouding tot de productie van MDMA en amfetamine, is er sprake van meer ontdekte productieplaatsen en een toename van in beslag genomen grondstoffen en eindproducten. De productie van synthetische drugs in het buitenland lijkt zich met name te concentreren rondom methamfetamine. Canada is sinds 2008 een belangrijk productieland voor methamfetamine en MDMA voor de Noord-Amerikaanse gebruikersmarkt, hoewel recente cijfers aangeven dat ook daar een schaarste aan grondstoffen de productie parten speelt. In Australië vindt met name productie van methamfetamine plaats.

3. Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de kenmerken van personen respectievelijk criminele samenwerkingsverbanden die van (betrokkenheid bij) het plegen daarvan worden verdacht?

Deze vraag is aan de orde gekomen in hoofdstuk 4. In de loop der jaren is een redelijk goed beeld ontstaan van betrokken personen en netwerken. De huidige Top-X subjecten zijn personen die grotendeels al jaren meedraaien in de top van de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit en in bijna alle gevallen grootschalige productie en export financieren en organiseren. In veel gevallen

gaat het om personen die oorspronkelijk afkomstig zijn uit de woonwagengemeenschap in Zuid-Nederland. Een ontwikkeling die in feite al jaren voorkomt, is de verwevenheid van CSV's bij verschillende vormen van criminaliteit. Vooral de verwevenheid tussen georganiseerde criminaliteit op het gebied van synthetische drugs en cocaïne lijkt de laatste tijd sterker te worden. Naast synthetische drugs en cocaïne, zijn veel CSV's ook betrokken bij productie van of handel in hennep en/of hash.

Naast bovenbeschreven groep oude bekenden in de synthetische drugs wereld zijn er ook enkele veranderingen te benoemen die de afgelopen jaren zijn waargenomen. In de eerste plaats lijkt de betrokkenheid toe te nemen van wat meer onervaren, over het algemeen jongere personen, die zelf (onderdelen van) het productieproces uitvoeren. Dit wordt mogelijk veroorzaakt door de verminderde beschikbaarheid van kwalitatief goede MDMA in afgelopen jaren. Deze trend zal zich mogelijk keren, nu de grootschalige MDMA productie in de loop van 2011 weer een herstel laat zien. In de tweede plaats lijkt de rol van (leden van) zogenaamde 1% motorclubs bij de georganiseerde synthetische drugs criminaliteit toegenomen. Niet alleen leden van de Satudarah MC zijn de laatste jaren regelmatig in beeld gekomen, ook leden van andere 1% MC's, zoals de Hells Angels, worden regelmatig in verband gebracht met synthetische drugs criminaliteit. Tenslotte lijkt de rol van Litouwers en Polen bij bepaalde onderdelen van het criminele bedrijfsproces in de onderzoeksperiode toegenomen.

Op het gebied van rechtspersonen valt op te merken dat constructies van rechtspersonen steeds complexer en professioneler worden. Rechtspersonen worden op een drietal manieren gebruikt: ten eerste het gebruik van dekmantelfirma's ten behoeve van het primaire criminele bedrijfsproces, ten tweede het gebruik van legale rechtspersonen door middel van het misbruiken van de bedrijfsnaam, ten derde spelen rechtspersonen een essentiële rol bij het verhullen en witwassen van criminele winsten. Tot de eerste categorie worden de zogenaamde *grey market traders* gerekend. Dit zijn (op het eerste oog) legale bedrijven die willens en wetens facilitair zijn aan CSV's. Deze werkwijze komt regelmatig voor bij het verwerven van benodigde chemicaliën. Enkele branches die vaak voorkomen in relatie tot georganiseerde synthetische drugs criminaliteit zijn de horeca en de autobranche. Beide bedrijfstakken lenen zich uitstekend voor criminele activiteiten, zoals het witwassen van geld, het zorgen voor afgeschermdes locaties en het verzorgen van dekmantels.

4. Wat zijn de gevolgen van het criminele verschijnsel voor de Nederlandse samenleving?

De maatschappelijke effecten van georganiseerde synthetische drugsriminaliteit zijn behandeld in hoofdstuk 5, waarbij de schade voor de samenleving als geheel en de schade voor de individuele gebruikers apart werden behandeld. Ten eerste wordt de samenleving in zijn algemeenheid ondermijnd door georganiseerde criminaliteit. Onder ondermijning wordt kortweg verstaan het ‘verzwakken of misbruiken van de structuur van onze maatschappij, waardoor haar fundamentele worden aangetast.’ Ondermijning van de samenleving treedt onder andere op door het gebruik van geweld, het misbruiken van rechtspersonen, corruptie en witwassen. Een tweede schadelijke effect voor de samenleving is de aantasting van het milieu door synthetische drugsproductie. Het chemisch afval dat vrijkomt bij onderdelen van het productieproces wordt doorgaans illegaal geloosd in de natuur of in het riool, met alle schadelijke gevolgen van dien. In de derde plaats draait de samenleving op voor de kosten die gepaard gaan met de bestrijding van georganiseerde criminaliteit. Schattingen van de totale financiële schade door georganiseerde criminaliteit lopen uiteen van ruim 500 miljoen tot 700 miljoen euro. In werkelijkheid liggen de totale kosten wellicht nog vele malen hoger. Andere schadelijke effecten van georganiseerde criminaliteit voor de samenleving zijn de aantasting van de openbare orde, bijvoorbeeld door liquidaties die op klaarlichte dag worden uitgevoerd waarbij burgers gevaar lopen, en gevaarstelling voor burgers door de illegale opslag van gevaarlijke chemicaliën.

Schadelijke effecten voor de individuele gebruikers gaan vooral over probleemgebruik en gezondheidsrisico's op de lange termijn. Hoewel het aantal hulpvragen bij verslavingszorg voor XTC gering is en al jaren daalt, kunnen zowel XTC als amfetamine bij chronisch gebruik leiden tot afhankelijkheid. Probleemgebruikers rapporteren vooral klachten als angst, depressiviteit, verminderde concentratie, vermoeidheid, tintelingen, spiertrekkingen, zichtproblemen en duizelingen. Het aantal probleemgebruikers van XTC en amfetamine in Nederland is onbekend. Uit een onderzoek onder uitgaanders bleek dat 11% tot 13% van de XTC gebruikers en 19% tot 21% van de amfetaminegebruikers getypeerd kon worden als probleemgebruiker. Per jaar vallen in Nederland gemiddeld drie dodelijke slachtoffers door het gebruik van XTC en/of amfetamine. Het aantal GHB gebruikers in Nederland is in de onderzoeksperiode sterk gestegen, evenals het aantal incidenten met betrekking tot deze drug. De feitelijke informatie over de gevaren en verslavende werking van deze drug is (te) laat bij de consument terecht gekomen, waardoor de drug een onschuldig imago kreeg en er lange tijd slechts positieve effecten aan werden toegeschreven. Gebruikers raken makkelijk verslaafd, soms zelfs al na

regelmatig gebruik gedurende een korte periode, en afkicken van de drug is gevaarlijk en kan levensbedreigend zijn. Het aantal hulpvragen voor primaire GHB problematiek bedroeg in 2009 279 personen (0,8% van alle drugscliënten in de verslavingszorg). Het aantal spoedeisende hulpbehandelingen vanwege GHB gebruik is ook sterk toegenomen in de afgelopen jaren. Sterfte door GHB gebruik is lastig vast te stellen, aangezien GHB een lichaamseigen stof is en omdat GHB snel wordt afgebroken in het lichaam. In 2008 stond GHB vermeld op vier doodsoorzakenformulieren van het CBS, in 2009 ging het om acht gevallen en in 2010 om vijf gevallen. Het NFI rapporteerde in 2008 één fataal geval waarbij GHB een rol speelde, in 2009 vijf gevallen en in 2010 negen gevallen.

Een ander gevaar voor individuele gebruikers van synthetische drugs is dat gebruikers nooit zeker kunnen zijn van de inhoud van door hen gekochte en gebruikte pillen en poeders. Zeker gezien de instabiele XTC markt van de afgelopen jaren vormde dit een risico. In 2011 zijn enkele mensen overleden na het gebruik van XTC-pillen en –poeders, welke na analyse PMMA en/of buitengewoon hoge doseringen MDMA bleken te bevatten. Voor onervaren en nietsvermoedende gebruikers is dit erg gevaarlijk. Ook zijn enkele mensen in Nederland en België overleden na het gebruik van amfetaminepoeders, welke de stof 4-methylamfetamine bleken te bevatten. Het DIMS speelt in Nederland een belangrijke functie bij het beperken van dergelijke gezondheidsincidenten in Nederland.

In Groot-Brittannië is in 2007 een assessment gedaan om een rangorde aan te brengen in de schadelijkheid van verschillende soorten drugs. In Nederland is in 2009 eenzelfde analyse gedaan door het RIVM, met grotendeels vergelijkbare uitkomsten. Heroïne wordt in beide assessments beoordeeld als meest schadelijke drug, met cocaïne, alcohol, tabak en methadon niet ver daarachter. In Nederland wordt LSD als minst schadelijk beoordeeld, in Groot-Brittannië scoort khat het laagst op schadelijkheid. Voor synthetische drugs geldt dat XTC in beide landen wordt geclassificeerd onder enkele van de minst schadelijke vormen van drugs. Amfetamine scoort daarentegen aanzienlijk hoger. GHB scoort in Nederland aanzienlijk hoger dan in Groot-Brittannië.

5. Wat zijn de verwachtingen over omvang, werkwijze, betrokkenen en maatschappelijke gevolgen van het criminele verschijnsel in de komende jaren?

De toekomstverwachtingen ten aanzien van de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit zijn beschreven in hoofdstuk 6 en vallen uiteen in de omvang van de synthetische drugsmarkt, werkwijzen en betrokken personen.

De omvang van de synthetische drugsmarkt in Nederland in termen van productie en export van MDMA laten de komende jaren naar verwachting een verder herstel zien. De MDMA-dip van 2008-2010 is grotendeels voorbij en in 2011 laat de markt al een voorzichtig herstel zien. Gezien de potentiële omvang van nieuwe gebruikersmarkten wereldwijd bestaat de kans dat de vraag naar in Nederland geproduceerde MDMA toeneemt, waarbij ruilhandel (van XTC tegen bijvoorbeeld cocaïne) een grotere rol zou kunnen gaan spelen. De verschuiving van productie van MDMA naar andere landen en regio's dichterbij gebruikersmarkten is een mogelijke factor van betekenis, hoewel deze productie vaak kleinschalig en minder professioneel is dan in Nederland. Recente informatie lijkt tevens aan te geven dat in een belangrijk productieland als Canada sprake is van afname van MDMA productie door schaarste aan grondstoffen. Op de gebruikersmarkt van XTC wordt verwacht dat het aantal hoog gedoseerde MDMA tabletten (tot 180 mg per tablet en hoger) de komende jaren toeneemt. Daarnaast is er een mogelijke ontwikkeling van een toename van het gebruik van MDMA kristallen in plaats van tabletten. De omvang van de amfetamineproductie in Nederland zet zich naar verwachting de komende jaren onverminderd voort. Nederland zal een belangrijke amfetamineproducent blijven in Europa en gebruikersmarkten in onder andere Groot-Brittannië, Spanje, Scandinavië en Duitsland blijven voorzien. De productie van methamfetamine in Nederland is in de onderzoeksperiode toegenomen. Het probleem moet daarentegen genuanceerd benaderd worden: in absolute aantallen is het aantal aangetroffen productieplaatsen voor methamfetamine erg laag, evenals de omvang van de totale productie. De productie van MDMA en amfetamine zal in Nederland de komende jaren de overhand blijven houden. Hoewel met de productie, groothandel en export van methamfetamine veel geld te verdienen valt, is het productieproces relatief complex en gevaarlijk en beschikken niet alle Nederlandse drugsproducenten over de benodigde kennis en vaardigheden. Het gebruik van methamfetamine in Nederland is momenteel te verwaarlozen, en ook in de komende jaren zal het gebruik van de drug naar alle waarschijnlijkheid geen risico vormen voor de Nederlandse samenleving. Hetzelfde geldt naar verwachting voor het gebruik van nieuwe psychoactieve stoffen. Hoewel er in enige mate sprake is van de betrokkenheid van georganiseerde criminaliteit bij de smokkel en doorvoer van NPS naar omliggende landen, is het gebruik van dergelijke stoffen in Nederland relatief laag. Aangezien populaire drugs, zoals cocaïne, MDMA en cannabis, ruim voorhanden zijn en van hoge kwaliteit, zal het gebruik van NPS in de nabije toekomst naar verwachting ook beperkt blijven. Het gebruik van GHB zal daarentegen mogelijk verder toenemen, evenals de betrokkenheid van georganiseerde criminaliteit bij de productie en de distributie ervan.

De toekomstverwachtingen op het gebied van werkwijzen bij het criminele bedrijfsproces van synthetische drugsriminaliteit gaan vooral over het blijven zoeken naar alternatieve grondstoffen, zowel voor precursoren als voor overige (essentiële) chemicaliën. Criminele groeperingen hebben de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met veelal niet gecontroleerde pre-precursoren en voorlopers van chemicaliën. Zij lijken steeds meer te beschikken over hoogwaardige chemische kennis en vaardigheden, waardoor steeds meer alternatieve stoffen en productiemethoden gebruikt kunnen gaan worden. Ook het toenemend gebruik van internet zal de komende jaren een belangrijke rol blijven spelen, zowel bij het verwerven van de benodigde kennis en grondstoffen, als bij het afzetten van eindproducten. Een derde belangrijke toekomstverwachting op het gebied van werkwijzen is de toenemende rol die landen in het voormalige Oost-Europa spelen bij het criminele bedrijfsproces. Nu al zien we dat landen als Hongarije, Bulgarije en Polen vaker naar voren komen in opsporingsonderzoeken. Naar verwachting zal dit de komende jaren toenemen. Tenslotte is de verwachting dat in de nabije toekomst nieuwe afzetgebieden gevonden worden voor Nederlandse synthetische drugs. Opkomende economieën in landen in Zuid-Amerika en Azië, met potentieel grote gebruikersmarkten, vormen mogelijk nieuwe bestemmingslanden voor in Nederland geproduceerde synthetische drugs.

Op het gebied van betrokken personen zal de komende jaren naar verwachting niet veel veranderen. Bij de georganiseerde synthetische drugsriminaliteit zijn al jaren in grote lijnen dezelfde netwerken betrokken en dit zal de komende jaren waarschijnlijk grotendeels zo blijven. Aan de andere kant lijkt een trend zichtbaar richting nieuwe betrokkenen, vooral op het gebied van nieuwe producten en verkooptechnieken. Voor zover zicht op de populatie, lijken betrokkenen bij bijvoorbeeld de handel in verschillende soorten NPS andere kenmerken te bezitten en niet te relateren te zijn aan bovenvermelde 'oude' netwerken. De verkoop van drugs via internet lijkt ook minder georganiseerd en uit andere betrokkenen te bestaan dan deze netwerken. Tot op heden is er echter weinig zicht op deze vormen van criminaliteit en de mate van georganiseerdheid.

Bronnen

ACC, 2007. *Illicit Drug Data Report 2005-2006*. Canberra: Australian Crime Commission.

AIHW, 2011. *2010 National Drug Strategy Household Survey Report*. Canberra: Australian Institute of Health and Welfare.

Benschop, A., Nabben, T., en Korf, D.J., 2011. *Antenne 2010. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Benschop, A., Nabben, T., en Korf, D.J., 2009. *Antenne 2008. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Berkvens, M. 2011. *Opsporing van bruggenbouwers: een brug te ver? Onderzoek naar de rol van bruggenbouwers binnen de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit in Nederland*. Apeldoorn, Nederlandse Politieacademie.

CAM, 2011. *Risicoschatting gamma-hydroxyboterzuur 2011*. Bilthoven: Coördinatiepunt Assessment en Monitoring nieuwe drugs.

Canada Border Services Agency, 2010. *2010 National Drug Trends*.

CCV, 2010. Rapportage Bestuurlijk Dossier Opslagplaatsen "Het is mis in de opslagbranche". In: *Secondant #3/4-2010 juli-augustus 2010*, pp. 48-53. Tijdschrift van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

CDD, 2012. *(Il)legal highs*. Drugnews Informatie 2012.01.03. Centrale Dienst Drugs, Belgische Federale Politie.

CDD, 2011. *Prijzenoverzicht Drugs 2010*. Drugnews Informatie 2011.04.22. Centrale Dienst Drugs, Belgische Politie.

DIMS, 2010, *Rapportage monitoring resultaten 2009*. Utrecht: Trimbos-instituut,

Drugs Informatie en Monitoring Systeem.

Doekhie, J., Nabben T., Korf, D.J., 2010. *NL. Trendwatch: gebruikersmarkt uitgaansdrugs in Nederland, 2008-2009*. Amsterdam: Rozenberg.

EC, 2011. *Drug Precursors. EU Summary Report 2011. Statistics from 2010*. Europese Commissie.

Europese Unie, 2005. *Council Decision 2005/387/JHA on the information exchange, risk assessment and control of new psychoactive substances*.

EMCDDA, 2010. *Annual Report 2010: The State of the Drugs Problem in Europe*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

EMCDDA, 2011a. *Annual Report 2011: The State of the Drugs Problem in Europe*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

EMCDDA, 2011b. *Report on the risk assessment of mephedrone in the framework of the Council Decision on new psychoactive substances*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

EMCDDA, 2011c. *Drugs in Focus. Briefing of the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction Responding to new psychoactive substances*. Lisbon: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

EMCDDA, 2009a. *Thematic paper — Understanding the 'Spice' phenomenon*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

EMCDDA, 2009b. *Legal Responses to New Psychoactive Substances in Europe*. Lisbon: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

EMCDDA-Europol, 2011a. *Annual Report 2010 on the implementation of Council Decision 2005/387/JHA, annex 2: New psychoactive substances reported to the EMCDDA and Europol for the first time in 2010 under the terms of Council Decision 2005/387/JHA*.

EMCDDA-Europol, 2011b. *Amphetamine. A European Union perspective in the global context*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction –

Europol joint publications No 3. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Europese Commissie, 2011. *Flash Eurobarometer 330. Youth attitudes on drugs. Analytical report.*

Europese Unie, 2010. *Council of the European Union (2010, 8 December). Council decision of 2 December 2010 on submitting 4-methylmethcathinone (mephedrone) to control measures (2010/759/EU).* Official Journal of the European Union (L 322/44).

Europol, 2010. *Alert report 2010-001. Pre-precursor (ketal) used for the production of MDMA.* Den Haag: Europol.

Europol, 2011a. *New Psychoactive Substances: Challenges to European Law Enforcement and Drug Control (SYN2011-035).* The Hague: Europol.

Europol, 2011b. *EU Organised Crime Threat Assessment. OCTA 2011.* Den Haag: Europol.

Garretsen, H.F.L., Blom, T, van de Bunt, H., Jaspers, J.A.F.J., van Laar, M., Lousberg, R.J.J.Ch., van de Mheen, D., van Spierenburg, C.J.W.M., de Vries, I., Bonn, M.A.C. en Hollemans, K., 2011. *Drugs in Lijsten. Rapport Expertcommissie Lijstensystematiek Opiumwet.*

Goossens, F.X., 2011. *Verslaving: Maatschappelijke gevolgen. State of the Art.* Utrecht: Trimbos-instituut.

INCB, 2009. *Precursors and chemicals frequently used in the illicit manufacture of narcotic drugs and psychotropic substances: 2008.* Vienna: International Narcotics Control Board.

INCB, 2010. *Report of the International Narcotics Control Board for 2009.* Vienna: International Narcotics Control Board.

INCB, 2011a. *Precursors and chemicals frequently used in the illicit manufacture of narcotic drugs and psychotropic substances: 2010.* Vienna: International Narcotics Control Board.

INCB, 2011b. *Report of the International Narcotics Control Board for 2010.* Vienna: International Narcotics Control Board.

KLPD, 2008a. *Synthetische drugs en precursoren. Deelrapport Criminaliteitsbeeldanalyse 2007*. Driebergen: Korps landelijke politiediensten.

KLPD, 2008b. *Jaarverslag synthetische drugs en precursoren 2007*. Son: Korps landelijke politiediensten.

KLPD, 2010a. *Georganiseerde Hennepteelt. Criminaliteitsbeeldanalyse 2009*. Driebergen: Korps landelijke politiediensten.

KLPD, 2010b. *Basisrapportage synthetische drugs en precursoren, nr. 2, maart 2010*. Son: Korps landelijke Politiediensten.

KLPD, 2010c. *CBA monitor 2009, Synthetische drugs en precursoren*. Driebergen: Korps landelijke politiediensten.

KLPD, 2010d. *Basisrapportage synthetische drugs en precursoren, nr. 3, september 2010*. Son: Korps landelijke Politiediensten.

KLPD, 2010e. *Jaarverslag synthetische drugs en precursoren 2009*. Son: Korps landelijke politiediensten.

KLPD, 2011a. *Jaarverslag synthetische drugs en precursoren 2010*. Son: Korps landelijke politiediensten.

KLPD, 2011b. *Basisrapportage synthetische drugs en precursoren, nr. 4, maart 2011 2010*. Son: Korps landelijke Politiediensten.

KLPD, 2011c. *De rol van spyshops in de technische afscherming door misdaadondernemers*. Woerden: Korps landelijke politiediensten.

Maps, 2011. *Final Clinical Report, Phase two Pilot Study: MDMA-assisted Psychotherapy in Patients with Treatment-resistant Posttraumatic Stress Disorder. Clinical Study Report MP-2 15-SEP-2011*. Biberist, Swiss: Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies (MAPS). (http://www.maps.org/research/mdma/MP-2_CSR_FINAL_15Sep11.pdf, 30-11-2011)

Muller E.R., Zaroni M., Ammerlaan K., Schaap S., Uildriks N., Van der Varst L., Ferwerda H., Van Ham T., Van Leiden I. & Adang O., 2010. *Ordeverstoringen en groeps geweld bij*

evenementen en grootschalige gebeurtenissen. *Scherpte en alertheid*. Den Haag: COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement.

National Bureau of Investigation (Finland), 2011. *Narcotic offenses and seizures in Finland 2010*.

NDIB, 2011. *New Zealand Illicit Drug Prices, March 2011*. New Zealand National Drug Intelligence Bureau.

NDIB, 2010. *New Zealand Illicit Drug Prices, august 2010* (based on data collected May 1- July 31 2010). New Zealand National Drug Intelligence Bureau.

NPA, 2010. *Landelijke drugsprijzen 2010*. Nederlandse Politieacademie.

Novadic-Kentron, 2011. *Trends en Genotsmiddelen. Nieuwsbrief van de afdeling Preventie, Voorlichting en Advies van Novadic-Kentron over trends in genotmiddelengebruik. Nummer 11, maart 2011*.

Nutt, D., 2009. Estimating drug harms: a risky business? In: *Centre for Crime and Justice Studies, briefing 10, October 2009. ISSN 1746-6946 online*. London: Centre for Crime and Justice Studies.

Openbaar Ministerie/Landelijk Parket, 2011a. *Intensivering Aanpak Ondernijning. Verbetervoorstellen ter ondersteuning van het OM-Versterkingsprogramma Ondernijning (2011-2015)*.

Openbaar Ministerie/Landelijk Parket, 2011b. *Nieuwsbrief Landelijk Parket Eenheid Zuid-Nederland, nr 01/2011; precursoren en pre-precursoren*.

Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden, 1996. *Inzake opsporing; enquête opsporingsmethoden, Bijlage IX: deelonderzoek II onderzoeksgroep Fijnaut: De georganiseerde criminaliteit in Nederland: Branches*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Poel, van der A., J. Doekhie, J. Verdurmen, M., D. Korf & M. van Laar, 2010. *Feestmeter 2008-2009. Uitgaan en middelengebruik onder bezoekers van party's en clubs*. Utrecht: Trimbos-instituut.

RR/ZHZ, 2011. *CBA ZGC 2011. Focus op knooppunten*. Politie Rotterdam-Rijnmond en Zuid-Holland-Zuid (criminaliteitsbeeldanalyse zware en georganiseerde criminaliteit).

Trimbos-instituut, 2010. *Hulpvraag bij amfetamine- en ecstasygebruik. Achtergrondstudie van de Nationale Drugsmonitor*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Trimbos-instituut, 2011. *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2010*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Tweede kamer, 2010-2011, 24077, nr. 262

Tweede Kamer, 2010-2011, bijlage bij kamerstuk 24077, nr 262 TK.

Tweede Kamer, 2011. *TK 2011-2012, 33044, nr. A/1 / Bijlage bij kamerstuk 33044, nr. 1, Eerste/TK*.

UNODC, 2006. *Essential Oils Rich in Safrole. Survey on Production, Trade and Use in East and South East Asia*. United Nations Office on Drugs and Crime, Regional Centre for East Asia and the Pacific.

UNODC, 2009a. *World Drug Report 2009*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

UNODC, 2009b. *Global SMART update, vol. 2, October 2009*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

UNODC, 2010. *World Drug Report 2010*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

UNODC, 2011a. *Global SMART update, vol. 6, November 2011*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

UNODC, 2011b. *World Drug Report 2011*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

UNODC, 2011c. *Patterns and Trends of Amphetamine-Type Stimulants and Other Drugs. Asia and the Pacific. Global SMART Programme 2011*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

UNODC, 2011d. *Global SMART update, vol.5, March 2011*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

UNODC, 2011e. *Amphetamines and Ecstasy. 2011 Global ATS Assessment. Global SMART programme*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

Van Amsterdam, J.G.C., A. Opperhuizen, M.W.J. Koeter, L.A.G.J.M. van Aerts & W. van den Brinnk, 2009. *Ranking van Drugs. Een vergelijking van de schadelijkheid van drugs*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

Veenker, P., 2011. *Gamma-butyrolactone, wolf in schaapskleren? Een beschrijvend onderzoek naar de Nederlandse markt van de precursor van de drug GHB*. Apeldoorn: Nederlandse Politieacademie.

Vijlbrief, M.F.J., 2009. *Overzicht van de actuele stand van zaken met betrekking tot PMK/BMK en de verwachte ontwikkelingen op het gebied van synthetische drugsproductie*. Oktober 2009.

Winstock, A., Mitcheson, L., Ramsey, J., Davies, S., Puchnarewicz, M. and Marsden, J. (2011), *Mephedrone: use, subjective effects and health risks*. *Addiction*, 106: 1991–1996. doi: 10.1111/j.1360-0443.2011.03502.x

WODC, 2011. *Criminaliteit en rechtshandhaving 2010. Ontwikkelingen en samenhangen*. Meppel: Boom juridische uitgevers.

Zwaagstra M., 2011. *Rapportage Thema Farmaceutische grondstoffen - Risicovinding*. Kenmerk 11/447/0172SO. Douane Laboratorium.

Bijlage 1

Lijst met afkortingen

APAAN	Alpha-phenylacetoacetonitrile
ATS	Amphetamine Type Stimulants
BMK	Benzylmethylketon
CAM	Coördinatiepunt voor de Assessment en Monitoring van nieuwe drugs
CAS	Chemical Abstract Service
CBA	Criminaliteitsbeeldanalyse
CIE	Criminele Inlichtingen Eenheid
CIT-internationaal	Centrale Intake internationaal
COSPOL	Comprehensive Operational and Strategic Planning for the Police
DIMS	Drugs Informatie en Monitoring Systeem
DNR	Dienst Nationale Recherche
EC	Europese Commissie
EDPS	European Drug Profiling System
EMCDDA	European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction
ESDP	Expertisecentrum Synthetische Drugs en Precursoren
FIET	Flexibel Informatie- en Expertiseteam
FIOD	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst
GBL	Gamma-butyrolactone
GHB	Gamma-Hydroxyboterzuur
IBC	Intermediate Bulk Container
INCB	International Narcotics Control Board
IPOL	Dienst Internationale Politie-Informatie
KLPD	Korps landelijke politiediensten
LIRC	Landelijk Internationaal Rechtshulpcentrum
LO	Liaison Officer
LP	Landelijk Parket
MVTC	Meldpunt verdachte transacties chemicaliën
NND	Nationaal Netwerk Drugexpertise
NFI	Nederlands Forensisch Instituut
OM	Openbaar Ministerie
OW	Opiumwet
PMK	Piperonylmethylketon

POSS	Precursoren, Oorsprong, Strategische goederen, Sanctiewetgeving
PRISM	Precursors Required in Synthetic drug Manufacturing
PV	Proces-verbaal
SYNDEC	Synthetic Drugs Enforcement Conference
QR	Quick Response
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
WVMC	Wet voorkoming misbruik chemicaliën

Bijlage 2

Bestudeerde opsporingsonderzoeken

Bestudeerde opsporingsonderzoeken	
Onderzoeksnaam	Hoofdactiviteit
Bubbels	Grondstoffen en productie
Ekster	Productie en financieel
Garnaal	Export
Glacier	Grondstoffen en productie
Kakafonie	Export
Medicijn	Grondstoffen
Meteoor	Export
Mikado	Productie
Jupiter	Export en financieel
Morgenstond	Productie en export
Noordpool	Productie
Palentier	Productie
Perzië	Grondstoffen
Pluto	Productie, export en financieel
Ratelslang	Productie en export
Rodeo	Productie
Sparta	Grondstoffen, productie en export
Tuna	Export
Vederlicht	Grondstoffen en productie
Windows	Productie en export
Wortel	Productie en export

